ALEXANDRU GEORGE
DIMINEAŢA DEVREME
ALEXANDRU GEORGE
DIMINEAŢA DEVREME roman

CARTEA ROMÂNEASCĂ
1987
Coperta de *Dan Stanciu*

*Pe vremuri, se spunea în mod curent – e un proverb: „viaţa e făcută din neprevăzut. ** Dar nimeni nu se gândea la profunzimea acestei banale formule. Cel care a enunţat-o primul, cei care au repetat-o după el desigur că nu se gândeau decât să exprime experienţa întemeiată pe trecutul trăit; ei observaseră că în fiecare clipă survine altceva decât ceea ce era de așteptat și că cea mai mică privire asupra istoriei oricăruia dintre noi dezvăluie o serie de previziuni dezminţite și de evenimente neașteptate. Numai că ¸u găsesc un sens mai interesant acestei vechi propoziţii aparţinând unei înţelepciuni cam scoase din uz. O interpretez în felul următor: organele vieţii, funcţiile organismului nostru și cele ale spiritului, toate proprietăţile unei fiinţe vii au ceva care ne îngăduie să ne adaptăm, în oarecare măsură, la ceea ce va să survină. Ochiul meu nu știe că mă apropii de cutare obiect, sau că, în acest caz, o lumină va schimba de intensitate; și, cu toate acestea, de îndată ce obiectul se va fi apropiat mai mult, sau de îndată ce lumina va fi devenit mai puternică sau mai slabă, ochiul meu se va modifica pe loc, ca pentru a-și păstra vederea clară. Aceasta, pentru că putea să se modifice: ceea ce în limbaj filosofic ˚s-ar putea traduce spunând că el era făcut pentru a se modifica, că era făcut pentru această situaţie neprevăzută, că prevedea neprevăzutul, că incidentele precedente îl modelaseră poate, îl organizaseră în vederea acestui scop și că proprietatea lui de acomodare era făcută pentru neprevăzut, și că acest ochi nu e doar un organ al vederii, ci și un instrument al prevederii.*

PAUL VALÉRY, *Destinul nostru și literature*

Până în ziua plecării nu mai crezusem că o să părăsim în anul acela Bucureștii. Mama avusese o mulţime de ezitări: spaima firească de evenimentele atât de neașteptate, neliniștea, zvonurile continue despre războiul care bătea la ușă, nervozitatea generală o făcuseră să uite de durerile ei reumatice din anotimpul rece care o obligau să se după în fiecare an la un tratament recomandat de medici. **Am** așteptat așa, de pomană, întreaga vară, pentru ca abia la sfârșitul lunii august, tocmai atunci când căldurile toride se mai atenuaseră, o neașteptată criză mai acută să o decidă dintr-odată pe mama să plecăm totuși, cu orice risc.

Nu izbucnise între timp niciun război și cu atât **mai** greu era de crezut că el se va declanșa în toamnă. Dacă am fi fost în primăvară, poate…

Dar, în nesiguranţa generală, cine mai putea spune ceva precis?

Teroarea istoriei, cum spunea Hegel văzându-l pe **Na**poleon intrând victorios în Jena, încălecase pe cal, dar nu pornise încă la acţiune, aveam să înţeleg peste câtva timp. Aveam deci tot răgazul să ajungem la pucioasa și, în ceea ce mă privea, să ne „distrăm” cu inima sărită că va trebui să ne facem peste noapte bagajul și să ne întoarcem **în** grabă înapoi acasă. Adevărata mea grijă era că părăsind Bucureștii pentru vreo două săptămâni o să vină între timp *Ultimul Mohican,* filmul pe care-l așteptam de atâta vreme și care era anunţat mereu la A.R.P.A., de luni de zile în toate programele de sală cu specificaţia **„în** programul viitor”, dar de venit nu venise. Citisem și râs«iţisem romanul; îl știam pe dinafară, totuși eram curios să văd și filmul „în două serii”: o montare grandioasă, o aaţiune palpitantă, plină de neprevăzut.

În ciuda acestor frământări și temeri, totul a decurs normal. Bagajele, mult mai reduse de data aceasta, au fost făcute în grabă, trenul a plecat exact la ora anunţată, a mers chiar mai repede decât personalul obișnuit pe direcţia Pietroșiţa. Era unul din automotoarele Malaxa,

recent puse în funcţiune; al nostru era absolut nou, lucios, proaspăt vopsit în roșu, strălucind de eleganţă.

Trenul a mers nu numai mai rapid dar și mai fără zgomot, cu uruitul și ţăcănitul roţilor mai asurzite, mai amortizate. Nu puteam însă să citesc deoarece în compartimentul nostru toată lumea vorbea cu voce tare și, întrucât erau trei bărbaţi, se discuta numai despre război. Numai ca, mare ciudăţenie! lucrurile nu se petreceau ca în *UI – timul Mohican,* englezii și francezii nu se băteau între ei cum ar fi fost de așteptat; dimpotrivă, erau aliaţi. Cel puţin așa reieșea din ziare, din toate discuţiile. în carte, englezii nu-i numeau pe francezi altminteri decât „diavoli blestemaţi”, în timp ce acum, cele două popoare erau aliate, fraternizau în modul cel mai surprinzător.

— Noi avem interese cu nemţii, recunosc, baritonă un domn așezat exact în faţa mea, eu tonul că pune capăt – rioărei discuţii, dar trebuie să ne ţinem de alianţele tradiţionale. Ele ne garantează frontierele.

Nedumerirea era că nu ne puteam alia nici cu mohicanii, nici cu huronii, nici cu indienii truscarori. Cu atât mai puţin cu ticăloșii din tribul mohawk. Aproape toată lumea susţinea ca singurii noștri dușmani erau nemţii, care pândeau întocmai ca fiarele sau ca nemernicii din tribul Maqua, refugiaţi dincolo de Marele Râu Liniștit, gândindu-se numai la răzbunare, după ce pierduseră războiul precedent.

— Războiul nu poate să înceapă, deoarece ar avea consecinţe incalculabile! ne asigură un domn mai bătrânel, care întovărășea o doamnă și privea lucrurile din alt punct de vedere, al catastrofei absolute. Nu o să mai fie ca în războiul trecut.

— Războiul ar fi oricum o nenorocire pentru toată lumea… Nu credeţi?

Mama, căreia păruse a-i fi fost adresată întrebarea aceasta vagă, nu răspunse nimic; se temea așa de tare de eventualitatea izbucnirii unui conflict armat incit evita chiar și să-i pronunţe numele.

— Alianţa fermă dintre Anglia și Franţa e o garanţie a

păcii, care descurajează orice agresiune. Nemţii nu-și pot face de cap multă vreme, o să vedeţi... Și America o să-și angajeze până la urmă cuvântul, vă garantez. Aţi citit declaraţiile lui Cordell Hull?

Eu nu le citisem, dar tocmai alianţa aceasta mi se părea mie ciudată, deși era trâmbiţată pe toate drumurile. Chiar în revista ilustrată pe care o ţinea mama în mână era un articol conţinând și o poză elocventă, și având un titlu cu litere mari: *„Doamnele franceze sunt surprinse de statura și eleganţa soldaţilor englezi”.*

Antanta cordială fusese reînnoită și consolidată de „o manieră magnifică” prin vizita pe care regele George al VI-lea al Angliei și regina Elisabeta o făcuseră la Paris, prima pe care suveranii englezi o întreprinseseră într-o ţară străină după încoronare. Fusese o vizită pe bună dreptate considerată istorică. întâlnirea cu președintele Lebrun, imortalizată în poza din revistă, care trecu din mână în mână și fu comentată divers, avea să convingă pe oricine de trăinicia legăturii dintre cei doi mari aliaţi.

Ce puteam gândi eu? Oricât de neînţeleasă, alianţa aceasta dovedea că englezii și francezii nu-și îngropaseră în pământ securile de război, ci le scoseseră și le agitau la lumina soarelui, invocându-l pe Marele Spirit, dar de data aceasta împotriva unui inamic comun. Era aceasta o garanţie a păcii? Și atunci războiul a început fără să se poată stabili cine purta vina izbucnirii lui...

Din ceea ce discutau domnii din faţa mea și aprobau oarecum speriate doamnele, reieșea că nemţii ar fi principalii vinovaţi de tot ceea ce se întâmplă pe lume, că alianţa lor cu Italia ca și ameninţările acesteia sunt o pură farsă deoarece această ţară are tot interesul să se bucure de un răgaz după înfrângerea și ocuparea Abisiniei, nu să se angajeze într-o altă campanie mult mai periculoasă.

Evident eu nu am scos nicio vorbă, care ar fi putut părea o participare la discuţie, dar mi-a fost imposibil să stau să ascult ce spuneau ceilalţi. Nu aș fi putut nici să citesc, așa că am pus 1 loc în valiza de pe plasă cartea pe care o aveam cu mine. Am ieșit pe culoar de îndată ce

trenul a trecut de gara Chitila.

— Să nu te depărtezi prea mult, mă avertiză mama. Unde te duci?

— Nu mă duc nicăieri, am asigurat-o eu, rămân aici în faţa uşii.

— Să nu stai în curent, bagă de seamă unde te aşezi… Fereastra e deschisă.

Pe culoar erau câţiva inşi, dar ei nu se cunoşteau şi de aceea probabil nu scoteau o vorbă. Fumau cel mult, privind distraţi pe fereastră. în buzunarul vestonului aveam pregătit pentru orice eventualitate un număr edin *Excentric-club,* unul din puţinele pe care nu apucasem să le citesc la Bucureşti şi le luasem cu mine, *Crima din grotă.* L-am scos cu prudenţă, pentru ca mama să nu mă zărească şi să mă certe că-l citesc. Ea susţinea că îmi stric ochii citind în tren, aşa că am început să-i tai filele cu pumnalul, fără ca să mă las văzut de ea. Aveam un pumnal pe care îl purtam nu la dreapta, în teaca de piele atârnată la centura uniformei de străjer, ci la stânga, asemeni lui Chinqachgook, de fapt înfipt oblic la spate, pentru că în acest fel îi putea fi mai uşor să-l apuce imediat după ce descărca puşca şi se năpustea asupra vânatului ca să-l spintece pentru a-i lua elt mai mult sânge.

— Săgeata (sau glonţul, adăugam eu, cu experienţa mea de om al armamentului modern) are totdeauna nevoie de cuţit. Prada încearcă totdeauna să fugă, dacă n-ai răpus-o şi de multe ori cade fără să se poată depărta prea mult.

În dreapta, la locul rămas liber aş fi putut atârna un tomahawk; dar nu purtam şi nici nu îmi confecţionasem o asemenea sculă, preferam pistolul care e, o armă mult mai sigură şi mai impresionantă, ale cărei detunături, cu repetiţie, puneau pe fugă toţixiuşmanii.

— Am nevoie de un apartament comod, pentru câteva săptămâni! Cu aceste cuvinte, renumitul sportsman Percy Stuart intră în biroul hotelului „Stefanie” din Abbazia, în timp ce servitorul său Bill rămăsese afară ca să descarce valizele.

Directorul, hotelului scutură din umeri.

— Îmi pare rău, dar toate i camerele sunt ocupate? răspunse el. Am, ce-i drept, un apartament care nu e ocupat, dar nu știu dacă am dreptul să vi-l dau?

— Dar de ce nu?

— Apartamentul acesta, domnul meu, a fost ocupat până acum câtva timp de celebrul miliardar american Aston Durand. Poate că aţi citit în ziare despre dispariţia lui misterioasă?

— Da, am citit. E un caz ciudat. Nu ˇs-a dat încă de urmele dispărutului?

— Nu! Sunt bănuieli că ˇs-a înecat cu prilejul unei excursii pe mare.

— Apartamentul său este deci liber? întrebă Percy. Stuart. Fii bun și arată-mi camerele! apoi ne vom învoi noi.

Directorul hotelului luă cheile apartamentului și urcă la primul etaj. Tonul hotărât al tânărului îl făcuse să înţeleagă că are de a face cu un client ales. Aici îl introduse pe tânărul american într-un salon elegant. La dreapta se afla un dormitor iar la stânga un birou.

— Aceste trei camere ar fi tocmai bune pentru mine, spuse Percy Stuart. Nu le veţi lăsa doar veșnic neocupate. Sau poate că poliţia vă oere acest lucru?

— Asta nu, dar apartamentul e plătit de nepotul domnului Durand.

— Nepotul miliardarului se află în oraș?

— Da, mister Artur Durand locuiește exact în apartamentul din faţă.

— Asta e bine, constată încântat tânărul, cunosc personal pe acest domn. îl voi ruga chiar acum să-mi cedeze apartamentul unchiului său. Eu nu mă tem de fantome.

— Nu mă îndoiesc, domnule, dar domnul Artur Durand nu se află acum la hotel. îl puteţi găsi la cafeneaua „Quarnero”.

— Excelent, spuse Percy Stuart plin de satisfacţie, îl voi căuta acolo. Peste o jumătate de oră voi fi ˇînapoi.

Nu avea timp de pierdut. El plecă repede la

cafeneaua indicată îndreptându-se drept la ţintă. Cu toate că se afla pentru prima oară la Abbazia, tânărul american nu dădu nicio atenţiune ștrandurilor frumoase și vilelor elegante ale. acestei renumite staţiuni balneare. El se gândea numai la noua însărcinare pe care o primise.

Se consumase aproape jumătate de drum și în răstimpul rămas aș fi putut termina tot primul capitol. Dar intram în gara Titu unde se puteau cumpăra celebrele pateuri cu brânză ale lui Folos. Eu nu mă omoram după ele, le mâncam totuși cu plăcere mai mult dintr-un fel de obișnuinţă pentru că deveniseră un punct din ritualul vacanţei, ca și mersul la Sursă, drumul la Vulcana, scăldatul în Ialomiţa, Moșii de sfânta Marie.

Când trenul se opri, pentru vreo zece minute, privirea mi-a fost reţinută ou mai mult interes de femeile cu coșuleţe de prune, de copiii care vindeau mere înfipte într-o crenguţă subtilă de lemn descojit, ca smochinele înșirate pe sfoară, de porumbelul fiert sau copt, de care însă mama nu mă lăsa să mă ating, de teama unei prezumate crize de apendicită sau încurcătură de maţe, cum auzeam spunându-se pe atunci în jurul meu în termeni producători de spaimă.

Când trenul se puse din nou în mișcare aproape că isprăvisem pateul cu brânză. Din carte mai aveam destul. Peisajul mă dis trăgea, începea să fie mai variat, în depărtări. începeau să se zărească linia dealurilor, relieful munţilor la orizont, care pentru mine erau de un exotism aproape fascinant, ca un miraj, pentru că nu-i văzusem de aproape niciodată.

— Î: schimb, Percy Stuart nu jlădu nicio atenţie splendorilor firii care se revărsau pe drumul său. Trebuia să lămurească dispariţia miliardarului Aston Durand. Omul acesta era considerat ca mort. Se presupunea că ar fi căzut victima unei nenorociri. Dar faptul că nepotul său se afla încă la Abbazia dădea de bănuit. De ce nu se întorcea la New York? Nepotul miliardarului era cunoscut ca un om uşuratic. Percy Stuart mai știa că testamentul miliardarului fusese deschis la New York și că, după cum

se constatase, nepotul său Artur Durand fusese lăsat legatarul universal al bătrânului, sau al unei mari părţi din averea acestuia.

Percy Stuart era hotărât ca, în orice caz, să supravegheze îndeaproape pe tânărul Durand.

Pe la orele 4, aşadar Percy intră în eleganta cafenea. O orchestră aleasă concerta pentru numerosul și selectul public.

La o masă de lângă fereastră, se afla Artur Durand, un tânăr frumos și distins, în etate de vreo treizeci de ani. Când zări pe Percy Stuart, îl salută de departe, cu afecţiune.

— Ia te uită; mister Stuart! Ai venit și dumneata la mare!

Percy Stuart se apropie de el.

— Îmi pare bine că te găsesc, mister Durand! Da, am venit în vacanţă la mare, fiind[ɔ- vreau să mă recreez puţin. Dar, din nefericire, mă aflu într-o mare încurcătură. Nu pot găsi o locuinţă potrivită, dacă nu-mi vei veni dumneata grabnic în ajutor.

— Eu? Dar ce pot face pentru dumneata?

— Să-mi cedezi camerele pe care le-a avut unchiul dumitale. Se spune doar că bietul dumitale unchi ˇs-a înecat. Apartamentul lui mi-ar conveni de minune. Dar directorul mi-a spus* că are nevoie de consimţământul dumitale.

— Eu n-am nimic împotrivă! Poţi să ocupr-imediat acest apartament. Sărmanul meu unchi, tare mi-e teamă că n-am să-l mai revăd!

— Aș dori și eu să vă revedeţi. Dar lucrul acesta atârnă și de dumneata.

Era cel mai firesc lucru din lume ca misterul dispariţiei miliardarului să nu* se poată dezlega decât pornind de la puţinele date cunoscute. Și Percy Stuart nu avea la dispoziţie decât pe nepotul dispărutului care beneficia acum de moștenirea acestuia. Și eu aș fi procedat la fel.

Între timp, Percy Stuart luase loc la masa tânărului

Durand.

— Desigur că ai întreprins căutări intense pentru descoperirea dispărutului? îl întrebă el.

— Am făcut tot ce mi-a stat în putinţă. Am pus în mișcare poliţia, am publicat apeluri în ziare și am însărcinat câţiva detectivi particulari să caute pe bietul om. Dar totul a fost în zadar. Desigur că unchiul meu ˝s-a înecat în mare sau a căzut poate victima unei crime.

Percy Stuart îşi aprinse o ţigară. Apoi întrebă calm: – Ai venit împreună cu unchiul dumitale la Abbazia? — Da, am venit într-o clipă fatală! De fapt ne-am dat întâlnire aici. 4

— De când te-ai împrietenit așa de bine cu el? înainte nu prea vă înţelegeaţi.

— Da, înainte! Bătrânul era din cale afară de zgârcit. L-ai cunoscut doar. Strânsese o avere de milioane, dar nu știa cum să trăiască. Mie însă, îmi plăcea să nu mă restrâng, când era vorba de club și de jocuri de părţi. Felul meu de viaţă nu-i plăcea. Acum însă, m-am schimbat și eu. Am moștenit averea uriașă a unchiului meu și sunt hotărât să mă las de viaţa uşuratică.

— Hotărârea dumitale e foarte lăudabilă. Să revenim însă la obiectul discuţiei noastre. Când ai văzut pentru ultima oară pe unchiul dumitale?

Era clar pentru mine că primele bănuieli ale lui Percy Stuart se îndreptau spre nepotul victimei care devenise marele beneficiar al dispariţiei sau morţii miliardarului. Aveam să fiu confirmat ceva mai încolo.

Artur Durand nu răspunse imediat. Cu o privire nervoasă se uită spre un domn bătrân eu barba albă, care se așezase la o masă alăturată, citind un ziar. Străinul ţinea capul aplecat și se ostenea să asculte convorbirea celor doi tineri.

— Ce obrăznicie! exclamă Durand cu glas tare.

— Te supără poate bătrânul de lângă noi?

— Mă stânjenește, într-adevăr! Omul acesta mă privește de vreun ceas și trage cu urechea la convorbirea noastră. Dar, la urma urmei, n-are decât să ne asculte! Am

venit la Abbazia, chemat de unchiul meu. Am petrecut cu el câteva zile plăcute și am făcut elteva plimbări pe mare. Chiar în ziua în care l-am văzut pentru ultima oară, am făcut împreună o plimbare frumoasă cu barca. Eu însumi am vâslit.

Percy Stuart îl întrerupse surprins:

— Cum, dumneata singur ai vâslit? Nu era și barcagiul?

— Nu; barcagiul a vrut să ne însoţească, dar l-am rugat să ne lase singuri, căci pot vâsli și eu foarte bine. De altfel și bietul meu unchi ţinea să fim singuri, am avut impresia că vrea să-mi destăinuie ceva anumit. Ne-am depărtat vreo două mile de mai, când, deodată un yacht mic s-a apropiat de noi. Eu am vrut să-l ocolesc, dar unchiul meu mi-aş>e să îndrept barca direct spre yacht. Apropiindu-ne de yacht, un marinar bătrân, care se afla pe punte, ne-a strigat un singur cuvânt: „Adelsberg!”

— Ce a strigat? întrebă uimit Percy Stuart.

— „Adelsberg!” Numai acest cuvânt misterios. Mi-am dat seama că trebuie să fie o parolă, căci unchiul meu a răspuns imediat: „Vin!” Apoi, i s-a aruncat de pe bord o scară de frânghie, iar unchiul meu și-a luat rămas bun de la mine. La uimirea mea, mi-a spus că va face o excursie de două zile pe acest yacht și că eu să mă întorc la hotel și să-l aștept acolo. Bătrânul s-a urcat grăbit pe scara de frânghie până pe puntea yachtului, și a dispărut în mijlocul a trei sau patru indivizi necunoscuţi, dar cu care el era destul de familiar. Yachtul s-a făcut și el nevăzut. Eu m-am întors cu barca înapoi. Ce puteam să fac? Unchiul meu un tip extravagant și nu mă iniţia niciodată în planurile sale. Am presupus că era vorba de o chesţiune de afaceri, despre care nu voia să-mi vorbească, care survenise întâmplător. Unchiul meu era un pasionat om de afaceri și, atunci, când l-am văzut pentru ultima oară, cineva îi transmisese în mod sigur un mesagiu. Din ziua aceea nu l-am mai văzut.

Era clar pentru mine că nepotul era implicat în această dispariţie, dacă nu cumva el o pusese la cale. Un

yacht al cărui nume nu-l reţinuse, o parolă ininteligibilă (putea fi oricare alta) o schimbare bruscă de program a unchiului și plecarea lui în mijlocul unui grup de necunoscuţi, dispariţia yachtului, toată seria aceasta de necunoscute constituiau o explicaţie vădit falsă, dar nu și un plauzibil alibi. Eram un detectiv prea versat după ce citisem atâta literatură poliţistă ca să tratez misterul dispariţiei bătrî –nului Durand altminteri decât cu toată circumspecţia și să nu mă las înșelat de cele mai facile ipoteze ce ˇs-ar fi putut face.

Dar intrasem în gara Târgoviște și mama mă tot chema să mă întorc înapoi în compartiment. Gara orașului, cea mai mare de pe ruta noastră, era plină de ofiţeri de cavalerie, ca de obicei; de data aceasta nu păreau mai preocupaţi ca altă dată. Toţi așteptau, după toate probabilităţile, trenul care avea să-i ducă în direcţia inversă nouă, spre București. Fumau nepăsători, conversau între ei sau cu persoanele ce veniseră să-i conducă, se plimbau așteptând ou mâinile în buzunar, doar cu câte o valiză, cu bagaje minime.

Compartimentul nostru se golise aproape complet. Puţini călători continuau drumul, ca noi, spre Pucioasa sau mai departe. Nici acum n-aș fi putut să citesc pentru că mama, îndată după ce trenul se puse în mișcare, a început pregătirile de coborâre ca și cum am fi avut cine știe ce bagaje, ca în alţi ani, când stăteam mai bine de o lună și trebuia să ni le tragem pe coridor pentru că în staţia Pucioasa automotorul nu staţiona mai mult de un minut. Unul dintre domnii ou oare făcusem prima parte a drumului lăsase pe o banchetă un număr maj vechi din „Curentul” și privirea începu să mi se plimbe pe el până dădu de un titlu destul de mare şi atrăgător:

INCIDENT DRAMATIC LA PALATUL CHIGI.

DUCELE MUSSOLINI VICTIMA UNUI AȻȻIDENT?

Din relatarea corespondentului de la Roma se dezvăluia că domnul Mussolini, ducele Italiei, ar fi suferit un accident în timp ce cobora o scară a palatului Chigi, unde aflam acum că se ascunde Ministerul de externe al

Italiei. Nimeni nu fusese în stare să aducă vreo precizare, nu se putuse afla nici dacă-și scrântise un picior; singurul indiciu asupra gravităţii accidentului era faptul că Marele Consiliu fascist îşi amânase şedinţa cu o săptămână din cauza acestei indispoziţii.

Ducele Mussolini **a** refuzat însă să se aducă la cunoștinţa poporului italian această dramatică situaţie, comenta un ziar străin indiscret: cu bărbăţia sa obișnuită, marele om de stat italian a și ieșit biruitor în lupta **sa** cu adversitatea destinului și, în cursul acestei seri, ˇs-a deplasat pe balconul palatului din Piaţa Veneţiei unde **a** salutat mulţimea adunată să-l ovaţioneze, dar ˇs-a retras imediat.

— Și n-ai povestit nimănui aceste ciudate întâmplări?

— Numai poliţiei! Dar, spre surprinderea mea, poliţia n-a dat prea multă importanţă relatărilor mele.

— Și, din această călătorie, unchiul dumitale nu ˇs-a mai întors?

— Nu, a rămas dispărut. Poate că yachtul ˇs-a scufundat, căci în aceeași noapte ˇs-a dezlănţuit o furtună puternică pe mare.

Tânărul Durand tăcu. Percy Stuart ar fi avut acum suficiente motive ca să bănuiască pe nepotul miliardarului.

Totuși tânărul american nu credea capabil pe Durand de o faptă criminală. Artur era, ce-i drept, foarte uşuratic, dar nu un criminal.

Bătrânul cu barba albă de la masa alăturată uși plăti consumaţia și ieși. Cei doi tineri părăsiră și ei cafeneaua.

Când ajunseră în faţa luxosului hotel „Stefanie”, bătrânul se afla, acolo, lângă ușa de intrare.

— Omul acesta mă urmărește ca o umbră! spuse Durand lui Percy Stuart* Ai observat și dumneata?

În momentul în care cei doi americani intrară în holul hotelului, bătrânul îl opri pe Artur Durand și-i puse mâna pe umăr.

— Aşteptaţi un minut! spuse el pe un ton politicos dar hotărât.

— Ce vreţi de la mine? îl întrebă surprins Artur

Durand.

Străinul îşi scoase peruca şi barba falsă, cu o mişcare neaşteptată.

— Vă arestez, fiindcă sunteţi bănuit că aţi omorât pe unchiul dumneavoastră. De mult vă urmăresc. Iată legitimaţia mea. Sunteţi arestat. Fărădelegile dumneavoastră au luat sfârşit!

Se terminase.

Într-adevăr, trenul se pregătea seţ între în gara Pucioasa; nu mai aveam decât să coborâm validele în mare grabă, deşi nu era nicio aglomeraţie.

Pe peron nu ne aştepta nimeni. Coana Frusinica nu fusese vestită, ca de obicei, că sosim, aşa că nu venise în întâmpinarea noastră şi nici nu-l putuse trimite pe băiatul ei, Spiridon, ca să ne dea vreun ajutor la manipularea bagajelor.

Gara era aproape pustie, aşa cum nu o văzusem niciodată; pe lângă ea, cea din Târgovişte părea aceea a unei mari metropole. în spatele clădirii aşteptau, cu caii moţăind, vreo trei birje, singurele din oraş care. în alţi ani, în timpul sezonului, nu pridideau să-şi ducă clienţii, aflaţi în suferinţă, la adresele cerute şi să se întoarcă în grabă, pentru a-i transporta pe alţii. De data aceasta n-am parcurs distanţa în acel galop nebun al cailor care îngăduia birjarilor să facă la fiecare venire a unui tren cel puţin două curse. Am mers liniştit, aproape la pas şi în zece minute am ajuns în faţa casei coanei Frusinica de pe strada Benești.

Era o stradă liniştită pietruită ca multe altele, dar nu pavată, prezentând pentru mine, ca o ciudăţenie a locului, amănuntul că peste praful ei se l-irna periodic păcură. Casa gazdei noastre era una obişnuită în zonă, o casă mare, dar nu cu aspect de vilă ca altele, ci de casă ţărănească de munte, cu odăile de locuit peste o pivniţă foarte înaltă.

S-a bucurat nespus coana Frusinica de vizita aceasta neaşteptată atunci când ne-a văzut apărând. Casa era goală; gazda noastţă nu „avea” pe nimeni şi, ne-a povestit,

puţinii vilegiaturişti care mai rămăseseră în localitate se pregăteau şi ei să plece, deşi în alţi ani, în septembrie era încă sezon... Spiridon era plecat nu ştiu unde şi avea să se întoarcă din fericire cu zmeura şi prunele pe care le aducea de la o livadă din altă localitate pe care poate că o poseda coana Frusinica. în momentul când am pătruns în curte, lângă poartă am regăsit cişmeaua, singura care asigura casei alimentaţia cu apă. în faţa ei sub robinet se afla pus un hârdău voluminos în care se aduna apa din picăturile care scăpau inevitabil când era folosit. Era ceva ce nu mai văzusem la Bucureşti la nimeni; mai ales că în hârdău se aflau acum pantalonii roşii ai lui Spiridon care aveau să fie spălaţi. Ceea ce era în cazul în speţă o necesitate frecventă şi cea mai sigură dovadă pentru mine că mai micul meu prieten continua să facă pe el. Eu nu-mi aminţeam să mi se fi ˇîntâmplat aşa ceva chiar la o vârstă mai fragedă. Şi el avea cel puţin opt an. în ciuda trecerii a încă unuia, deşi crescuse în vârstă, Spiridon rămăsese un iremediabil nătăfleţ.

După-amiaza a fost tulbure, agitată. Din cauza oboselii drumului, nu am putut citi nimic, m-am culcat, am dormit ca niciodată câteva ore şi m-am trezit mahmur abia pe seară. Spiridon se întorsese acasă şi nu pot spune că revederea lui nu mi-a făcut plăcere, deşi cu el nu prea aveai ce discuta, nu ştia să joace şah şi nici măcar table. Lăsase în curte, neatinsă, banca pe a cărei scândură scrijelisem liniile întretăiate ale unui ţintar. Asta ştia să joace şi o făcea cu oarecare plăcere. I-am dat revistele ilustrate ale mamei, „Realitatea ilustrată" şi „Cinema", ba chiar „Trup şi suflet" care-i plăceau foarte mult pentru că de fapt **el** se uita numai la poze. Ultima îl stupefia şi pe el şi pe alţii pentru că totdeauna cititorul avea ocazia să descopere în paginile ei imaginea nu doar a vreunei actriţe ci, în fiecare număr, imaginea mai multor femei goale.

Seara se lăsa parcăerici mai devreme decât la Bucureşti, probabil din cauza iluminatului public care era mult mai redus. Noaptea avea să vină curând şi întunericul şi ceaţa **fao** totdeauna săgeata indianului mai primejdioasă

ea tunul. Pe strada noastră nu exista niciun felinar; doar la intersecţia cu Matei Basarab fusese montat unul pe care însă nu-l văzusem aprins niciodată până acum. În anii precedenţi îi puteam zări luoirile negre, metalice, printre frunzele-dese ale iederii care se căţăraseră până **la** el și aproapë îl acopereau. La început, nu știu de **ce,** nedându-mi seama ce rost avea acolo și exact ce era, crezusem că e o bufniţă care în timpul zilei stătea nemișcată. Asta datorită sticlirilor geamului și **a** carcasei metalice întunecate permanent.

Nu din prudenţă m-am retras, ci din oboseală. Era cu neputinţă ca tânărul Artur Durand să fie vinovatul, am gândit eu; niciodată o enigmă nu se soluţiona atât de repéde sau nu-și găsea drumul spre rezolvare așa **de** simplu, din primul capitol. Care era rolul lui în dispariţia unchiului său? Ceva suspect stăruia în toată atitudinea l-ai, ceva nelămurit, în tot cazul…

Oare bătrânul Durand fusese răpit atunci cu yachtul acela misterios, pe care nepotul său pretindea că el urcase d, e bunăvoie? Nu era doar un mod prea simplu dar și greu de admis de a-i justifica dispariţia? După cum scria chiar în carte, însăși poliţia nu dăduse crezare acestei versiuni…

II

În același timp, și în mod treptat, odată ca această sporire a definirii și intensităţii lucrurilor pe care le simţim, consecutiv creșterii în vârstă, o altă schimbare se produce în sfera intelectului, graţie căreia toate lucrurile sunt transformate și văzute prin mijlocirea unor teorii și asociaţii, întocmai ca prin niște ferestre colorate. Zi de zi, ne facem nouă înșine, în afara istoriei și a vorbăriei sau a speculaţiilor economice, sau a Dumnezeu mai știe ce, un mediu în care ne preumblăm și prin care privim în afara noastră…

ROBERT-LOUIS STEVENSON, *Joc de copii*

A doua zi fu una din obișnuitele zile de vacanţă, cum mai petrecusem aici la Pucioasa destule. Știam că dimineaţa rămâneam practic vorbind liber, de capul meu, până la ora mesei; mama îşi făcea obișnuitele băi între 9 și

11, dar era indisponibilă cam o oră înainte sau după și deci eu rămâneam complet nesupravegheat, chiar mi se recomanda să plec de acasă, dar să nu mă duc „prea departe”. Baia aceasta consta în ședereа într-o cadă cu apă foarte fierbinte în care mai înainte fierseseră câţiva bolovani dintre cei ce erau aduși nu știu de unde, poate dintr-o „carieră” aflată în localitate și care conţineau filoane de iod și de sulf foarte urât mirositoare ale căror emanaţii, dacă nu aveau un efect terapeutic prea grozav, dădeau atmosferei, oriunde te-ai fi aflat, mirosul caracteristic. De multe ori, pe străzi te încrucișai cu care trase de boi care transportau în curţile oamenilor aceste pietre, iar șanţurile erau pline de lâturile băilor, care stagnau ori se scurgeau lent, în cel mai bun caz ajutate din când în când de câte o ploaie.

L-am căutat imediat pe Spiridon care era și el în vacanţă și, în principiu, disponibil pentru orice hoinăreală sau pentru orice aventură.

Era un băiat de treabă, dar lipsit de orice fantezie și iniţiativă, care mă asculta și-mi accepta aproape orice propunere. I-am cerut să mă întovărășească într-un tur al orașului care pentru mine prezenta desigur tot felul de noutăţi. A acceptat imediat, așa că peste câteva minute, după ce ˇs-a schimbat, am ieșit prin fundul curţii. Când am depășit gardul și am pătruns în livadă, eu iarba dintre pomi, din ce în ce mai înaltă, așteptând cositul, am observat în stânga, în prelungirea curţii veoine, pe cineva care stătea într-un șezlong, printre arbori, cu câteva cărţi și caiete alături, citind dintr-unul. M-am bucurat pe măsură ce-l identificam; nu putea fi decât Coty Vasilescu, care venise aşadar și anul acesta la Pucioasa și trăsese la aceeași gazdă ea și mai înainte. Eram vecini, ne despărţea doar un gard care, în prelungirea livezii, devenea o linie iluzorie de demarcaţie, respectată doar în teorie de cei doi proprietari. Și la București ne întâlnisem întâmplător de câteva ori, dar adevărata noastră prietenie nu depășea limitele acestor vacanţe petrecute în același loc.

Coty nu ne-a observat înaintând. Abia când am fost

lângă el a ridicat capul; citea cu voce tare ceva sau parcă recita o poezie. A făcut un mare gest de surprindere; se vedea cât de colo că nu-i făcuse plăcere vederea noastră.

S-a ridicat în picioare și a lăsat să cadă cartea alături de scaun, ca și cum ar fi vrut să o ascundă.

— Ce faci aici, mă Coty? l-am întrebat eu; Spiridon se oprise pe teritoriul livezii sale, cu un precoce instinct al proprietăţii.

— Ce să fac? Bine… Uite, răspunse el încurcat, stau la soare, mă odihnesc.

Nu făcea de fapt asta…

— Văd că citeai ceva…

— Da… Citeam… Știi, lui taică-miu îi place geografia, vrea să-nvăţ geografia… El e la Telefoane… Mi-a dat Atlasul ăsta… știi ce e ↄ↤a un Atlas?

Era limpede pentru mine legătura dintre Telefoane și Geografie; Coty îşi închipuia că mă duce, că, întrucât nu intrasem în liceu, nu am noţiunea de „corigentă” în care desigur că se afla el, n-are era în a II-a de liceu, trecuse în a III-a.

— Ce vrei, bă, acesta? se răsti el cu violenţă la Spiridon, care se apropiase de noi și dăduse să se lase pe vine pentru a se așeza lângă pătura întinsă pe Jarbă. Hai, cară-te de aici!…

— Lasă-l în pace, e prietenul meu! Ce, nu-l cunoști? am intervenit eu.

Dar Spiridon, într-un acces de demnitate, se și ridicase, făcuse câţiva pași dincolo de graniţa invizibilă care delimita „livada” lui de cealaltă și începu să plângă și să amenințe:

— Hă, hă, hă! Las că te spun eu lui nenicul când o veni… Că treci prin livada noastră ca să ieși pe stradă… Hă, hă, hă… Vine el nenicul, n-avea grijă, lăs că îţi arăt eu atunci…

— Du-te, bă, dracului și lasă-ne în pace, replică enervat Coty, ridicându-se amenințător.

— Lasă-l, Coty, □ cu mine, e băiatul gazdei mele… Ce ai cu el?

Și m-am dus după Spiridon care nu se depărtase prea mult și l-am tras cu greutate înapoi.

— Vine el nenicul, n-avea grijă, continua el să urle, exagerând mult gravitatea incidentului și cerând răzbunare.

— Stai, mă, aici și taci și tu din gură… am încercat eu să aplanez conflictul”.

Coty se uită la Spiridon cu oarecare milă dispreţuitoare și schimbă vorba:

— Ce mai e, mă, pe la București?

— Toţi la București se tem de război; era să nu mai venim aici din cauza asta.

— Lasă, nu-ţi face griji, că dacă o fi război, eu aflu primul…

Spiridon ridică mirat capul.

— Tata e la Telefoane, ne lămuri Coty pe un ton ferm.

Legătura dintre război și telefon era prea clară pentru a mai fi explicată.

— Dacă o fi război, continuă el, nu se poate să piardă Anglia. Anglia e o mare putere mondială, aţi auzit voi de asta? ea e stăpâna mărijor. Anglia, măi băieţi, deţine cele șapte porţi ale lumii.

Și, după o pauză de respiraţie, Coty lăsă să cadă următoarea întrebare:

— Știţi, mă, oare sunt cele șapte porţi ale lumii?

În faţa tăcerii noastre, Coty se apucă să le enumere pe degete, ca și cum ar fi spus o poezie:

— Gibraltarul, Malta, Suezul, ăsta Adenul, cum îi zice Singapore… Singapore cinci… Care mai e, mă? Na, că am uitat și eu, fir-ar să fie al dracului…

— E mai bine să nu fie război, am intervenit eu împăciuitor.

— Da, dar dacă o să fie, Anglia nu poate pierde, îţi spun eu… Dar ce carte ai aici? mă întrebă zărind *Crima din grotă,* care depășea puţin buzunarul hainei inele.

I-am arătat-o.

— Cum, mă? Maică-ta te lasă să citești cărţi d-astea?

— Bineînţeles, i-am răspuns eu cu superioritate. Am

adus câteva de la București. Am vreo trei *Tom* Sharck-uri și-*Jim Blackwood jockey…* Asta e singurul „Excentric* pe care-l am la mine.

— Ia te uită, făcu Coty ridicându-se parcă sub efectul mirării… Să mi le dai și mie, dar nu acum, că trebuie să învăţ… să (se rectifică el grăbit) citesc la Geografie… Peste câteva zile…

Rămăsese în picioare, descumpănit de grava eroare pe care o comisele divulgând atât de direct și de naiv situaţia în care se afla. Ca să o dreagă, începu să-mi explice!

— Eu nu prea îmi iau cărţi când vin aici în vacanţă… Tata nu mă lasă să scot cărţi din casă.

Apoi, pe cu totul alt ton, căci îi venise o idee, mă întrebă:

— Spune-mi, ai citit *Vraja nudului?*

Am dat din cap în semn de negaţie, și Coty, căruia problema de orgoliu i se păruse astfel încheiată, se așeză la loc în șezlong, întinzându-se. Apoi trecu la atac:

— Tu știi să citești, mă, se răsti el la Spiridon, revărsându-și din nou enervarea asupra lui, dar cu o nuanţă œva mai amicală.

Spiridon îi aruncă doar o privire încruntată, fără să dea* vreun răspuns.

— N-auzi? Ai învăţat să citești? În ce clasă ești?

— Sunt elevul Dănilă, I. Spiridon, din clasa a III-a Școala primară Șerbănești, comuna Pucioasa.

— Bine, Ispiridoane, ia să vedem ce știi, citește aici, mă… să auzim și noi.

Spre marea mea uimire, Spiridon primi provocarea **fără** să ezite câtuși de puţin: îşi trase cu energie mucozităţile care ameninţau să-i evadeze din nas și, luând fasetcola în mână, începu să citească *Prefaţa* de pe dosul **foii** de titlu, unde se lămurea la fiecare număr, pentru fiecare nou cititor, identitatea eroului și punctul de pleoare al acţiunii cuprinse în respectivul text.

— Pericistuart, un tânăr american, un gent. leman pre… prefect, independent și manierat, ex… extern și

bogat, mai… mai… este în toate sporturile…

— Ce-i asta, mă, ce citești tu acolo, că nu se înţelege nimic?… Nu vezi că e o aiureală?…

— … dorea de mult să fie primit membru… membru… al renumitului…

— Stai, mă, Spiridoane, că nu citești bine, am intervenit eu, nelăsându-l să se afunde în frazele goale.

Ce citise el era acea explicaţie generală, care se repeta la toate fascicolele, pentru ca eventualul nou cititor să le înţeleagă pe fiecare în parte, fără a le fi citit pe celelalte. începutul îl știam pe dinafară, după ce îl întâlnisem pe mai bine de o sută de fascicole: „Percy Stuart, un tânăr american, un gentleman perfect, independent și manierat, extrem de bogat, maestru în toate sporturile, dorea de mult să fie primit ca membru al renumitului Excentrio-Club”.

Numai că, nenorocire! statutele clubului prevedeau în mod expres că nu puteau fi admiși decât 197 de membri.

În afară de aceasta, Percy Stuart avea un dușman de moarte în baronetul Sidney M*A*C*Hollister, un individ infam care căuta, fără cruţare și prin toate mijloacele, să zădărnicească primirea tânărului gentleman american ca membru al clubului.

Totuși Percy, pătrunzând cu forţa în sala de ședinţe a clubului, obţinu să se admită pentru dânsul o excepţie a statutelor.

S-a pus însă condiţiunea ca Percy Stuart să rezolve un anumit număr de probleme, propuse de conducerea clubului, număr echivalent cu membrii clubului, adică: 197.

Rezolvarea fiecărei din aceste probleme pune la o grea încercare forţa fizică și spirituală a lui Peicy, energia sa, precum și amorul său propriu.

Percy Stuart semnă condiţiunile, primind apoi /le la mister William Spencer, președintele clubului, o scrisoare care conţinea prima problemă. Imediat după rezolvarea primei însărcinări, tânărului sportsman i se înmână o altă scrisoare conţinând cea de a doua misiune.

Nu citisem chiar toate broșurile care relatau minunatele și variatele lui aventuri, dar depășisem cu mult jumătatea, poate că-mi lipseau din repertoriu nu mai mult de douăzeci. Coty citise și el câteva; Spiridon sunt sigur că niciuna.

S-au succedat astfel o mulţime de însărcinări. Iat-o pe cea de a 126-a:

Milionarul Aston Durand, binecunoscut la New-York, a dispărut de câteva săptămâni. Ultima localitate pe care a vizitat-o a fost Abbazia. De acolo, urmele lui se pierd.

Percy Stuart e însărcinat să afle ce ˙s-a întâmplat cu Aston Durand.

EXCENTRIC CLUB

Între noi se lăsă o tăcere profundă.

Până la urmă, Coty îmi spuse pe cu totul alt ton decât acela pe care-l folosise până atunci:

— Diseară, sau nu, mâine, poimâine să mi-o dai și mie… Eu nu mi-am adus nicio carte…

I-am promis.

— Are de vânzare de-astea un om la pod, la gârlă, interveni după o pauză în mod neașteptat Spiridon, cu un aport senzaţional.

— Ce vorbești? Unde le vinde? întrebai eu acut interesat de această știre.

— E un om la pod, la gârlă, le vincle pe niște blăni, l-am văzut eu acolo ieri dimineaţă. A venit numai de câteva zile.

Știrea mi se păru neverosimilă. Ce putea să caute un individ oarecare la podul de peste Ialomiţa, de ce își găsise loc să vândă tocmai acolo „Excentrice”? Și încă pe niște „blării”? Totul mi se păru de o stranietate inacceptabilă, care mă lăsa doar să presupun o oarecare confuzie în capul lui Spiridon…

Dar dacă lucrurile stăteau totuși așa, și omul acela se instalase acolo cu socoteală, pentru că era drumul spre Sursă, frecventat numai de vilegiaturiști?

Am fi putut să ne ducem imediat, dar nu aveam bani îndeajuns, așa că mi-am rezervat satisfacerea interesului

pentru a doua zi. L-am lăsat pe Coty cu geografia și l-am luat pe Spiridon cu care am ieșit în stradă.

Când să trecem prin spărtura gardului, el și-a adus aminte de ceva și începu să urle:

— Lasă, că vine el nenicul… îi arăt eu lui!…

— Știi ce? Dacă vrei să i-o faci lui Coty, să săpăm o groapă de lup, ca indienii comanchi, știi cum făceau ei-ia? împotriva animalelor dar și a oamenilor, a dușmanilor?…

Spiridon mă privi nedumerit, fără a fi ˇîn stare să-și închipuie ceva.

— Săpau o groapă, puneau în fund ţepi ascuţite și o umpleau cu paie, cu ierburi, cu crengi de copac… Cine călca peste ea cădea în fund și nu mai ieșea.

Dar Spiridon nici nu vru să audă de așa o propunere

— Nu mă lasă mama să sap gropi în livadă… îi strio otava.

— Dar mama. ta nici n-o să afle… Ea nu iese niciodată pe aici, ea folosește poarta care dă în stradă. Pe aici nu trec decât vecinii voștri, care vor să scurteze drumul. Și în primul rând cei de alături… Le poţi face o figură să nu se vadă… Eu în locul tău…

— Mama n-o să mă lase să sap gropi., repetă mașinal Spiridon.

— Lasă că aranjăm noi… Dar altă dată să nu te mai plângi de Coty.

— Vine el nenicul, anul ăsta n-a venit încă în vacanţă, pentru că e ceva ou războiul ăsta, nu știu ce ˇs-a întâmplat la ei la unitate… dar o să vină, i-a scris el luz, mama… O să vadă atunci…

— Bine, bine, hai să mergem acum.

Ne-am strecurat chiar noi prin gard în locul acela cu pricina unde era o scândură lipsă și am ieșit în stradă; am traversat-o și am intrat în parc prin aceeași intrare secundară pe care o foloseam de obicei și care se prelungea cu un podeţ de lemn aruncat peste o gârlă mică, un singur fir de apă care-și răsucea mendrele încet, printre pietroaie și tufișuri, curgând imperceptibil și emanând puternic cel mai îngrozitor miros ce-mi fusese dat să

întâlnesc. La izul obișnuit de sulf și iod care putea fi simţit aici la tot pasul, dar care constituia particularitatea orașului oarecum exotică, se adăuga mirosul. puternic de lături și gunoaie pe care apa le purta cu sine și le abandona pe maluri, provenite de la restaurantul Grigorescu.

În parc nu era aproape nimeni. Muzica militară era așteptată să-și înceapă programul, dar ceva mai târziu, mă lămuri Spiridon, pe la 11. Ne-am îndreptat spre bufetul lui Timofte dar aici, decepţie, era închis. Cele câteva mese metalice stăteau răsturnate sau așezate una peste alta; așteptau să fie luate de acolo. Lăzi pentru stiele de bere stăteau goale aruncate în jurul chioșcului de lemn.

L-am întrebat pe un băiat care făcea oarecare regulă în această paragină dacă se mai deschide bufetul, dacă mai scot pateurile și cornurile.

— Nu… Nu se mai deschide… ˇS-a închis de alaltăieri…

Aceeași dezolare am descoperit-o la ringul de dans care fusese inaugurat anul trecut cu multă pompă; lămpile cu globuri colorate atârnau deasupra pătratului de oiment, cu un mozaic ca o tablă de șah pe care începuseră să se adune frunzele. în chioșcul din apropiere nu mai cânta, probabil, muzica militară, judecând după praful de pe bănci. 9

Și terenul de tenis și cel de volei, care erau despărţite de o simplă plasă foarte înaltă de sârmă, erau goale. Porţile stăteau deschise vraiște.

— Dacă aveam mingile și rachetele la mine; puteam să jucăm!… am exclamat eu cu regret.

— Ce să avem?

— Rachetele… Știi ce e o rachetă?

?

— Ceva așa… am încercat eu să explic în termeni mai laici, cam ca bătagul la ţurcă. Numai că e rotundă și are o plasă de corzi într-însă. Nu ai văzut niciodată juçând tenis?

— Aha, făcu Spiridon lămurit, jocul cu mingile alea mici, când baţi peste plasă…

— Așa… Anul trecut era o mulţime de lume aici. Trebuia să plătești cu ora, să te înscrii din timp… Acum cred că e gratis… Nu se vede nimeni.

Spiridon stătuse, ca și alţi copii, pe margine și alergase uneori, după mingi, mai ales după cele de tenis, dar nu știa că jocul poartă acest nume.

Am făcut un tur al parcului și am ieșit pe la intrarea principală unde se afla o sală zisă de teatru, unde se organizau de fapt Ralurile și unde cu un an înainte văzusem singurul film mut din viaţa mea: *Ultimele zile ale orașului Pompei*; îl văzusem seara târziu și tot pentru prima oară în viaţa mea adormisem în timpul reprezentaţiei; sau măcar aţipisem; m-am trezit la unele scene poate din final unde fiarele sălbatice închise în ţarcurile unui circ sunt eliberate pentru a se salva de incendiu și îşi croiesc drum în panica generală, alături de șirurile de oameni.

Am trecut pe lângă restaurantul lui Grigorescu unde activitatea părea a se desfășura normal; nu avea deloc aerul că ar fi ˟închis, se făceau pregătirile pentru ora prânzului în mod normal. Am ieșit pe Regală și am luat-o în lungul străzii pe care o cunoșteam așa de bine, uitindu-ne în vitrinele tuturor prăvăliilor, unde nu am descoperit nimica nou. Magazinul domnului Timofte era deschis, numai că el era o băcănie, așa că nici vorbă să găsesc acolo gogoși sau cornuri, așa cum apăreau la anumite ore în ane-a din parc, pe lângă care trecusem și oare funcţiona se vede numai în timpul sezonului. Alături însă, pe trotuar, între băncile domnului Timofte și un magazin de dulciuri, cafea și delicatese, se afla un aparat straniu care m-a făcut să mă opresc interlocat. O cutie mare metalică, având în partea de sus o vitrină cu pereţii făcuţi numai din sticlă, era plină cu tot felul de lucruri. în partea de sus, un braţ metalic cu mai multe articulaţii și terminat cu un fel de gheare stătea suspendat deasupra obiectelor care umpleau cutia.

Spiridon a fost fericit să-mi poată da o explicaţie asupra modului de funcţionare: vârai moneda de cinci lei și

braţul începea să se pună în mișcare; putea fi dirijat de un fel de manetă, în timp ce gheara îşi clănţănea cleștii și putea apuca unul din obiectele îngrămădite în partea de jos: erau tot felul de confeti, de bibelouri, chiar și o muzicuţă de gură. Dar œl mai atractiv, cel mai senzaţional dintre obiectele ce puteau fi apucate era un aparat fotografic situat exact în centrul cutiei de sticlă și vizibil din toate poziţiile, aparent cel mai accesibil.

După mai puţin de un minut de la punerea în mișcare, se auzea un declic, mecanismul înceta să mai funcţioneze și în cazul că nu apucaseși nimic în gheară, aceasta se întorcea în poziţia iniţială și înţepenea în timp ce cădea un simplu drajeu, spre consolare, pe tubul unde urma să-ţi vină obiectul.

— Nimeni n-a putut să apuce aparatul de fotografiat, îmi explică Spiridon, câţi n-au încercat…

Dar eu cred că nici vreun alt obiect mai acătării din mormanul aflat în cutie.

Tentaţia de a pune mâna pe aparatul fotografic fu enormă, dar și riscul; însemna să-mi consum toţi banii pe care-i aveam în buzunar sau să intru și în cei pe care mi-i dăduse mama, ca să încerc eventual de două ori, în caz de eșec. Măcar să văd cum funcţionează.

M-am resemnat să-mi văd de drum și m-am îndreptat spre un chioșc de ziare ca să iau *Universul.* Se terminase, nu aveau nici *Curentul*; am luat deci *Timpul* și am întrebat dacă le vine *Universul sport* sau *Gazeta Sporturillor.* Nu avea, nici nu le venea, de parcă în toată Pucioasa nu ar fi existat niciun amator de sport. Mi ˇs-a spus să încerc la gară. M-am resemnat atunci să iau *Gluma;* știam şi-ir că îi place mamei și n-o să mă certe că am cheltuit banii cu care trebuia să cumpăr cornuri.

M-am gândit să dau măcar o fugă la pod, unde se afla presupusul individ care vindea *Excentrice*; nu mai aveam însă timp, nu voiam să o supăr pe mama din prima zi, întârziind, așa că am aranjat cu Spiridon să mergem a doua zi.

III

Nu izbutesc să-mi explic cum de am putut accepta să ajung să am treizeci de ani, treizeci și cinci, treizeci și șase de ani. Nu înţeleg cum de m-am putut împiedica să nu încerc să împiedic această catastrofă. Lucrul ˝s-a petrecut în somn, am fost oare inconștient? M-a îmbătat cineva? Metamorfoză inversă: devin omidă. Oare unde a putut dispare cel care eram, cel care trebuise să continui a fi, copilul firav, fiinţa aceea nouă, ba chiar și adolescentul care mai păstra ceva din propria lui copilărie? Unde am dispărut? Unde sunt eu oare, căci nu pot fi eu cel pe care-l văd: deja cam borţos, puţin chel, acoperit de păr, cu transpiraţiile mele, cu umorile de adult, ca un fruct copt, prea zemos, eu care aveam o oroare atât de mare de carnea gelatinoasă a femeilor și bărbaţilor maturi! Și, pe deasupra, scriitor!

EUGÈNE IONESCO, *Prezent trecut, trecut prezent*

Arestarea lui Artur Durand impresionase mult pe Percy Stuart. Nepotul miliardarului nu se împotrivise deloc. El urmaşe liniștit pe poliţistul care-l arestase, fără a protesta, fără a încerca să fugă.

— Domnule, greșiţi foarte grav, arestându-mă. **Mă** supun însă, pentru că astfel vă voi ajuta la descoperirea dispariţiei iubitului meu unchi, rostise el perfect calm.

Un om vinovat nu se comportă astfel.

Percy Stuart reflectase adânc asupra povestirii tânărului în legătură cu yachtul misterios. Aici se afla cheia dezlegării enigmei. Dar ce putea să însemne cuvântul „Adelsberg”? Era o parolă desigur, dar aceasta nu spunea prea mult. Faptul că bătrânul Durând plecase imediat **ce** auzise acest cuvânt însemna că era vorba de o înţelegere a sa mai dinainte cu oamenii aceia care-l oăutaseră, știind probabil pe unde ˝s-ar putea să-l găsească.

Dar de ce oare nu voise el să-și iniţieze nepotul asupra călătoriei întreprinse?

Cazul acesta devenea din ce în ce mai enigmatic

pentru Percy Stuart – ca și pentru mine. Toată noaptea, tânărul american îşi frământase creierul ca să găsească o explicaţie logică ciudatei dispariţii.

Eu în schimb dormisem; mă culcasem mai devreme decât de obicei la București, pentru că în general aici nu aveam ce face seara. Casa noastră nu avea instalaţie electrică, trebuia să te culci, de voie de nevoie, cam odată cu găinile. În plus, o ceaţă, o umezeală ciudată, care pătrunsese și în casă, se simţea din ce în ce mai neplăcut de parcă ar fi fost într-adevăr emanaţia Marelui Spirit Neliniștit, vestind furtuna răzbunătoare de care se **te**meau, indistinct, toate triburile de indieni.

Prin <cele patru ferestre ale camerei, care era situată la colţ, pătrundea o lumină alburie, pe care o reflectau parcă și pereţii imaculaţi, fără nicio zugrăveală, așa cum nu vedeam la mine acasă. Ferestrele nu aveau draperii, ci doar niște perdele rustice, dintr-o pânză foarte rară, care fremătau ușor atunci o înd clădirea era asaltată de vânt, pentru că geamurile nu erau duble.

Pereţii aceștia mi se păreau goi, din cauza mobilierului succint și a lipsei ornamentelor/ Pe deasupra patului exista însă un mare tablou xtesut la gherghef, probabil de gazda noefstră și înfăţișând o scenă pastorală. Pe altul se afla un ștergar lucrat de mână, care acoperea un trofeu școlar, o fotografie a unei clase de școlăriţe, unde se putea distinge probabil fata cea mare a coanei Frusiniea, premianta numărul unu. O coroană de laur, cu frunze de canton impregnate cu spermanţet, de genul celor purtate și de mine la sfârșitul anului școlar, stătea atârnată pe deasupra, împreună cu respectiva diplomă. în sfârșit, pe celălalt perete, în spaţiul liber dintre ferestre, exista un alt tablou, înrămat, cu geam, înfăţișând un șarpe de cârpă, dintr-un material textil scămos pe care și azi mi-ar fi greu să-l determin.

Patul oferea și el unele detalii insolite, cu toate că mai văzusem și la București mobile de acest stil. Avea tăbliile metalice, la creștet și la picioare, foarte înalte, vopsite într-o culoare maroniu-verzuie și terminate cu

ciubuce ascuţite sau sferice alcătuind o bordură galbenă, care imita bronzul. Pe tăblia de la cap era pictat capul unei femei blonde, cu priviri languroase, în stilul anilor 1890 – 1900, când paturi din acestea se făceau probabil în serie. Femeia era înconjurată de ghirlande de îngerași sau de cupidoni care dănţuiau împerecheaţi sau în lanţ, risipind flori cu petale enorme, cât propriile lor trupuri, mai ales trandafiri. Tăblia cealaltă a patului avea o pictură în același stil, dar mai sobră și reprezentând un paner mare, auriu, din care se revărsau în toate direcţiile flori. Toate acestea erau menite să inspire vise plăcute.

Particularitatea cea mai neobișnuită pentru mine a acestui pat era ciudata lui adâncime: salteaua fiind foarte subţire, te cufundai între tăbliile lui în așa – fel încât nu mai vedeai decât tavanul alb, ceea ce-ţi dădea senzaţia că dormi într-o ladă.

Trebuia să mă obișnuiesc cu atmosfera aceasta alburie, din camera în care dormeam, mai ciudată decât întunericul cel mai compact. Ca să pot adormi, mi-am tras pe cap pătura ușoară, ca o cuvertură.

A doua zi de dimineaţă, tânărul american luă o hotărâre. îl chemă pe servitorul său Bill și-i spuse:

— Azi voi ieși la plimbare deghizat. Tu mă vei urmări și vei fi foarte atent încotro merg și ou cine vorbesc. Nici într-un caz nu trebuie să mă scapi din vedere! Dacă mi se va întâmpla ceva, știi ce ai de făcut.

Bill se retrase în tăcere.

Percy Stuart se pregăti apoi să se deghizeze. El cunoscuse prea bine pe bătrânul Durand, așa că figura acestuia îi stăruia limpede în memorie. De aceea îi fu foarte ușor să-și facă o mască a dispărutului. îşi lipi o barbă căruntă tăiată exact în felul cum o purta bătrânul; îşi puse o perucă {u păr alb și lung pe cap şi-şi făcu zbârcituri pe faţă. Apoi îşi îmbrăcă un costum închis și îşi înfipse un ac cu o piatră preţioasă în cravată.

La sfârșit, Percy se uită atent în oglindă. Asemănarea cu miliardarul dispărut era minunată.

Evident posibilitatea deghizării este suverană în

astfel de cazuri. Ea îţi permite să-ţi ascunzi adevărata identitate și să pătrunzi graţie necunoscutului în orice taină. Din nenorocire, eu nu mă puteam deghiza în niciun fel. Mă gândeam însă la cazul straniu al lordului Egware care fusese ucis în împrejurări misterioase imposibil de clarificat pentru că actriţa Lottie Adams se deghizase în așa fel încât fusese luată drept soţia mortului care avea tot interesul să-l asasineze. Dar chiar și maiorul Duncan Heyward se strecurase în mijlocul huronâlor pentru a le salva pe surorile Munro deghizat în indian și fusese la rândul său scos dintre ei de Ochi de Șoim care îmbrăcase o blană de urs și înșelase vigilenţa fioroșilor sălbatici.

Tânărul american procedă mai simplu: îşi puse deci o pălărie de paie în cap, îşi luă un baston și părăsi hotelul, urmat îndeaproape de servitorul său Bill.

Astfel, păși de-a lungul ștrandului, fără să se grăbească, atent la tot ce era în jurul lui, până ajunse în micul port plin de ambarcaţiuni ancorate la chei. Spera că întâmplarea, care în asemenea împrejurări joacă un rol important, îi va veni în ajutor. Și, într-adevăr, Percy avu noroc.

La un moment dat, Bill, care-l urma la vreo sută de pași, îi făcu un semn discret atrăgându-i atenţia asupra unui bătrân marinar. Acesta tresărise la vederea presupusului Durand și continua să-l urmărească {u privirea. Percy făcu cale întoarsă, prefăcându-se nepăsător și curând ajunse în faţa lui. Marinarul îl salută respectuos.

Tânărul american deghizat îi răspunse la bună ziua prefăcându-se indiferent și-l întrebă doar în treacăt:

— Dorești ceva? Mă cunoști?

— Dar, domnule, cum să nu vă cunosc! V-am dus odată cu barca mea într-o plimbare, acum vreo două luni… Mă bucur că sunteţi în viaţă, toată lumea pe aici crede că aţi murit, că v-aţi înecat, v-a căutat și poliţia într-o vreme.

— Nu-mi amintesc să fi mers cu dumneata undeva, răspunse scurt Percy Stuart. Eu am obiceiul să mă plimb în multe locuri. Mai ţii minte unde ne-am dus?

Percy știa că bătrânul Durand obișnuia să facă

plimbări pe mare, folosind ambarcaţiuni închiriate. Voia să-l tragă de limbă pe marinar, care de altminteri era deosebit de dornic de vorbă.

— La Adelsberg! Nu vă amintiţi? Atunci când v-aţi întâlnit cu doamna aceea frumoasă…

Tânărul american travestit îşi reprimă cu greu plăcuta surpriză.

— La Adelsberg? Cu o doamnă frumoasă? Parcă-mi amintesc acum de-dumneata…

— Când aţi fost la grota Adelsberg. Eu v-am condus numai până la locul unde v-aţi întâlnit cu doamna aceea, înapoi nu v-am mai dus eu, pentru că m-aţi concediat pe loc și mi-aţi plătit toată cursa.

— Ah da! Acum îmi amintesc… făcu Percy Stuart. Cum se numește barca dumitale?…

— *Speranza!* E aceea de acolo, priviţi-o, e roșie cu pânzele albe și pavilionul negru proaspăt vopsit… Vă amintiţi? Am avut atunci o vreme așa de frumoasă.

— Da, da… acum te-am recunoscut… Mâine aș vrea să fac din nou o plimbare mai lungă. Acuma știu că ești un om de încredere. Să fii pregătit, să mă aștepţi aici…

— Cum doriţi, domnule! îmi pare nespus de bine că v-am reîntâlnit!…

Percy Stuart se depărtă de bătrânul marinar cu care ar fi vrut să vorbească mai mult. Dar trebuia să procedeze cu răbdare pentru a nu da de bănuit scopul întrebărilor El se întoarse în centrul orașului, urmat de Bill care, cu privirea lui ageră, îi spionase pe toţi cei din jur și îl asigurase că nu sunt urmăriţi de nimeni. Ar fi putut să plece pe loc la Adelsberg, dar nu ţinea să grăbească lucrurile. Trebuia să cugete asupra celor aflate. Avea mare nevoie să afle cine este frumoasa femeie cu care Durand se întâlnise. Acest lucru nu-l putea afla decât de la o singură persoană și acesta era tânărul Artur.

Dar Artur Durand era închis, probabil în arestul poliţiei locale. Trebuia să profite cât se mai afla acolo și să-l înduplece pe comisar să-i permită o întrevedere cu el.

Percy Stuart se duse la postul de poliţie și ceru să fie

primit de comisar. Acesta nu era aceeași persoană cu individul deghizat care-l urmărise pe Artur și, în cele din urmă, îl arestase în faţa hotelului „Stefanie”.

Numele tânărului Percy era prea celebru în lumea poliţiei să nu-l facă pe comisar să tresară de surprindere atunci când auzi cine-l caută.

— Percy Stuart? Cum să nu fi auzit de dumneavoastră? Cine nu cunoaşte din ziare pe faimosul sportsman american, care străbate continentele în lung și-n lat, în goană după aventuri periculoase! Va să zică dumneavoastră sunteţi omul despre care ziarele vorbese atât de mult!

— Da, eu sunt! Dar trebuie să mărturisesc că laudele ce mi se aduc nu le merit, deoarece...

Comisarul nu-l lăsă să continue:

— Oh, nu! Modestia e o virtute foarte lăudabilă, dar nu e la locul ei în cazul dumneavoastră. Daţi-mi voie să vă strâng mâna. E pentru noi o mare onoare că vă aflaţi în mijlocul nostru. Desigur că aţi venit adus de dorinţa arzătoare de a clarifica o enigmă de nerezolvat...

— Nu, domnule, răspunse pe-un ton hotărât tânărul american. Mă aflam în trecere prin frumosul dumneavoastră oraș și am avut surpriza să-l întâlnesc la cafeneaua Quarnero pe bunul meu prieten Artur Durand. Numai că acesta a fost arestat în mod surprinzător chiar când se afla cu mine, în faţa hotelului unde locuiește.

Comisarul deveni dintr-odată mai rezervat. Se vedea limpede că fusese pus în încurcătură de ceea ce aflase.

— Hm, cazul domnului Durand e destul de complicat. E acuzat de moartea sau de dispariţia unchiului său, un mare bogătaș american, pe care urma să-l moștenească.

— L-aș putea vedea pentru câteva clipe pe domnul Artur Durand?

— Din păcate nu pot să vă satisfac această dorinţă firească de a-l vedea pe prietenul dumneavoastră. El nu a fost arestat de noi; e doar reţinut aici în acest arest printr-un ordin telefonic al procuraturii. Noi îl păzim numai, până la momentul când procurorul îl va ancheta. Și ni ˇs-a

interzis în modul cel mai strict să-l lăsăm în contact cu vreo persoană din afară, până atunci.

— Dar, stărui înciudat Percy Stuart, aţi putea măcar să-i înmânaţi un bilet din partea mea? E vorba doar de câteva cuvinte de încurajare.

— Desigur, dacă ne veţi îngădui să-l citim și noi. O fac numai de dragul dumneavoastră, mister Stuart, căci vă admir foarte mult.

Percy se așeză la biroul comisarului și sorise în grabă următoarele:

Dragă Artur.

Sunt consternat de cele întâmplate. Mă voi strădui din răsputeri să-ţi dovedesc nevinovăţia. Te implor să nu faci vreo faptă necugetată, care apoi nu ˟s-ar putea repara! Așteaptă liniștit ora eliberării dumitale. Peste câteva zile te asigur că vei fi liber!

Al dumitale, Percy Stuart.

Comisarul din Abbazia luă biletul în mână, zâmbi și-l asigură pe tânărul american că i-l va trimite imediat lui Artur Durand. Apoi îl conduse pe vizitator cu multă amabilitate până în stradă.

— Ar fi bine dacă v-aţi ocupa de cazul acesta, mister Stuart!... zise el strângându-i mâna la despărţire. Cu inteligenţa dumneavoastră extraordinară, sunt convins că misterul dispariţiei bătrânului Durand se va lămuri curând.

Percy Stuart ţinea să pară nepăsător faţă de îndemnurile comisarului; el voia să se arate interesat doar de soarta prietenului său.

— Regret că nu am timp de așa ceva, domnule comisar, rosti el calm. Dar cred că e vorba de o nedreptate, sunt absolut sigur că Artur Durand este nevinovat.

— Și eu cred acest lucru... făcu aprobativ comisarul, dar trebuie să-l dovedim...

— Și tot atât de sigur sunt că la mijloc, în toată această afacere, se află 0 femeie.

Comisarul care voise să se întoarcă în biroul său rămase ţintuit locului.

— Mister Stuart! Sunteţi cu adevărat un om

extraordinar! Cu perspicacitatea dumneavoastră v-aţi dat seama imediat unde e cheia enigmei!... E o femeie, o femeie fascinantă, cu care milionarul american a întreţinut relaţii destul de curioase pentru un om de vârsta lui: Valérie Boumal, o femeie care poate duce la pieire pe orice bărbat.

— Și de ce n-aţi interogat-o, de ce n-aţi arestat-o 7 întrebă Percy Stuart uimit.

— Nu e chiar așa de simplu... Poliţiei din Fiume i-a luat o declaraţie; dar doamna aceasta are alibiuti serioase că în ziua în care a dispărut Aston Durand se afla la o petrecere cu niște prieteni. Afară de aceasta, e cetăţeancă franceză, e o doamnă care locuiește într-o vilă luxoasă în cartierul Miramar, nu poate fi tratată oricum...

Percy Stuart se despărţi de comisar foarte satisfăcut de aceste informaţii preţioase. îi părea însă rău că trebuise să-și dezvăluie identitatea; se temea că poliţia sau vreun detectiv mai perspicace să nu i-o ia înainte. Nici comisarul nu vru să-i dezvăluie planurile sale. Era urgent să acţioneze pentru clarificarea misterului.

Știa acum că e aproape de ţinta căutărilor sale, dar era silit să aștepte până a doua zi de dimineaţă. îşi pusese toate speranţele în călătoria pe care o proiectase cu bătrânul marinar la Adelsberg.

Totdeauna un sfârșit de capitol lăsa acţiunea în suspensie, pentru a spori cât mai mult curiozitatea cititorului.

IV

În săptămâna care urmă după acest eveniment, în direcţia nord nu se mai întâmplă nimic de seamă. Vântul de la nord-vest bătea din ce în ce mai tare, iar Pilgrim *înainta rapid, cu o viteză medie de o sută șaizeci de mile în douăzeci și patru de ore. Era aproape tot ce se putea cere de la o corabie de asemenea dimensiuni.*

După părerea lui Dick Sand, bricul-goeletă trebuia să se apropie în curând de regiunile oceanului mai frecventate de vapoarele care circulă dintr-o emisferă în cealaltă. Elevul-marinar trăgea mereu nădejde să

întâlnească vreo astfel de navă, căci avea de gând fie să treacă pasagerii pe bordul ei, fie să ceară să-i împrumute câţiva marinari de ajutor, poate chiar și un ofiţer. Deși zările erau cercetate cu grijă nicio navă nu fusese semnalată, iar marea rămânea mereu pustie. Faptul acesta îl cam uimea pe căpitanul de cincisprezece ani.

JULES VERNE, *Un căpitan de cincisprezece ani*

A doua zi de dimineaţă, o împrejurare absolut neașteptată avea să-mi modifice tot programul: de data aceasta, mama îşi făcea tratamentul, prin excepţie, foarte devreme. pentru a fi gata cu baia cel mai târziu la zece, după care plecam cu trăsura la Moţăieni, o comună învecinată, unde avea să trateze cu adevăraţii proprietari ai casei în care locuiam problema închirierii. De fapt, nu era nicio problemă; gazda noastră, coana Frusinica, nu voia însă să mai ia niciun ban, cu câteva luni mai înainte îşi înstrăinase casa, o dăduse de zestre fiicei sale, Marioara, care era măritată de câţiva ani cu preotul din localitate. Aveam să ne ducem acolo, în acel sat, ceea ce nu era prea neplăcut: în fond, b plimbare cu trăsura era o noutate pentru mine, mai ales într-o zonă mai deluroasă, pe care nu o cunoscusem și care mă atrăgea cu tot neprevăzutul peisajului. Numai că dusul acolo mă împiedica să-mi fao programul meu obișnuit de hoinăreală dimineaţa, care, în ziua aceea, cuprindea neapărat și mersul la negustorul acela misterios de la pod. Până una-alta am luat-o totuși prin livada noastră, în căutarea lui Coty, pe care eram convins că am să-l găsesc învăţând de zor pentru apropiatul lui examen de corijenţă.

Spiridon uda cu o stropitoare răsadurile din mica grădină de zarzavat a familiei și n-a vrut să mă urmeze alături; continua să fie supărat pe Coty.

Acesta nu era în livadă; l-am zărit însă imediat stând pe prispa casei, unde se retrăsese din prudenţă, și învăţând la geografie probabil.

M-am apropiat de el doar pentru a-i spune, câteva vorbe, dar în momentul acela a apărut din mizera bucătărie a casei Mielu Tralala, fiul gazdei lui Coty. A făcut

un vag gest de salut cu mâna către mine și a părut că-și va continua drumul. Dar mai apoi ˟s-a răzgândit și a venit lângă noi. Eu constituiam un mare subiect de curiozitate pentru el, așa că m-aș fi mirat să mă ignore de data asta.

Mielu Tralala era un băiat ceva mai mare ca noi – avea în jur de treisprezece-paisprezece ani; nu urma nicio școală, poate că nici nu frecventase vreodată vreuna. Era considerat de cei mai mulţi nebun, de aceea era poreclit așa; mai simplu spus, până de curând fusese socotit doar un copil rău, neascultător. Umbla totdeauna neîngrijit, aproape zdrenţăros; nu l-am văzut niciodată altfel decât în picioarele goale. Acum avea pe el o cămașă foarte decolorată, murdară, niște pantaloni ţinuţi de o singură bretea, cu un crao mai lung și unul mai scurt. Avea o privire ciudată, rătăcită și un fel de zâmbet fără expresie, de om distrat care se gândește parcă mereu la altceva decât la ceea ce se vorbește. Niciodată nu l-am văzut trist sau măcar prost dispus, indiferent de ce necazuri se abăteau pe capul lui, sau pe care știa să și le facă singur.

A schimbat câteva vorbe cu mine. Cu Coty se afla în alte raporturi. Până anul trecut, cei doi nu se înţeleseseră deloc, dar se tolerau reciproc de voie de nevoie, ca doi câini îndușmăniţi, ţinuţi însă în aceeași curte. Dar anul trecut survenise un incident neașteptat și. Mielu devenise pentru scurtă vreme eroul unei întâmplări care-l făcuse să fie considerat un fel de inamic public al orașului. Anume, într-un moment de neatenţie din partea mea, îmi furase pușca cu dopuri, o luase la el și-i înfipsese un a o cu vârful în afară într-unul dintre proiectile. Apoi, pândise pe strada Regală pe un băiat foarte voluminos, un precoce obez, care venea în fiecare an cu familia sa la Pucioasa și i-l descărcase în fund. Fapta lui avusese urmări neașteptate, mult mai mari decât ˟s-ar fi crezut. Părinţii băiatului veniseră cu poliţia acasă la Mielu, acesta trebuise să se facă nevăzut, în timp ce victima fusese internată în spital. Vreme de o săptămână tot orașul îl căutase pe Mielu Tralala; nimeni nu știa unde se ascunsese acesta de teama bătăii pe care de altfel, și așa, o încasa aproape zilnic de la

tatăl său pentru diferite isprăvi. Nimeni, cu excepţia lui Coty, faţă de care fugarul se lăudase o dată, divulgându-i ascunzătoarea lui secretă. Dar Coty se dovedise a fi un adevărat cavaler: știa că dușmanul lui stă ascuns în cimitirul orașului, adăpostit în singurul cavou existent acolo, unde și dormea. ˇS-a dus, deci, vreme de vreo săptămână și i-a dus fugarului unele lucruri de mâncare, pe lângă ce mai izbutea acesta să fure din livezile învecinate. L-am vizitat și eu o dată și i-am dus caramele și ciocolată; vederea lui atunci mi-a dat senzaţia că trăiesc scena întâlnirii lui Huck cu negrul Jim, din *Aventurile lui Huckleberry Finn,* refugiat în bălţile fluviului Mississippi și încercând să-și găsească scăparea din sclavie prin fuga în Nordul salvator.

De atunci, raporturile dintre Coty și Mielu se schimbaseră radical, fără a deveni totuși foarte bune. Nu se mai certau, dar nimeni nu-i vedea ducându-se împreună pe undeva, cum se întâmpla cu mine și cu Spiridon, aproape tot timpul pe care-l petreceam în Pucioasa.

În cele câteva minute cât am fost toţi trei, Coty ne-a dat o informaţie care nu putea să nu mă intereseze, cel puţin pe mine: că de vreo săptămână în localitate se află Răul Spiegler, dar nu-l văzuse nimeni, nu-și semnala prezenţa, stătea tot timpul închis în casă, de teama manifestărilor antisemite ale unor derbedei.

— Ce, e nebun?! exclamă Mielu, arătându-se pentru prima oară atent la ceea ce se discuta și întrebuinţând o vocabulă cu adevărat curioasă în gura lui.

— Nu se poate! m-am mirat și eu, sincer surprins.

— Iese numai seara, pe întuneric, ca să nu-l vadă nimeni, ne lămuri Coty. Acum câteva zile era să-l bată niște golani, pe stradă. I-e rușine să spună, dar așa ˇs-a întâmplat…

Știrea produse printre noi o adâncă nedumerire și consternare. Lui Mielu însă, totul i se părea neverosimil, mai rău: ca un fel de insultă personală, ca și cum asemenea acţiuni ar fi fost de domeniul lui exclusiv.

— Las că-l scot eu din casă acușica! se grozăvi el. Să

îndrăznească să se lege cineva de el când o fi cu mine!...

Ne-am despărţit tustrei asupra acestei promisiuni, după ce eu am luat unele informaţii despre gazda lui Răulică. Aveam multe socoteli cu el; știam că micul meu capital de cărţi, dacă nu altceva, îl interesa și pe el foarte mult, mai ales dacă îşi petrecea tot timpul stând în casă. Cu un an înainte, amândoi descoperisem cu destulă trudă și perspicacitate pe criminalul care o ucisese pe soţia miliardarului american James Norton, regele conservelor de carne din Chicago. Era „problema" pe care o propunea în anexă ultimul număr (de atunci) din colecţia „Detectivul săptămânal", o crimă petrecută într-o vilă izolată în care nu pătrundea nimeni decât soţul victimei și bătrâna servitoare a familiei. Fusese o crimă fără obișnuita aglomerare de date cunoscute care sunt puse acolo doar pentru a te împiedica să ajungi la necunoscut, adică la ceea ce pare de nesoluţionat. Noi o soluţionasem și, la sugestia lui Răulică, scrisesem amândoi pe câte o coală de hârtie câte o versiune apropiată, dar nu absolut identică. Asta, zicea el, pentru cazul că dacă vreuna ar fi fost mai bună decât cealaltă, ne sporea șansele de a fi luat premiul și l-am fi ˟împărţit frăţește în două. Era într-adevăr mai bine decât să dăm o singură soluţie și ˟s-o iscălim amândoi. Eram siguri că am dezlegat enigma asasinării soţiei marelui bogătaș american; dar trecuse un an și nu primisem încă niciun răspuns din partea redacţiei colecţiei, așa cum crezusem că o să se întâmple și cum am așteptat un timp, cu înfrigurare.

Trebuia neapărat să dau peste Râul Spiegler, pe care și la București îl vedeam, deși rar, pentru că el învăţa acum la altă școală decât mine. Dar văzusem că în faţa casei coanei Frusinica trăsese birja ce avea să ne ducă la Moţăieni, așa că m-am despărţit în grabă de prietenii mei și m-am întors pentru a face pregătirile de plecare.

Localitatea aceasta cu un nume așa de ridicol nu promitea nimic special pentru mine, care eram obișnuit cu aventurile. Era departe de sonoritatea Vulcanei sau a Moroenilor și cu atât mai mult de insolitul Bezdead, un sat

pe care-l știam în apropiere, dar nu-l văzusem niciodată.

Am plecat cu trăsura uruitoare și am ieșit spre Ialomiţa, prin partea de nord a orașului. Când am pătruns în lunca râului plin de meandre, peisajul mi-a apărut surprinzător; podul metalic pentru calea ferată se zărea ca scheletul unui monstru fantastic încălecând puţinele accidente ale reliefului și pierzându-se între dealuri. Printre pâlcurile de sălcii se vedea instalată în spaţiul deschis o șatră de ţigani, care-și trimitea spre cer fumurile unor focuri invizibile pentru mine la acea distanţă.

M-au surprins însă corturile pe care le puteam distinge destul de clar. Erau de forme variate, dar nu ea acelea ale indienilor nord-americani, pe care le cunoșteam așa de bine; erau făcute după toate probabilităţile din petice de pânză ordinară, dacă judecai după culorile lor decolorate în felurite grade. Nici vorbă să fie confecţionate din piele de bizon ca acelea ale mohawkilor sau ale mocasinilor și care ţin focul înăuntru și ploaia în afară, îngăduindu-ţi să te ferești de orice intemperie. Nici cu wigwamurile indienilor canadieni nu se puteau compara, deoarece aveau altă formă și păreau mai joase.

Am trecut la mare distanţă de șatră și am început să urcăm spre zona dealurilor, din ce în ce mai înalte, singurul lucru mai atrăgător în acea regiune. Aș fi vrut să ajungem până la munţii care se zăreau mai în depărtare, sau măcar până 4a Fieni, unde vizitasem în anul precedent pe o rudă a noastră, inginer la Fabrica de becuri electrice de acolo.

Moţăienii erau din nefericire mult prea aproape, așa că foarte curând am pătruns într-un sat oarecare, asemănător cu toate celelalte din regiune, și ne-am aflat în faţa banalei locuinţe a unui preot de ţară care nu oferea curiozităţii mele nimic interesant. Vizita noastră nu era așteptată, așa că nu am găsit-o acasă decât pe preoteasă și pe fiica acesteia, Gaby, pe care o cunoscusem vag în anii precedenţi când venise de câteva ori la bunica ei din Pucioasa. Nu promitea nimic interesant toată treaba și am fost nevoiţi să-l așteptăm pe stăpânul casei, care se afla „la

fân”, pentru că doar cu el mama putea trata o afacere, altminteri dinainte încheiată.

Gaby ˇs-a făcut nevăzută pentru un timp, desigur pentru a se pune la o ţinută mai pretenţioasă, asortată momentului. Când a reapărut, avea pe ea fusta albastră de străjer și pantofi și ciorapi albi în picioare. în locul cămășii reglementare, cu buzunare, epoleţi și nasturi aurii, era îmbrăcată cu o le ţărănească fără nasturi și guler. Avea însă la gât cravata obișnuită strânsă într-un nod lejer; nu însă așa cum o aveam noi cei din București, ci gri cu albastru, așa cum îi vedeam pe toţi străjerii din regiune că poartă. Se spălase pe faţă desigur și se pieptănase, adunându-și părul cu o agrafă. Numai degetele de la mâini îi rămăseseră murdare; erau negre din cauza nucilor crude pe care le descojise pesemne până la venirea noastră.

Fata ˇs-a îndreptat hotărâtă spre noi care ne aflam pe prispa casei, a făcut o oprire aproape militară, a ridicat braţul drept și a salutat ca un străjer:

— Sănătate!

Apoi ˇs-a poticnit într-un fel de frază de introducere și, la un îndemn al mamei sale, care i-a zâmbit încurajator, pentru că nu-i mai dădea de capăt, ˇs-a întrerupt și a început în mod neașteptat să cânte

Ura! Ura! Bucurie.

Peste ape și câmpie!

M-am uitat la ea stupid, ca o zebră la un cal, dându-mi seama chiar de aici că între noi nu e posibilă nicio înţelegere. Mama lui Gaby a intercalat o frază:

— Știe și Trei, Doamne, și toţi trei…

dar fata ei i-a dat înainte, ca și cum ˇs-ar fi temut să nu piardă firul

Ţara noastră, ţara noastră

Vrea în veci să vă slăvească!

Și așa mai departe, până la sfârșit, repetând refrenurile respective, cu obstinaţie, dezvăluindu-mi și mie că acel cântec, pe care-l învăţasem și eu și îl cântam la școală, avea mai multe strofe decât aș fi crezut. La sfârșit, a fost viu aplaudată de mama și, mai temperat, doar din

politeţe, chiar de mine, după care ˇs-a retras pentru a nu mai fi văzut aproape deloc în orele care au urmat.

Prevăzusem o plictiseală, dar nu de asemenea proporţii. Părintele a venit abia după-amiază și „tranzacţia” ˇs-a făcut firește imediat. între timp gazda noastră ne oferise masa de prânz.

Abia spre seară am fost înapoi, în Pucioasa. Nu am putut citi nimic, deși aș fi vrut să termin odată *Crima din grotă,* a cărei acţiune se complicase totuși până într-acolo încât nu mă mai lăsa nici pe mine, om experimentat în materie, să-i întrevăd soluţia. Dar la lumina lămpii de gaz mama nu mă lăsa în niciun caz să citesc, pentru că medicii îmi interziseseră acest lucru, așa că am început să mă dezbrac încet cu gândul la peripeţiile posibile ale lui Percy Stuart în momentul când avea să ajungă la misteriosul Adelsberg, și la apariţia în acţiune a fascinantei Valérie Bourdal.

Dar, la un moment dat, mi-am adus aminte brusc˙de ceva. Mi-am tras imediat pantalonii înapoi pe mine, am luat lanterna pe care o ţineam pentru orice eventualitate sub pernă, și am ieșit în curte. Mama nu m-a întrebat unde mă duc; bănuia cu totul altceva văzând încotro o luasem. În dreptul bucătăriei gazdei noastre, unde de obicei dormea Spiridon, am zărit pâlpâind o lumină, pe ușa întredeschisă. Era doar el, nu se culcase încă; de alături în schimb am auzit sforăiturile sonore ale mamei sale.

Am deschis ușa încet și i-am șoptit să vină imediat afară după mine. Spiridon a marcat o imensă uluire, dar eu nu l-am lăsat să se gândească.

— Vino după mine, i-am repetat eu îndemnul.

Eram deja la gard când l-am zărit în cadrul ușii, în cele din urmă, îndreptându-se spre mine care-i făceam semne cu mâna, muţește, ca să nu ne audă nimeni. Spiridon a făcut primii pași și mi-am dat seama că era într-un fel de cămeșoi care-i atârna până mai jos de călcâie și cu care-l vedeam uneori îmbrăcat pe fratele său mult mai mare, rezultat dintr-o altă căsătorie a Coanei Frusinica, un sublocotenent de artilerie care venea în permisie în fiecare

vară pentru câteva zile la mama lor și se întâmplase să-l cunosc. Prietenul meu abia putea păși ţinând poalele cămășii cu o mână, stupefiat la culme de aventura neașteptată în care-l atrăsesem.

Când a ajuns în dreptul gardului, în imediata mea apropiere, i-am spus:

— Hai să mergem să săpăm groapa. Acum e momentul să te răzbuni pe toţi dușmanii tăi. Eu o să te ajut, îţi arăt eu cum să faci.

Auzind despre ce e vorba, Spiridon se dădu înapoi cu oroare:

— Nu sap nicio groapă, nu merg mai încolo, mi-e frică de întuneric.

— Ești cu mine, l-am încurajat eu și, uite, e destulă lumină.

Într-adevăr, în capătul dinspre parc se afla singurul bec al străzii, cel puţin singurul bec. aprins, care arunca unele raze printre pomi și ne-ar fi luminat tot drumul prin livadă.

— Hai, vino, i-am spus eu, luând-o înainte. Eram sigur că Spiridon va veni în cele din urmă, căci eu exercitam asupra lui aceeași fascinaţie pe care o exercita asupra tuturor bărbaţilor Valérie Bourdal.

Când am ajuns la locul cu pricina, l-am zărit pe Spiridon în spatele meu tremurându-și cămașa, ca o fantomă îngrozită, gata să se facă nevăzută.

— Dacă ne prinde cineva? mă întrebă el cu o voce pierdută, ușor voalată de efortul de a nu izbucni în plâns.

— Cine să ne prindă? N-o să ne prindă nimeni. Nu se vede nicio lumină aprinsă. Nu uita, l-am asigurat eu, că indianul e omul pe care mai degrabă îl simţi decât îl vezi. O să te miri când o să vezi ce o să facem cu groapa asta.

Am scos pumnalul de la centură și am început să sap. Nici vorbă nu fu ca Spiridon să-mi dea măcar o mână de ajutor, deși-i spusesem să adune toate vreascurile disponibile din jur. Am săpat înfrigurat vreo zece-cincisprezece minute o groapă exact pe linia cărării bătătorite de iarbă de cei care traversau de-a curmezișul

livada pentru a ieși mai repede în stradă prin spărtura gardului. Mă obișnuisem cu întunericul, așa că distingeam lucrurile destul de bine, deși Marele Manitu continua să fie mânios. Când nu am mai putut de oboseală, m-am oprit ca să-mi mai trag sufletul. Dacă Spiridon m-ar fi ajutat, ajungeam să sap o groapă adâncă de cel puţin o jumătate de metru. Așa, m-am mulţumit cu ceea ce puteam face și m-am grăbit să adun vreascuri și buruieni de prin jur și să astup adâncitura.

Adevărul era că mă temeam eu însumi să nu ne surprindă cineva. I-am spus lui Spiridon care tremurase lângă mine de frig sau de groază tot timpul:

— Află de la mine că pe războinicul care merge totdeauna înainte cu pumnalul în mână îl ajută sigur duhurile nopţii… Haide acum repede în casă; prada o să vină singură să cadă în capcană. Putem să ne culcăm liniștiţi.

L-am lăsat pe Spiridon ceva mai calmat în faţa ușii de unde sforăiturile sonore ale mamei sale continuau ca un semn că nu e niciun pericol. Eu m-am dus imediat să mă culc. Mama, care nu dormea, nu m-a întrebat unde stătusem atât…

V

Trecu vreme îndelungată până ce puiul îşi părăsi adăpostul. învăţase multe. Lucrurile vii însemnau carne. Ele erau bine de mâncat. De asemenea înţelese că lucrurile vii, când sunt destul de mari, pot face rău. Era mai bine să mănânce făpturi mici, ca puii de piarmigan, și să lase în pace făpturile mari, ca de pildă piarmiganul cel mare. Totuși simţi că-l încearcă puţin ambiţia, o dorinţă ascunsa de a se mai lupta odată cu acel piarmigan, numai că șoimul îl luase cu el. Poate că mai erau și alte mame de piarmigan. Se va duce să vadă.

Coborî un povârniș spre râu. Nu mai văzuse niciodată apă. Terenul părea bun. Era neted. Puiul de lup păși cu îndrăzneală și se cufundă urlând de frică, prins de necunoscut, îi era frig și gâfâia respirând repede. Apa îi năvăli în plămâni, în locul aerului care îi întovărășise

întotdeauna actul respiraţiei. Sufocarea pe care o simţi era ca durerea morţii. Pentru el, aceasta însemna moarte. în mod conștient el nu știa nimic despre moarte, dar, ca orice vietate a wildului, avea instinctul morţii. Pentru el, acesta era cel mai mare rău. Era însăși esenţa necunoscutului, suma spaimelor necunoscutului, nenorocirea cea mai mare și de neînchipuit care se putea întâmpla, despre care nu știa nimic și din cauza căreia se temea de toate.

JACK LONDON, *Colţ alb*

Din cauza oboselii zilei precedente, dar și din alte motive, poate datorită faptului că începusem să mă obișnuiesc cu salteaua de paie plăcut mirositoare dar pentru mine incomodă, din camera coanei Frusinica, am dormit mai mult ca de obicei și m-am trezit după orele opt. Mi-era teamă ca Spiridon să nu fi plecat pe undeva și să trebuiască să-mi fac programul de plimbări singur. Dar nu fu căzui; micul meu prieten de vacanţă se învârtea aferat, ca de obicei, prin curte și nici măcar nu arăta a fi ˇîmbrăcat de oraș.

Mă pregăteam să-mi văd de treburile mele, hotărât de-data aceasta să ajung la pod, pentru a da peste misteriosul vânzător de fascicole „Excentric Club”. Mama de asemeni îşi vedea de programul ei obișnuit și totul părea a se desfășura ca într-o zi obișnuită, oarecare, când, deodată, nu mai știu cine, o vecină a gazdei noastre, ne aduse o știre senzaţională care ne răsturnă toate planurile: izbucnise războiul! Și izbucnise încă de două zile, se anunţase acest eveniment în seara care precedase vizita noastră la Moţăieni. Noi, fiind plecaţi din localitate, habar nu avusesem…

Mama a fost cuprinsă de panică, așa cum mă așteptasem; era limpede că trebuia să ne întoarcem de urgenţă la București. Numai că aceasta ar fi compromis pe de-a întregul efectul curativ al băilor pe care începuse să le facă; mai mult încă, întreruperea tratamentului se pare că ar fi avut un efect de-a dreptul contrariu scopului urmărit. Pentru a se asigura de realitatea zvonului care i se păruse la început neverosimil, mama se îmbrăcă în

grabă și trecu strada la o vecină pe care Spiridon o numea tanti Cateluţa și care era singura persoană reputată în zonă ca având aparat de radio. Femeia în chesţiune nu auzise cu urechile ei de la radio că ˝s-ar fi declarat război și nici între ce state se produsese; știa și ea cam ceea ce știam și noi, din zvon public, dar era absolut sigură că războiul izbucnise undeva. O vastă controversă se iscă asupra a ceea ce era de făcut.

— Dar mat dă-l ciorilor de război, cucoană, comentă o bătrână din curte, să fie la ei acolo! Dumneata vezi-ţi de băile dumitale, că la iarnă junghiurile n-o să te întrebe de ce ˝s-a întâmplat în lume!

Din moment ce ţara noastră nu intrase încă în război, ce rost avea să ne agităm de pomană

În fond această filosofie simplistă era și cea mai rezonabilă și spre o atare soluţie înclina și mama observând calmul general care predomina în toate părţile. Mie mi-a venit brusc o idee și am alergat alături, la Coty. El, datorită tatălui său care lucra la Telefoane, era omul care trebuia să afle primul dacă a izbucnit războiul sau nu. L-am găsit în tindă citind de zor, concentrat asupra „materiei” sale în care se dovedise deficitar sau pe care tatăl său o iubea exagerat de mult. Mama lui nici nu se sculase încă. Și ei aflaseră știrea fatală cu întârziere. abia aseară. Coty îmi precizâ că Anglia și Franţa au declarat război Germaniei. Și o vor zdrobi în câteva luni, mă asigură el, foarte știutor de cum o să meargă lucrurile.

Dar nici ei nu aveau vreun ziar, pentru că nici nu obișnuiau să cumpere. Aceasta mi-a dat o idee: i-am spus că mă, duc să cumpăr eu, că m-a trimis mama și să vină și el să mă întovărășească. Știam că el nu are voie să iasă dimineaţa nicăieri, îmi spusese; numai că dată fiind situaţia excepţională, mama lui, care părea și ea extrem de curioasă de evenimente, i-a îngăduit să lase geografia și să plece cu noi.

În mai puţin de un sfert de oră eram toţi trei în centru, așteptând ziarele care soseau totdeauna cu o cursă, puţin înainte de orele zece. De fapt nici nu mai

aveam nevoie de cele din ziua aceea, am găsit toate informaţiile cuvenite în vreo două din ziua precedentă care anunţau evenimentul. Războiul îl anunţau, de fapt, în termeni foarte succinţi, ca pe o știre oarecare; toate gazetele păreau preocupate mai cu seamă de alte lucruri și articolele de pe prima pagină care comentau faptul izbucnirii războiului se pierdeau în generalităţi, în supoziţii, în vagi îngrijorări sau apeluri la calm.

În fond, războiul acela nu privea ţara noastră și, fără să i se spună de-a dreptul ăsta, cititorul era invitat să parcurgă tot felul de știri interesante mai curând decât să se informeze despre el.

— Anglia nu poate pierde războiul, repetă ritos Coty Vasilescu, Anglia e stăpâna mărilor.

Ne oprisem în faţa băcăniei domnului Timofte, care se afla întâmplător și el afară și potrivea marfa în niște lăzi. Se opri ca să ne asculte, amuzat puţin de preoocele noastre consideraţii. Domnul Timofte mă cunoștea foarte bine, deoarece mama era clienta lui constantă, iar pe Spiridon îl știa și mai bine, cred că îi era chiar puţin rudă.

— Anglia deţine cele șapte porţi ale lumii Gibraltarul, Malta, Suezul, Adenul, Singapore… ăsta, cum naiba îi spune?… Na, că iar am uitat…

— Mă, băieţi, întrerupse domnul Timofte enumeraţia lui Coty, pe care și eu aș fi fost curios să o văd dusă la capăt, o fi Anglia stăpâna mării, dar și neamţul e tare. E afurisit rău, v-o spun eu. Până să ajungă englezii aici, ne mănâncă fripţi nemţii, ba poate și turcii… Turcii de partea cui or fi?

— Anglia e stăpâna mării, încercă să reia Coty aria sau lecţia, turcii nu contează.

— Da… O fi… Dar ce avem noi cu marea? Că neamţul vine pe uscat… Vine pe sus, cu ţipilinul! Așa au făcut și la nouă sute șaișpe!… Aici se dă războiul… Așa a fost și cu ălălalt… Voi nu știţi ce am păţit!… Ehee!…

Apoi domnul Timofte ne-a întors scurt spatele și și-a văzut de treburile lui. Eu priveam fascinat cutia aceea metalică, unde se aflau închise atâtea comori, pe care aș fi

putut pune mâna, riscând însă o monedă de cinci lei, eventual două, și manipulând dispozitivul de apucare cu oarecare îndemânare. Dar mi-ar fi fost absolut necesar să văd măcar o dată cum funcţionează, să-l văd pe altul punând-o în mișcare. Mulţi trecători se apropiau de ea, de fapt o ocoleau nepăsători; unii se mai opreau din curiozitate, dar nu am văzut pe nimeni să rişte să-și piardă banii vârând o monedă în mica fantă a aparatului.

Stăteam toţi trei pe o bancă, la marginea trotuarùlui și așteptam să vină ziarele de la București, apărute în acea zi. Până una-alta, citeam un „Universul" vechi din chiar ziua când izbucnise războiul și care rămăsese nevândut. Știrea despre acest mare eveniment era dată pe penultima pagină într-un stil sobru, succint, asemeni unui fapt oarecare. în corpul ziarului se găseau știrile și materialele obișnuite care nu te lăsau să bănuiești nimic anume din ceea ce efectiv se întâmplase.

Ba chiar pe aceeași pagină care conţinea știri externe și unde se înserase vestea cea mare se afla următorul articol, cu un titlu semnificativ, care ar fi oferit oricui posibilitatea rezolvării adevăratei enigme şi care suna aşa

CE DOREȘTE DOMNUL ADOLF HITLER?

și, cu litere ceva mai mici, continua în acest mod destul de neașteptat:

Cancelarul Reichului va veni cu o nouă propunere de pace?

E drept că ambele titluri purtau semne de întrebare, dar știrea merita să fie citită.

„Rador, 31 august. Din cercurile neoficiale dar apropiate de Canoelaria Reichului se afirmă că dl. Adolf Hitler va face o serie de noi și hotărâtoare propuneri pentru consolidarea păcii mult dorite în Europa. Presupunerile făcute de persoane importante sunt îndreptăţite de amânarea întoarcerii la Berlin a șefului guvernului german. Se pare că Führerul lucrează intens la elaborarea unui plan în acest sens și că întoarcerea de la München se va efectua abia la sfârșitul săptămânii viitoare.

Agenţia oficială de ştiri *Deutsche Nachrichten Büro* ˇs-a abţinut de la orice comentariu în legătură cu această amânare, dar persoanele bine informate asigură că domnul Hitler îşi va face publice intenţiile sale”.

Ce mai era de spus în asemenea condiţii?

Am trecut în modul cel mai firesc la rubrica „Fel de fel”, oare era plină ca de obicei de tot felul de minunăţii. Un cultivator din Florida izbutise să produsă un dovleac eu un diametru de aproape doi metri. în Grădina Zoologică din Hamburg o leoaică se împerechease cu un tigru și dăduse naștere la trei hibrizi, cu coame de lei, dar vărgaţi întocmai ca tatăl lor. în viitorul apropiat un cablu telefonic transoceanic va uni coasta atlantică a Statelor Unite cu Irlanda, dublându-l pe cel dintre Anglia și America deja existent. Un nou costum pentru protecţia cailor împotriva gazelor de luptă a fost experimentat cu succes pe câmpul de la Blackpool. O sută de cai îmbrăcaţi astfel au străbătut fără a păţi nimic un val dens de yperită care în mod obișnuit i-ar fi ucis pe loc. Cavaleria engleză va fi curând dotată cu acest miraculos costum de apărare împotriva celei mai groaznice morţi.

— Aţi văzut ce sunt în stare să facă englezii? ne întrebă pur retoric Coty.

f?!

Am tăcut, deși această informaţie mi ˇs-a părut doar interesantă, nu chiar atât de nemaipomenită.

— Cavaleria engleză e extraordinară! continuă el.

În faţa tăcerii mele, pe care o credea provenită din ignoranţă, Coty îmi puse o întrebare, închipuindu-și că mă strivește:

N-ai văzut *Misiunea Brigăzii 41?*

— Ba da… cum să nu? i-am răspuns eu perfect calm. Mie nu-mi scapă niciun film…

Ideea de a-l contrazice pe Coty mă făcu însă să mă situez pe o poziţie ceva mai rezervată faţă de englezi, fără, Doamne ferește! să mă dau de partea nemţilor.

— … dar acolo e vorba de altfel de război. Una e șarja de la Balaklava și alta e războiul de acum. Acum războiul

se duce cu submarine, cu avioane, nu vezi? cu tancuri…

— Și ce, crezi că englezii nu au d-astea? Ehei, află de la mine, măi băiete, că englezii o să vâneze tancurile nemţești cu lasoul, în goana cailor, care aleargă de o sută de ori mai repede decât orice tanc!…

— Englezii nu folosesc lasourile. Numai americanii au. cowboy… am spus eu la fel de calm, fără dorinţa neapărată de a-l irita.

Coty a ţinut totuși să aibă ultimul cuvânt, așa că a repetat, pe același ton convins, o frază pe care eu nici nu mă gândisem să o contrazic:

— Cavaleria engleză e extraordinară!

Apoi adăugă pentru deplina mea edificare:

— E casaţie.

Am început să parcurg partea mea din ziar și textele mai interesante le-am citit cu voce tare, mai cu seamă pentru Spiridon, care însă și el ţinea câteva pagini în mână și afecta a sta cufundat în lectură:

— Femeile frumoase sunt ca locomotivele trenurilor expresie: dacă vrei neapărat să-ţi pui capăt zilelor, n-ai decât să te arunci înaintea lor.

Fraza aceasta ne opri atenţia la toţi, fără să ne trezească vreun comentariu imediat, ca orice gând profund.

— De ce se spune: „limba maternă” și niciodată, „limba paternă”? Pentru că bărbatul n-a putut vorbi niciodată, cât timp i-a trăit nevasta!…

— Sunt uimit! De oricare roman îţi vorbesc, l-ai citii Mă întreb: când ai dumneata atâta timp ca să dai gata n. aldăre de file? Oare nevasta dumitale nu e niciodată acasă?

— Ba da. Timp am însă berechet. Citesc totdeauna când nevastă-mea se îmbracă.

— Dragul meu, mai ţii minte prima vorbă pe care ţi-am spus-o acum douăzeci de ani, atunci când ne-am văzut pentru întâia oară?

— Nu… Nu mai ţin minte…

— Cum, nu te-ai gândit niciodată în acest răstimp la

ce ţi-am spus atunci?

— Nu, draga mea, dar m-am gândit mult la ceea ce ar fi trebuit să-ţi răspund.

— Mariţo, rostește cu gravitate domnul Popescu, dacă întreabă coniţa de mine, să-i spui că am fost chemat de urgenţă la Minister în seara asta, pentru o lucrare foarte importantă. Ai înţeles?

— Prea bine, conașule. Dar dacă întreabă de dumneavoastră cineva de la Minister?

*

Abia ieșit din închisoare după ce ispășise a douăzecea condamnare, Ghiţă Mânălungă a fost prins pe când încercă să șterpelească un ceasornic unui cetăţean în tramvai și a fost din nou transportat la închisoare.

— Iar ai venit, Ghiţă? îl întrebă directorul.

— Da, să trăiţi… Am venit. Dar nu cumva mi-a sosit ceva poștă în lipsă?…

*

— Aia cu locomotiva e bună, aprecie Coty tot ce putusem eu selecta de pe pagina de „diverse” a ziarului.

— Femeile frumoase sunt ca locomotivele trenurilor exprese: dacă vrei să-ţi pui capăt zilelor, n-ai decât să te arunci înaintea lor, am repetat eu textul care-i plăcuse lui Coty.

Dar, în mod neașteptat, din partea lui Spiridon veni această întrebare:

— Și dacă locomotiva stă pe loc?…

Ne-am întors privirile miraţi în direcţia lui Spiridon, surprinși de justeţea obiecţiei; în fond, întrebarea era fără răspuns.

Coty se exprimă de-a dreptul admirativ:

— Bă, ăsta din comuna Fleașca, să știi că nu ești tu chiar așa de prost!…

Încurajat de succes, Spiridon începu să citească și el un text asupra căruia îi căzuse privirea. Numai că nimerise textul cel mai straniu.

— La concursul de picioare, șilabisi el, să particip și eu oare? Stau, mă zbat, mă chinuiesc… Doamne, Doamne,

nu-ndrăznesc…

Citise destul de cursiv, dar frazele îi rămăseseră absolut ininteligibile.

— Concursul de picioare… Ce o fi asta? se miră el cu toată sinceritatea, fixându-și privirea asupra sandalelor proprii, fără să mai disimuleze cât era de nedumerit și să aștepte din discuţia noastră lămurirea.

I-am luat revista din faţă; ce citise el nu avea nevoie de prea multe lămuriri, deoarece era începutul unei legende la patru imagini ale unei reclame prea explicite ale fabrici? de cremă „Gladys”. în prima, o tânără răpitoare îşi contempla îngrijorată gambele într-o oglindă, întrebându-se dacă să se prezinte sau nu la un concurs de frumuseţe; în a doua îşi făcea pantofii cu crema „Gladys” și pleca la concurs; în a treia, triumfa în mijlocul unor rivale dezavantajate de lipsa de lucire a pantofilor; în a patra, se plimba voioasă pe stradă cu premiul, trăgând după ea un foxterrier care avea și el lăbuţele strălucitoare, probabil date cu aceeași miraculoasă cremă.

— Aha, exclamă Spiridon fericit că a intrat într-un câmp de relaţii cunoscute, familiare. Se ridică în picioare și începu să cânte:

Ţi-ai făcut iar ghetele, Să te placă fetele

Și-ai plecat mândru prin sat, Iar după vânat!…

Se vede că pentru Spiridon ca și pentru tânăra lui nepoţică, Gaby, dovada sigură a inteligenţei era memorizarea poeziilor și cântatul.

„Gladys”, ţi-ai luat bădie.

„Gladys” de la prăvălie!

„Gladys”, Gladys”, tot mereu, Crema „Gladys”, aoleu!

Coty se uită la Spiridon cu oarecare surprindere, fără însă să lase să-i scape vreun accent de admiraţie pentru performanţele sale vocale sau de ordinul memoriei.

— Ia, ascultaţi, bă, aici! ne avertiză el la un moment dat, fericit că îşi poate lua o revanșă:

„Eva anului 1939. Cum e femeia zilelor noastre?” O anchetă, uite că ăștia fac și anchetă, o anchetă asupra problemei arzătoare a femeii moderne. Ce declară marele

dramaturg francez Denys Amiel? Să vedeţi ce declară „Problema este interesantă, dar foarte greu de răspuns. Femeia zilelor noastre ˇs-a emancipat; ea cere dreptul de a fi socotită egală cu bărbatul și de acest lucru trebuie să se ţină seama. O recunosc cercuri intelectuale și sociale cât mai largi, ba chiar și cele politice. în viaţa de toate zilele, există numeroase discordanţe între aspiraţiile partenerilor, atmosfera din unele familii și morala tradiţională. Se constată că urmașele Evei sunt foarte senzuale (auziţi, bă?) și, în același timp, sunt iubitoare de lux și de distracţii”.

Eu descoperisem ceva mult mai interesant, dar preferasem să ţin știrea pentru mine:

„La Paris, în Jardin dz¸Acelimatation, a încetat din viaţă în vârstă de aproape 150 de ani, un personaj cunoscut și iubit de toţi parizienii, papagalul Mareșalului Masséna. El a fost adus din Egipt de ilustrul comandant militar, căruia se pare că-i fusese dăruit de însuși Napoleon. În tot cazùl, papagalul învăţase de la stăpânul săli câteva înjurături caracteristice pe care le-a repetat până la moarte, cu un accent meridional incomparabil, spre plăcerea numerosului public care venea să-i admire ţinuta mândră și penajul multicolor.

Cu ocazia acestui regretabil deces, care a îndurerat pe toţi cei ce l-au cunoscut pe simpaticul animal, ˇs-a iscat o controversă: o parte din specialiști au susţinut că papagalul ar fi putut să mai trăiască o sută de ani, deoarece exemplarele din specia lui ajung de regulă la vârste și mai înaintate. Ei dau vina pe paznicii grădinii zoologice care datorită nepriceperii sau nepăsării au făcut să se piardă această emoţionantă relicvă a istoriei legată de amintirea vie a unui ilustru erou.

Datorită indignării generale, guvernul a ordonat o anchetă. Rezultatele sunt în curs”.

— Dar, oare, și-a pierdut femeia modernă graţia? ridică deodată tonul Coty, încercând să ne atragă atenţia spre ceva care, în modul cel mai vizibil, nu avea cum să ne intereseze. Răspunsul la această întrebare…

Noroc că în acel moment sosiră ziarele, așa că, după ce am cumpărat ca de obicei „Universul”, la care am adăugat „Realitatea ilustrată”, iar Coty a luat „Curentul”, ne-am despărţit, el trebuind să se întoarcă acasă, din motivele ușor de înţeles, pe care, totuși, din orgoliu, refuza să le divulge, mai ales nouă, prietenilor săi mai mici.

Iar eu nu mi-am aruncat măcar privirea asupra acestor ziare. Eram prea preocupat de gândul, pe care nu mi-l putusem pune încă în practică, de a ajunge mai repede la podul cu pricina, de peste Ialomiţa, unde personajul acela misterios vindea „Excentrice”, și nu oricum, ci pe niște blăni. Am luat-o la picior, urmat firește de Spiridon; trebuia să ajungem la ţintă cât mai repede, fără să mai întârziem o clipă.

Am străbătut deci încă o dată parcul, la fel de pustiu și acum, am trecut pe lângă sala de teatru, fără măcar să ne oprim în faţa unor mari afișe care anunţau și acolo ceva totuși neobișnuit, anume că în localitate a sosit de curând „celebrul profesor King” marele magician, iluzionist, Chiromant, „reîntors recent dintr-un turneu în India” și că va da numai două reprezentaţii „extraordinare” în acea sală, probabil în zilele următoare. O poză care reprezenta capul unui bărbat bătrân cu barbă și cu un turban alb nu se putea să nu te impresioneze. Am trecut în grabă prin „piaţa” orașului, care era mai mult un obor de vite, și unde acum se făceau pregătiri febrile pentru târgul de Sfânta Marie și ne-am îndreptat sprea Sursă.

Pe măsură ce ne apropiam, grăbeam pasul, așa că foarte curând se văzură în faţa noastră „lucrările” podului. În mod curios pentru mine, acest pod de lemn era „luat” sistematic și inexplicabil de ape în fiecare primăvară, probabil după dezgheţ, și refacerea lui se tărăgăna până pe la mijlocul sezonului estival producând mari neajunsuri celor care voiau să treacă Ialomiţa, un râu altminteri liniștit, răsucindu-și meandrele pe o suprafaţă excesiv de mare și având doar pe o mică porţiune a. albiei un șuvoi mai impetuos, nu mai lat decât vreo zece metri.

Podul era în reconstrucţie, dar aceasta nu ajunsese

mai departe de jumătatea drumului. Pentru a se da posibilitatea trecerii pe malul celălalt se făcuse un fel de podeţ provizoriu de scânduri legate cu cabluri de sârmă, folosindu-se stâlpii vechii construcţii, care rămăseseră mai mult sau mai puţin în picioare. La capătul dinspre oraș erau adunate materialele care se foloseau la construcţie; pe un morman de scânduri mai late decât cele obișnuite, adunate în acest scop și despre care am aflat cu acea ocazie că se numesc „blăni”, îşi etala marfa misteriosul om.

Era greu să scape nevăzut vederii, dar tot atât de greu mi-ar fi fost, dacă nu-i vedeam marfa, să deduc cu ce se ocupă. Era un individ uriaș, deșirat și roșcovan, îmbrăcat într-un fel de costum de „vânător”: pălăriuţă verde, pantaloni bufanţi, bocanci din care ieșeau ciorapi de lină înălţându-se până la genunchi. Era în mod vizibil mult prea gros îmbrăcat pentru anotimp și pentru ceea ce vedeai la oamenii din jur, de parcă venise de cine știe unde și străbătuse cel puţin vreo pădure, niscai munţi sau chiar gheţarii Himalaiei.

Spiridon nu se înșelase aşadar, nu mă indusese în eroare; negustorul avea de vânzare „Excentrice”, dar nu și alt soi de cărţi; în schimb, pe un fel de tarabă improvizată, făcută dintr-o tăblie de scândură întinsă pe o capră, și din două geamăntane deschise se revărsau o mulţime de mărfuri: săpunuri, mărgele, borcănașe cu tot felul de pomezi, cravate bărbătești, șireturi, mosoare de aţă, panglioe, cutii… M-am apropiat de mormanul de cărţulii care putea să numere treizeci-patruzeci de bucăţi. Pe majoritatea lor le cunoșteam, le citisem, chiar le aveam acasă la București, deși socoteala cărţilor pe care le posedam era totdeauna foarte nesigură. Am început să aleg.

— Cum le daţi? l-am întrebat pe straniul negustor, deși, de regulă, preţul fiind trei lei bucata, ar fi trebuit să le vândă fără discuţie la jumătate, așa cum se vindeau cărţile vechi.

— Doi lei una… mi-a răspuns el.

Am ales șase cărţi.

— Vi le iau cu zece lei. La București e pe jumătate de preţ.

— Aici e altfel! îmi răspunse scurt negustorul. Făcu o pauză, văzând că mă oprisem din căutat, apoi mă întrebă nesigur pe seriozitatea tranzacţiei noastre:

— Ai zece lei? Ia să-i văd…

I-am arătat banii și omul, la vederea lor, și-a schimbat brusc atitudinea. Probabil că nu sperase nici atât:

— Dă-i încoa!…

I-am dat banii și mi-am luat cărţile. Mă alesesem cu șase „Excentrice”: *În ghearele pasiunii, Carnavalul din Veneţia, Prizonierul eschimoșilor, Fantoma galbenă, Demascarea negustorului de fete* și *Prinţesa dolarilor*. O bună recoltă pentru zilele următoare, deși din cauza multiplelor peripeţii constatasem că aici la Pucioasa citeam mult mai puţin decât la mine acasă, la București.

Fusesem probabil primul lui client din ziua aceea și tot atât de probabil cel mai neașteptat. Puţini oameni se mai aventurau pe acolo și-i vedeam trecând cu prudenţă podeaţa aceea lungă improvizată, care se legăna sub greutatea lor. Noi am coborât la marginea râpei pe malul apei care făcea pe o bună distanţă o mulţime de bălţi și am început să ne învârtim printre ele trezind alarma broaștelor care săreau cu promptitudine, una după alta, speriate, în apă.

Voiam totuși să trec dincolo de râu, la Sursă, unde dealurile mai înalte, cu povârnișuri mai abrupte îmi dădeau dacă nu senzaţia stâncilor pe care le bănuiam ameţitoare de la Adelsberg, în tot cazul aceea a înălţimilor. Dacă am fi avut timp, aș fi urcat coama dealului, până în zona de unde se vedea Vulcana. Fusesem doar o dată acolo și mi-ar fi plăcut să revin, eventual să merg și mai departe, dar singur nu mă puteam duce și să mă întovărășească nu se oferea nimeni.

Ne-am scos amândoi sandalele și ciorapii și am intrat în apă printr-un fel, de vad, căci se vedea că trecuseră pe acolo și căruţe. Apa nu era mai adâncă de o jumătate de

metru; se distingeau bine șleaurile roţilor și prundișul de pe fund. Am pășit extrem de prudent, depărtându-ne braţele de corp pentru a ne echilibra mișcările, atenţi să nu cădem în apă.

Dar foarte aproape de mal, sau când am ajuns literalmente la mal, l-am simţit pe Spiridon alunecând și o plescăitură a apei a acoperit strigătul lui mai mult de surpriză decât de spaimă.

Am sărit să-l ajut să se ridice. De fapt se răsturnase numai cu picioarele înainte, apa nu-i trecea de piept, dar scăpase din mâini ciorapii și sandalele. Eu mi le-am aruncat pe ale mele pe mal și m-am întors spre prietenul meu care stătea în apă ca într-un fotoliu și începuse să urle, pe degeâba îmi venea să zic…

Ca totdeauna în cazul că survenea vreun „accident”, Spiridon exagera mult, după părerea mea, gravitatea faptelor. Eu nu aș fi reacţionat așa; și nici la vârsta prietenului meu nu m-aș fi comportat așa. îl consideram totdeauna cu indulgenţă, dar de data asta toată scena m-a enervat pentru că de fapt ideea de a trece prin vad fusese a. mea, ca și „răspunderea*” celor întâmplate.

L-am smucit până la urmă din apă, deși el se lăsa greu de parcă ar fi fost un urs doborât de o săgeată. Toate lucrurile lui fuseseră luate de curentul apei și se opriseră la numai câţiva metri mai încolo; totuși el continua să plângă după ele, ca și cum le-ar fi pierdut și, cu aceeași încăpăţânare stupidă, nu voia să se lase convins de contrariu, deși eu i le pescuisem și i le adusesem la nas.

Urletele lui au atras pe o doamnă care făcea plajă într-un mic grup la vreo câţiva zeci de metri de noi. La vederea ei, Spiridon și-a înteţit plânsul făcând-o pe doamnă să creadă că ęu aș fi fost cauza. Când a înţeles că nu, de asta putea fi vorba, a schimbat foaia și a început să ţipe ea la el, punându-l să se dezbrace pentru a-și întinde lucrurile la uscat. Spiridon a refuzat să scoată ceva de pe el și numai în clipa când a văzut că ęu, care eram la fel de ud ca și el, mă dezbrac de cămașă și mi-o atârn de ramura unui arbore, a făcut și el același lucru, trăgându-și plin de

ezitări cămașa din pantaloni.

Bineînţeles că excursia noastră ˇs-a oprit aici, nu mai aveam timp să ajungem la ţintă, dată fiind întârzierea pe care ne-o cauzase accidentul. Trebuia să așteptăm să ni se usuce hainele.

Mă uitam la Spiridon și mă întrebam ce ar fi făcut el dacă ar fi trebuit să treacă în grabă oricare dintre fluviile adânci și late care se varsă în Hudson, urmărit de urletele unei întregi haite de indieni mohawks și de o ploaie de săgeţi ucigătoare. Sau să sară pëste stâncile ascuţite ale teribilelor torente care se desprind din cursul limpede al râului Horioan. Eram mereu dispus să fiu indulgent cu acest mic prieten al meu. În fond nu i se întâmplase mare lucru; și Ducele Mussolini alunecase și căzuse pe scările Palatului Chigi. Numai că deficienţa constantă a lui Spiridon, în toate puţinele noastre aventuri comune, în scurta vacanţă, începuse acum să mă plictisească. Mi-era din ce în ce mai greu să ascund acest lucru.

El era singurul meu „prieten” mai mic decât mine. La București toţi cei de care eram cu adevărat legat erau cu cel puţin doi-trei ani mai mari ca mine. El aveau iniţiativa, ei îmi stimulau imaginaţia și acţiunile.

Îi puteam considera oricum, dar nu niște „copii”. De altfel cuvântul acesta îmi displăcea, refuzam să-l admit și, dacă îl întrebuinţam, o făceam numai într-un sens peiorativ. Starea de copil mi se părea inadmisibilă, ca o infirmitate fatală dar provizorie și rușinoasă, de care trebuia să scapi cât mai repede și de care nu era cazul să pomenești.

Spiridon era singura fiinţă de pe lumea asta la adresa căreia eram dispus la orice concesie, ca un fel de-derogare de la atitudinea mea obișnuită, o derogare legată de împrejurarea ce ne pusese în contact, de „vacanţa” din care persoana lui făcea parte, dar întrucâtva și de mila pe care mi-o provoca în secret.

Dar Spiridon mă contraria în mod imprevizibil, ceea ce mă enerva mai mult decât mă amuza. Și asta pe măsură ce descopeream că neînţelegerile i se datorau în

exclusivitate lui. Cu doi ani în urmă, atunci când abia îl cunoscusem și când toate „particularităţile” lui Spiridon erau și mai accentuate, pentru că el era și mai mic, iar eu mai incapabil să le descifrez adevăratul sens, micul meu prieten de vacanţă făcea pentru mine parte din exotismul lucrurilor pe care le descopeream aici și în faţa cărora trebuia să mă înclin, sau cu care eram obligat să mă acomodez. El mă „îndruma” așa-zicând în toate privinţele sau îmi dădea informaţii, ceea ce părea a-mi folosi, până în clipa când descopeream că, pentru el, „interesantul” avea cu totul altă semnificaţie decât pentru mine. Ajunsesem, când vorbeam cu el, să procedez la adevărate „traduceri” ale frazelor lui; experienţa mea precoce de cititor de romane poliţiste mă punea de la început în gardă împotriva unor enigme oare se puteau prezenta la cel mai modest nivel intelectual.

Dar ele trebuiau descifrate. Așa, de pildă, la început, mă inducea în eroare felul lui de a-mi da lămuriri asupra unor puncte din regiune care pe mine m-ar fi interesat. Pentru el, totul era situat fie „dă vale”, fie „ici-șa”. Luasem la început aceste cuvinte ad litteram, până când am putut descoperi că la el „dă vale” însemna „departe” și „ici-șa” însemna „aproape”, de parcă Soiridon ar fi trăit pe un fel de platou exiguu, în vârful unui munte, de unde orice îndepărtare însemna o coborâre. Dă vale erau, deci, și gara, și cursul Ialomiţei, și parcul orașului, și târgul unde se ţineau Moșii, deși locuinţa lui se afla, spre marea mea contrarietate, la același nivel cu toate acestea.

Nu era prea complicată această problemă, dar trebuia dezlegată de la început.

Mă uitam și acum la micul meu prieten și la broaștele care se refugiau, cu salturi atletice, în apele puţin adânci ale băltoacelor din jurul nostru, de îndată ce vreunul din noi făcea cea mai mică încercare de a apropia de ele.

— Dacă omori o broască, mă avertiză Spiridon, o să plouă…

Nu avusesem această intenţie și nici nu mi-ar fi convenit să provoc începerea unei ploi, dar am reţinut

fraza, pentru că merita. Era o. informaţie ciudată, dar cândva, poate aș fi avut ocazia ˇs-o verific, ˇs-o descifrez…

VI

Câte povești, ca acelea din o mie și una de nopţi, *nu ne-am imaginat și noi în anii tinereţii… Câte lămpi fermecate n-a trebuit să încercăm înainte de a ști că adevărata lampă a lui Aladin e întâmplarea, munca sau geniul. La cei mai mulţi oameni visul acesta cu ochii deschiși durează numai puţin; al meu mă stăpânește și acum! În tinereţe adormeam mereu cu gândul că sunt marele duce de Toscana – că sunt un milionar – mă închipuiam iubit de o prinţesă – sau îmi imaginam că sunt un om celebru… Ieșeam câteodată în oraș și inima îmi bătea, mânat de dorinţa de a da o raită prin Paris, de a mă ţine după o femeie frumoasă care îmi închipuiam că mi-a ieșit în cale: doream ˇs-o urmăresc până la ușă, ˇs-o spionez, să-i scriu, să-i spun tot ce am pe suflet și ˇs-o subjug cu toată puterea iubirii mele.*

E. R. CURTIUS, *Balzac*

A doua zi de dimineaţă, Percy Stuart coborî foarte devreme din apartamentul pe care-l ocupa la hotelul „Stefanie”. Se duse numaidecât la biroul de recepţie din hol și-l întrebă pe funcţionar:

— Aveţi o hartă turistică a regiunii? Aș vrea să fac mai multe plimbări plăcute și vreau să mă orientez prin locurile interesante. De pildă, cum aș putea să ajung la Adelsberg?

— Dar e foarte simplu, răspunse cu amabilitate funcţionarul. Vă pot explica eu; dar iată cea mai bună hartă turistică a regiunii… Aveţi o mulţime de lucruri interesante de văzut. Numai să alegeţi. La grota Adelsberg nu puteţi însă ajunge decât prin Fiume; sunt nenumărate trenuri în acea direcţie și le aveţi însemnate pe toate aici.

Percy Stuart mulţumi amabilului funcţionar și pomi înspre cheiul micului port, pentru a se întâlni, așa cum se înţelesese, cu bătrânul marinar. Ca și data trecută, tânărul american era urmărit îndeaproape de Bill, care era atent la tot ceea ce se întâmpla. El trecu prin mulţimea de marinari

și de gură-cască, de turiști care se învârteau pe acolo și, când îl zări pe bătrân așteptându-l, intră într-o cabină și se deghiză din nou, schimbându-și complet înfăţișarea. Și de data aceasta, asemănarea cu bătrânul dispărut era desăvârșită. Percy avea tot interesul să-și dea seama dacă fusese urmărit. El era acum convins că Aston Durand căzuse victima unei bande care-și înfăptuise planurile diabolice cu ajutorul acestei fascinante Valérie Bourdal, în ale cărei mreje căzuse.

Trebuia să o găsească numaidecât.

Percy Stuart, complet deghizat, se apropie deci de bătrânul marinar care, când îl văzu, îşi manifestă într-un mod foarte zgomotos bucuria de a-l reîntâlni și a-l avea din nou drept client. Tânărul gentleman urcă în ambarcaţiunea bătrânului, care se depărtă curând de ţărm; Bill rămăsese însă în port, continuând să-i urmărească pe cei de faţă și, în clipa în care barca dispăru, plecă în grabă ca să îndeplinească instrucţiunile pentru acea zi, pe care stăpânul său i le dăduse între patru ochi.

Percy Stuart se folosi de plimbarea făcută împreună pentru a smulge cu dibăcie de la bătrânul palavragiu unele amănunte despre obiceiurile lui Aston Durand. El descoperi astfel că miliardarul american avea obiceiul să iasă zilnic la plimbare cu câte o barcă închiriată la întâmplare, nu dinainte, și aproape niciodată cu aceeași. Nu-i spunea baroagiului de la început unde se duce, ci îl angaja cu ora, doar cu indicaţia că vrea să se plimbe. De cele mai multe ori, făcea într-adevăr asta; mai rar însă, barca lor, o înd ajungea în larg, era ajunsă din urmă de alta, de un yacht sau de o barcă [u motor care se apropia de ea și, de la bord, cineva comunica bătrânului miliardar ceva, sau îi transmitea o scrisoare, pe care acesta o citea numaidecât. Tomasino (așa se numea barcâgiul pe care-l angajase Percy și cu care Durand fusese de vreo două-trei ori pe mare) îl asigură pe tânărul american că niciunul dintre marinarii din Abbazia nu i-ar fi putut spune mai mult; cu ocazia anchetei, poliţia îi interogase pe toţi și nimeni nu dăduse mai multe informaţii.

Percy fu mulţumit de ceea ce aflase, dar continua să cugete la ceea ce va urma.

Era evident pentru mine că bătrânul Durand se folosise de pretextul plimbării pentru a avea întâlniri misterioase care nu depindeau întru totul de voinţa lui. Dar, cu cine se putea întâlni? În niciun caz nu putea fi vorba de chesţiuni de afaceri. Aveam destulă experienţă ca să știu că milionarii americani nu discută asemenea probleme decât în birouri capitonate, stând cufundaţi în fotolii ample de piele neagră și trăgând cu aere grave din havane foarte scumpe, pe care le fac să alterneze cu sorbituri din băuturi alcoolice tari, prezentate în sticle de cristal, pe tăvi strălucitoare; în tot timpul acestor ședinţe, în care oamenii se privesc crunt și vorbesc laconic și sorâșnit, cel puţin două telefoane stau pe birou gata să-i pună în legătură cu agenţii lor trimiși în toată lumea, mai ales în orașe cu nume exotice ca Yokohama, Valparaiso, Capetown sau Casablanca.

Cu cine altcineva se putea întâlni atunci Aston Durand decât cu această Valérie Bourdal, care îi transmitea din când în când unele lucruri prin tot soiul de indivizi?… Dar de ce nu-i telefona direct la hotel, de ce nu-i transmitea invitaţiile printr-un mesager acolo unde-l putea găsi în mod sigur? Valérie Bourdal se ferea negreșit de cineva și, la rândul lui, bătrânul ei prieten se ferea de cineva. Toată afacerea era învăluită în mister, dar la mijloc putea fi și discreţia care trebuia păstrată în relaţiile atât de nepotrivite dintre cei doi. Nu cumva cel de care se fereau amândoi era tocmai nepotul bogătașului? Căci doar acesta avea tot interesul să înlăture o rivală atât de primejdioasă pentru el…

Eu așa gândeam și probabil că și Percy Stuart făcea ipoteze asupra ciudatelor plimbări ale bătrânului care, la vârsta lui, pe apele destul de neliniștite, puteau prezenta unele riscuri. Desigur că totul avea să se lămurească în momentul în care tânărul american avea să o găsească pe fascinanta femeie.

El ajunse la Fiume în barca bătrânului Tomasino și,

asemeni lui Aston Durand al cărui chip îl preluase, îl concedie pe barcagiu fără a-i mai promite că o să-l angajeze la o nouă plimbare. Pe străzile orașului se informă asupra zonei unde ˟s-ar fi putut afla vila elegantă a tinerei franceze. Cartierul select al orașului cuprindea un număr restrâns de case dintre care câteva, situate pe un promontoriu, ofereau certitudinea că acolo se afla locul căutat de Percy. într-adevăr, intuiţia sa fără greș nu-l înșelase nici de data aceasta. Ochi o vilă somptuoasă, înconjurată de arbori înalţi și stufoși care aproape îi acopereau faţada, lăsând însă celor dinăuntru posibilitatea unei priveliști asupra orașului și a mării. Pe străduţa îngustă care ducea spre ea se jucau câţiva copii. Percy îi întrebă dacă o cunosc pe doamna străină, tânără, frumoasă și elegant îmbrăcată.

Toţi copiii răspunseră că o cunosc, că au văzut-o de multe ori plecând sau întorcându-se acasă și îi indicară vila asupra căreia îşi oprise atenţia tânărul american. El se îndreptă hotărât într-aoolo.

Clădirea era înconjurată de o grădină, dar intrarea arăta că nimeni nu se sinchisea de vreun străin. Un gard metalic înconjura toată proprietatea dar porţile erau larg deschise.

Percy Stuart pătrunse în curte și apoi urcă treptele scării de piatră care duceau la intrarea principală, încercând să imite mersul unui om în vârstă. Cât timp străbătuse scurta alee, el observă în fundul curţii un servitor care stropea niște ronduri de flori așa că se feri să nu fie zărit de acesta. Ușa casei era închisă și tânărul american apăsă pe butonul soneriei. Foarte curând apăru o bătrână servitoare* care vru să-l întrebe ce dorește, dar, în clipa când îl văzu mai bine, scoase o exclamaţie de bucurie:

— Domnule Durand! Ce surpriză! Ce bine îmi pare că vă văd! Ce bine că v-aţi întors! Toată lumea era așa de îngrijorată că aţi dispărut!…

Percy Stuart îşi dădu seama că izbutise să o înșele pe bătrâna servitoare. Fără un cuvânt, pătrunse în luxosul hol

al vilei.

Bătrâna se făcu nevăzută, ducându-se în grabă să o anunţe pe stăpâna sa.

Valérie Bourdal nu întârzie să apară. Era o femeie înaltă și zveltă, cu părul castaniu roșiatic, cu un ten palid. Frumuseţea ei era desigur cauza multor nenorociri. Ea veni în întâmpinarea celui pe care-l credea a fi Aston Durand. Dar nu putu face decât vreo doi-trei pași șovăitori, căci scoase un ţipăt puternic și se prăbuși fără suflare la pământ.

Priveliștea celui pe care probabil nu spera să-l mai vadă îi produsese o prea puternică întipărire.

Percy se apropie de ea și, împreună cu bătrâna cameristă, încercă să-i dea primul ajutor. îi fu de-ajuns să o atingă pentru a înţelege că fascinanta femeie îşi pierduse numai cunoștinţa și că se va trezi curând.

În încăpere apăruse și un bărbat între două vârste, care nu arăta a fi servitor și care se duse în grabă imediat mai apoi să telefoneze după un doctor. Percy Stuart profită de învălmășeala produsă ca să se facă nevăzut. El trecu printr-o cameră mică alături de hol și se ascunse după perdelele ferestrei care dădea pe un balcon cu grilaj metalic. De acolo putu observa câteva clipe curtea vilei „Morini”, unde se afla o splendidă limuzină Hispano-Suiza și un bărbat care se învârtea preocupat în jurul ei.

Era desigur șoferul frumoasei franceze. Omul avea o figură bestială.

Percy așteptă ca acesta să se întoarcă {u spatele spre el și sări cu multă agilitate jos de pe balcon. Pentru tânărul sportsman, cei câţiva metri care despărţeau fereastra de pământ nu ofereau nicio dificultate.

Nici pentru mine nu ar fi oferit, pentru că în viaţa mea sărisem de la înălţimi mai mari decât putea fi de la un balcon aflat la parter și până la sol. Dar, în definitiv, și eu mă puteam considera un sportsman.

Tânărul american se strecură pe lângă zidul casei și pătrunse în curtea proprietăţii vecine, unde de asemeni nu se afla în acel moment nimeni. Acolo așteptă un răstimp ca

să vadă ce se întâmpla în vila pe care o părăsise. Din nenorocire, era un loc de observaţie puţin propice și, în același timp, prezenta pericolul de a fi descoperit. Percy ieși aşadar prin fundul curţii și se grăbi să coboare pe șoseaua principală, tăind pe poteci în pantă, abia acolo îşi scoase masca, reluându-și identitatea sa obișnuită.

Vila „Morini” se zărea bine în depărtare și dacă cineva ieșit de acolo l-ar fi ˇîntâlnit pe tânărul american, nu ar fi putut să-l recunoască în bătrânul de mai înainte, care produsese atâta confuzie. Percy nu trebui să aștepte mult și observă că strălucitoarea limuzină aflată în curtea Valériei Bourdal plecase pe porţile larg deschise ale vilei. Tânărul american îşi continuă drumul prin mijlocul șoselei pentru a-l sili pe șofer să încetinească viteza.

Și, într-adevăr, peste numai câteva clipe, mașina apăru la capătul șoselei și se îndreptă spre el cu mare iuţeală. Percy se făcu că nu aude claxonatul nervos al celui care conducea, plimbându-se ca un turist nepăsător. Mașina încetini viteza așa că tânărul american izbuti să observe numărul ei pe care și-l întipări în memorie și figura șoferului. Valérie Bourdal nu se afla înăuntru, ceea ce însemna că mașina plecase doar pentru a transmite cuiva un mesagiu grabnic.

Tânărul american înţelese că trebuie să acţioneze numaidecât. El se duse neîntârziat la gară unde știa că un tren avea să plece peste câteva minute la Adelsberg. Era sigur acum că în această grotă se afla soluţia enigmei dispariţiei lui Aston Durand. Valérie Bourdal se demascase singură. Ea știa în mod sigur că acesta a murit și de aceea fusese atât de tulburată de apariţia lui. Desigur că, venindu-și în simţire și constatând dispariţia așa-zisului Durand, îşi dăduse seama că fusese victima unei înșelăciuni. Mașina care plecase imediat dovedea că perfida femeie avea să transmită știri despre cele întâmplate unor oameni care nu locuiau în oraș. Altminteri ˇs-ar fi mulţumit să le telefoneze.

Percy Stuart ajunse la capătul drumului său și, folosindu-se de harta pe care o avea, se îndreptă spre

Adelsberg. Dar când ajunse acolo constată cu întristare că trecerea era oprită, vizitarea grotei era permisă numai între anumite ore ale zilei. în faţa lui se perindau ultimii vizitatori care ieșeau pe dinaintea paznicului.

Tânărul american aşteptă să rămână singur și spuse hotărât paznicului:

— Domnule, ţin cu tot dinadinsul să vizitez grota; am venit din America anume pentru aceasta.

— Este interzis, domnule; după ora 5 ghizii nu vă pot întovărăși și drumul devine foarte periculos. Veniţi mâine dimineaţă.

— Nu am nevoie de ghid; dacă există unul dispus să meargă cu mine e foarte bine. Nu mă importă cât plătesc.

Paznicul vru să-i întoarcă spatele, dar Percy îl apucă de mână și-i arătă un teanc de bancnote. Ele avură asupra bietului om un efect miraculos. îi lăsă liberă numaidecât intrarea, dar îl rugă ca, la întoarcere, dacă va fi observat de cineva, să spună că a întârziat în grotă după ce se dăduse semnalul de închidere, fără să-și dea seama, nu că i ˟s-a îngăduit să pătrundă mai târziu.

Percy luă o făclie dintre cele care stăteau la dispoziţia vizitatorilor și o aprinse. Apoi pătrunse în grotă pe traseul principal, care era indicat pe hartă. Era limpede că bătrânul Durand nu putuse urma unul dintre drumurile secundare care erau mult mai înguste și mai primejdioase și erau recomandate pe hartă numai sportsmanilor încercaţi.

Tânărul american examină cu multă atenţie drumul, în ciuda frigului care se făcea din ce în ce mai simţitor. Avea în afară de făclie o lanternă cu baterie electrică și putea urmări toate urmele suspecte de pe jos.

Și, într-adevăr, speranţele nu-i fură înșelate. La un moment dat, spre capătul drumului, tocmai o înd nu mai nădăjduia să găsească nimic, descoperi o batistă elegantă prinsă în gheţurile din jurul unui pârâiaș.

Cu mișcări febrile, tânărul american izbuti să o scoată din locul unde stătuse imobilizată. într-un colţ se afla brodată o monogramă grăitoare: A. D.

Percy nu mai zăbovi mult în acel loc, pentru că avea convingerea că trupul neînsufleţit al lui Aston Durand se afla pe aproape. Și, într-adevăr, într-o deschidere lăuntrică și îngheţată el descoperi cadavrul bătrânului zăcând la pământ. Urme înnegrite de sânge se zăreau risipite pe gheaţa din jur. Mortul avea o rană mare la cap, ca și cum se lovise foarte rău în cădere. Gheaţa făcuse ca trupul să nu intre în putrefacţie, să se păstreze aproape intact.

Dar Aston Durand putuse fi lovit de cineva. Așa gândeam și eu, dar desigur și Percy Stuart. După toate probabilităţile, el fusese ademenit de femeia fatală și asasinat acolo de niște oameni care nu urmăriseră să-l jefuiască, oi doar să se scape de el. Oare nu chiar ea îl omorâse?

Cine altcineva avea acest interes? Percy avea să descopere acest lucru foarte curând, deoarece eram aproape de sfârșitul cărţii.

Făcând drumul de întoarcere și continuând să reflecteze la strania enigmă a crimei din grotă, el observă la un moment dat siluetele a trei bărbaţi care se îndreptau spre el amenințători, împiedicându-i ieșirea în mod vădit. Doi erau de statură mijlocie; al treilea însă părea în întuneric un om de o forţă herculeană.

Cum de apăruseră aceștia? Și de unde aflaseră că Peroy se afla acolo? Cine îi informase atât de repede? Nu cumva bătrânul barcagiu, care ar fi putut să fie un complice al bandiţilor? Mă intrigau desigur aceste lucruri, dar pe moment, aș fi vrut să aflu cum de a scăpat tânărul american din această gravă încurcătură…

El nu-și pierdu însă deloc cumpătul. îşi continuă hotărât drumul spre grupul celor trei, care făcură numaidecât o mișcare la rândul lor, distanţându-se unul de altul, pentru a nu-l lăsa pe temerarul tânăr să-i ocolească. Dar Percy se îndreptă liniștit spre cei doi care se aflau în stânga și, dându-le impresia că-i va ataca, făcu o întoarcere bruscă și aruncă făclia aprinsă drept în figura uriașului.

Acesta se prăbuși la pământ scoţând un urlet

sinistru.

Imediat apoi, Percy Stuart se năpusti spre ceilalţi doi și-i dădu celui mai apropiat o. lovitură puternică de pumn care-l doborî pe loc. în cădere, i se stinse făclia și, în confuziunea care se produse, tânărul american izbuti să se strecoare neatins spre ieșire. îşi aprinse pila electrică, așa că găsi drumul numaidecât, cu multă ușurinţă.

Afară anunţă pe paznic de cele întâmplate și chemă numaidecât poliţia. Din nenorocire cei trei sceleraţi aflaţi înăuntru nu putură fi prinși deoarece peștera mai avea câteva ieșiri, foarte greu accesibile, dar prin care aceștia se putuseră strecura afară, scăpând cu fuga.

Percy Stuart părăsi numaidecât localitatea, după ce dădu poliţiei indicaţii precise asupra celor descoperite și se întoarse la Abbazia. De fapt misiunea lui era aproape îndeplinită deoarece reușise să descopere cadavrul celui căutat, iar condiţiile în care murise se lămureau în zilele următoare, imediat după ce i ˇs-ar fi făcut autopsia. Dar tânărul american nu se duse la hotelul „Stefanie” unde îşi avea reședinţa, ci ţinu neapărat să treacă pe la comisariatul de poliţie ca să anunţe cu o clipă mai devreme pe tânărul Artur de descoperirea crimei din grotă.

Când povesti toate aceste comisarului, acesta rămase de-a dreptul uluit.

— Mister Stuart, sunteţi de felicitat! Nimeni nu mai spera să descopere enigma dispariţiei lui Aston Durand. Cu toţii credeam că el ˇs-a înecat într-un naufragiu. Vi-l voi aduce Numaidecât pe tânărul dumneavoastră prieten pentru a-i anunţa fericita veste. Dar eliberarea lui nu se poate face decât la ordinul procuraturii și ea va urma foarte grabnic, vă garantez.

Peste câteva minute, Percy Stuart îl îmbrăţișă cu efuziune pe Artur Durand.

— Știam că ești nevinovat! îi spuse el. M-am luptat să te scap de grava acuzaţiune care apăsa asupra capului dumitale. Banda care l-a ucis pe unchiul dumitale este identificată și se va afla curând în dosul gratiilor. Valérie Bourdal îşi va găsi pedeapsa pe care o merită, atunci când

ancheta va stabili ultimele amănunte. Ea este acum demascată”.

La auzul acestor cuvinte prietenești, Artur Durand se făcu palid ca un mort și faţa începu să-i tremure îngrozitor. Apoi, profitând de o clipă de neatenţie a celorlalţi, se năpusti asupra lui Percy, strigând cu voce raucă i

— Dacă nu mi-ai fi prieten și n-aș ști că ai acţionat în favoarea mea, ţi-aș zdrobi creierii!…

Fu nevoie de toţi cei prezenţi pentru a-l imobiliza pe tânărul Durand, pradă unei furii de nedescris. La ordinul comisarului, el fu transportat înapoi în celula sa.

Niciunul dintre noi nu mai înţelegea nimic.

Percy Stuart, în al cărui cap se făcea de obicei numaidecât lumină, rămase acum stupefiat, incapabil să articuleze o vorbă. Ceva misterios se dezvăluia în comportarea tânărului său prieten. Nu cumva, totuși, era și el implicat în dispariţia unchiului său miliardar? Ar fi vrut să-l întrebe, să stea de vorbă asupra unor lucruri care rămâneau nelămurite.

Tânărul american trebui să se resemneze, să se ducă la hotel, în așteptarea rezultatului anohetei, ca să reflecteze asupra, a ceea ce avea de făcut. Era de așteptat ca aceasta să-i aducă noi surprize.

VII

Sătul de pământurile Spaniei, un bătrân oștean al regelui încearcă să-și găsească desfătarea în vastele geografii ale lui Ariosto, în acea vale a lunii unde sălăşluiește timpul care-a fost risipit de vise, și în idolul de aur al lui Mahoma răpit de Montaban.

Într-o blajină ironie faţă de sine însuși, imaginã un cavaler naiv care, cu mintea tulburată de lectura acestor miracole, pornește să caute aventuri și vrăji în locuri prozaice numite EI Toboso ori Montiel.

Înfrânt de realitate, de Spania, Don Quijote se stinge din viaţă în satul său natal, către 1614. Și prea puţin va izbuti să-i supravieţuiască Miguel de Cervantes.

Pentru amândoi, pentru visător și visat, întreagă această urzeală a fost întemeiată pe opoziţia a doua lumi:

lumea ireală a romanelor cavalerești, lumea cotidiană și comună a veacului al XVII-lea.

N-au bănuit că anii vor sfârși prin a șlefui discordia, n-au bănuit că și la Mancha, și Montiel, și uscatul chip al cavalerului vor fi, pentru viitorime, nu mai puţin poetice decât etapele lui Sinbad sau vastele geografii ale lui Ariosto.

Pentru că la începutul literaturii se află mitul, și tot astfel și la sfârșitul ei.

JORGE LUI S BORGES, *Parabola lui Cervantes și a lui Dori Quijote*

În ziua următoare, imediat ce m-am sculat, m-am apucat să schiţez un „plan” cel puţin pentru întreaga dimineaţă, căci aveam din ce în ce mai mult senzaţia că intrasem într-o serie de evenimente care se succedau monoton și așa aveau să se continue și de acum înainte. Războiul era ceva neplăcut, dar se desfășura încă departe, fără a-mi oferi ceva direct, emoţionant, palpitant; pentru mine era doar o ipoteză amenințătoare, improbabilă, nu prezenta pentru moment niciun pericol. Comunicatele beligeranţilor se urmau zilnic și erau atât de contradictorii încât nu puteai înţelege mai nimic, dacă ar fi fost să te iei doar după ele. Iar comentariile care se făceau…

M-am dus totuși și în dimineaţa aceea în „centru”, pentru a lua ziare. Nu mai era de fapt o necesitate stringentă de a ne „informa”, pentru că nici mama nu mai era prea curioasă să știe ce ˇs-a întâmplat în lume. Am fi putut aștepta ora prânzului, când ziarele ajungeau să fie distribuite peste tot, chiar și în parc, de băieţii ale căror strigăte umpleau tot văzduhul, în fine, când ele parveneau și la cei câţiva vecini ai noștri care erau abonaţi la câte un cotidian.

Numai că „ziarele” acestea și mai ales revistele care o interesau pe mama erau pentru mine un pretext zilnic foarte sigur de a pleca de acasă, așa că și în ziua aceea, pe la orele 10 mă aflam pe banca de pe Regală, cam în faţa băcăniei domnului Timofte. înainte de a sosi presa de la București, mi-a venit o idee: să-l caut pe Râul Spiegler,

dacă se va fi aflat cu adevărat în Pucioasa, cum mă informase Coty. M-am dus deci ceva mai în josul străzii și am intrat pe un fel de ulicioară cu aspect rustic, urcând o mică pantă unde, pe stânga, într-una din case, locuise familia Spiegler anul trecut.

Nu știam însă exact unde, așa că m-am învârtit pe loc – câteva minute, fără să încerc a întreba de prietenul meu a cărui prezenţă, în cazul că se ascundea, nu trebuia ˟s-o divulg. După câteva minute, când, negăsind pe nimeni, mă hotărâsem să o iau înapoi, m-am auzit strigat. Era Râul, în carne și oase, stătea pe prispa uneia dintre case, rezemat cu o mână de un stâlp.

Mi-a făcut un semn mut dar vehement să mă întoro din drum, să intru la el în curte. Ceea ce m-am grăbit să fac.

Mi-a părut bine că l-am găsit; nu era unul dintre prietenii mei buni, de la București, dar ne înţelegeam amândoi foarte bine atunci când ne vedeam și întâlnirile cu el, în lipsă de altceva, erau, mai ales aici la Pucioasa, binevenite. Răul era cu o clasă înaintea mea și fusesem câtva timp colegi de școală. Dar el intrase în liceu și, în felul acesta, aproape că îl pierdusem din vedere. Râul era o sursă inepuizabilă de cărţi de aventuri; el însuși citea enorm și avea cele mai neașteptate cunoștinţe în materie, ceea ce-i dădea asupra multor băieţi de aceeași vârstă un avantaj zdrobitor. Era singurul dintre noi care poseda seria aproape completă cu *Aventurile lui Demonax, demonul văzduhului,* pe care nu o mai întâlnisem la nimeni și pe care de altfel mi-o și împrumutase cu câteva luni înainte. Totdeauna se purtase cu mine amabil.

De data aceasta, Paul părea puţin abătut; mi-a spus că nu iese din casă, pentru că „aștepta pe cineva”, dar pe seară are să treacă pe la mine. Ca să-i stârnesc curiozitatea, i-am pomenit de cărţile aduse de la București și de „Excentricele” pe care le achiziţionasem aici în împrejurări atât de neprevăzute.

— Eu am citit aproape toate „Excentricele”, îmi spuse el, cu un aer sceptic.

— Vino, totuși, să le vezi; poate găsești ceva care te interesează.

Ca să nu se lase mai prejos, Râul mi-a spus să-l aștept doar o clipă și a dispărut înăuntrul casei. Când ˚s-a întors, avea în mână două volume foarte groase, ale căror titluri nu-mi erau necunoscute.

— Uite *Aventurile lui Bill Gazon,* îmi spuse el, aici sunt toate, legate în două volume… Și mi-a spus că-i făcuse rost de ele o rudă a sa care lucra la *Adevărul* și *Dimineaţa,* editura care scotea aceste romane în fascicole.

Povestea lui Bill Gazon, tânărul temerar și etern disponibil pentru orice aventură, căruia niște japonezi îi răpiseră sora și el o urmărea pentru a o salva prin sute de peripeţii, alcătuia un lung roman cam de aceeași factură cu „Excentricele” care-l aveau ca erou pe Percy Stuart. Numai că în cazul romanului în chesţiune, eroul nu era un gentleman perfect, independent și manierat, maestru în toate sporturile, ci un cow-boy, așa cum îl arăta și coperta volumelor aflate în posesia lui Râul, călărind un cal impetuos alături de un indian care-l urma ca o umbră. Apoi în cărţile cu Percy Stuart, aventura dintr-o fascicolă se termina totdeauna cu bine și „însărcinarea” pe care tânărul sportsman american o primea de la Excentric-Club era îndeplinită. în cazul lui Bill Gazon, acesta rata tocmai pe ultimele pagini salvarea surorii sale din mâinile perfizilor răpitori și următoarea aventură se desfășura în mod neprevăzut, cine știe unde, uneori chiar pe alt continent decât precedenta.

— Nu sunt toate… Numai eu am citit vreo șaizeci.

Erau într-adevăr două volume foarte frumos legate, masive, care conţineau câte douăsprezece fascicole fiecare. Dar numai atât.

Am făcut o nouă încercare de a-l scoate din casă pe Râul, invitându-l să mă întovărășească pentru a cumpăra ziarele. M-a întrebat ce mă interesează din lucrurile ce se scriu în ziare, că îmi spune el totul.

— Războiul merge foarte prost, preciză el pe un ton aproape stins… Nemţii înaintează mereu, au ajuns foarte

aproape de Varșovia. Ce mai vrei să știi?

— Anglia o să câştige războiul… i-am replicat eu. Anglia stăpânește cele șapte porţi ale lumii: Gibraltarul, Malta, Suezul, Adenul… Singapore… și celelalte… Doar ea e stăpâna mărilor.

— Varșovia e capitala Poloniei, mi-a spus Râul, ca și cum și-ar fi ˇînchipuit că ęu nu înţelesesem ce a vrut să spună, sau pentru că toată tirada mea nu-l interesase de fel.

— Dacă nemţii cuceresc Varșovia, ce o să se întâmple? l-am întrebat, totuși.

— Polonia o să se prăbușească, așa spune tata, mi-a răspuns el cu același glas uscat.

— Și, atunci? E rău?

— Ori că e!… Ce întrebare!… Războiul o să ia sfârșit… Ce mai…

— Păi nu e bine atunci?

— Cum o să fie? Nu e bine, mi-a răspuns el, uitându-se în pământ, nu e bine deloc…

A trebuit totuși să ne despărţim, eu îndreptându-mă spre chioșcul cu ziare, alături de care se afla mașinăria aceea care îmi oferea ispita fabuloasă a câștigării unui aparat fotografic, doar cu cinci lei. Dacă Râul m-ar fi urmat, cu el aș fi avut încredere să încerc.

Dar el m-a condus doar până la colţul ulicioarei – și gestul l-a făcut poate nu din amabilitate, ci doar ca să-și dea sieși curaj.

În clipa când i-am întors spatele și am început să mă depărtez, m-am auzit strigat din urmă.

— Să-ţi spun o chestie… Fii atent, aici la Pucioasa s-ar putea să izbutim să punem mâna pe literele care pe Jlipsesc din firma fabricii „Gladys”.

Era o idee, într-adevăr… Puteam să ne ajungem scopul, un scop urmărit de mult, de amândoi, în aceeași prietenească colaborare. Fabrica de cremă de ghete „Gladys”, cea care-și trâmbiţa calităţile produselor și în ziare și la Radio, punea pe fundul fiecărei cutii câte o literă din cele șase care îi alcătuiau numele. În clipa când vreun

client ajungea să le aibă pe toate, se putea duce la reprezentanţa fabricii și primea gratis o cutie… Numai că, probabil în mod intenţionat, toate cutiile pe care le cumpărasem și eu – și Râul la București aveau doar anumite litere, nu nimerisem încă niciunul dintre noi sau dintre cunoscuţii noștri ˇS-ul. în provincie era de presupus că „bandiţii”, cum le spunea Râul, puneau în cutii tocmai acele litere care ne lipseau nouă…

Dar ce puteam face eu? Noi venisem de la București, după câte îmi aduceam aminte, cu o cutie de cremă de ghete aproape nefolosită. Ar fi avut vreun rost să o pun pe mama să mai cumpere una de la Pucioasa pentru a-i descoperi în final litera pusă la fund? Era de încercat, deși nu-mi prea dădeam șanse mari de reușită. Fiecare dintre noi avea o adevărată colecţie de astfel de litere pe care le foloseam ca să le schimbăm între noi; eu aveam două A-uri, trei L-uri, încă un Y în plus. Dar nici măcar un singur S care mi-ar fi completat seria.

— Las că vine vărul meu Fredy de la Botoșani, mă consolă Râul. Sunt sigur că acolo bandiţii nu pun în cutii altă literă… îmi aduce el ce ne lipsește…

Când am ieșit în stradă, veniseră ziarele, dar nu mai avea niciun sens să mă grăbesc. Nimeni nu se mai îmbulzea să le cumpere.

Chiar pe mine, mai mult decât ceea ce se petrecea în Spania sau în Polonia, mă atrăgea automatul acela instalat cu insolenţă în mijlocul trotuarului și unde aveam impresia că zace ascuns norocul meu, șansa de a da o extraordinară lovitură.

M-am apropiat încă o dată de el pentru a-l privi. Aveam bani la mine ca să încerc cel puţin de două ori. Gheara atârna imobilă deasupra prăzii, nimic nu mi se părea mai simplu decât să încerc, să o pun în mișcare. Numai că nu văzusem niciodată cum funcţiona mecanismul…

În clipa aceea însă a răsărit lângă mine Mielu Tralala. Dacă nu ar fi venit el la mine, cred că nici nu l-aș fi putut recunoaşte, într-atât era de schimbat. Era îmbrăcat ca

oamenii, cu niște haine curate, cu o cămașă albă închisă la gât, fără cravată. Avea părul lins, parcă dat **cu** briantină, în tot cazul atestând în mod cert că a trecut prin el un pieptene, că a fost dat cu peria.

Dar mai surprinzător decât toate era faptul că avea pantofi în picioare. Niște pantofi nu prea noi, poate cu un număr sau două mai mari decât era potrivit pentru el, poate luaţi din garderoba tatălui său, dar totuși pantofi, ceea ce nu mai văzusem la el niciodată. în plus, nu știu cine avusese fantezia să-i înfigă la butonieră un boboc de trandafir roșu. Probabil ca să nu se deoache.

Numai zâmbetul lui șui, de prostănac sau de nebun, rămăsese același.

Misterul se lămuri repede. Fusese chemat la primărie, chiar de domnul primar în persoană. Acesta, care era un domn maior, avea să conducă peste câteva zile un complicat exerciţiu de apărare pasivă, la care era obligată să ia parte toată lumea din localitate.

Și, pe un ton grav, Mielu mi-a povestit că, în mijlocul parcului, acolo unde se afla un petic de teren degajat de orice vegetaţie, se va simula o scenă de război: căderea unei bombe incendiare, care va aprinde o baracă, un fel de colibă, pretext pentru pompierii profesioniști de a-și demonstra arta și a le arăta celor din echipele civile de apărare pasivă cum se folosesc aparatele de stins incendii, cum se izolează și se anihilează un astfel de sinistru, în sfârșit cum se salvează victimele.

Ei bine, în toată această împrejurare extraordinară, cel care urma să facă dovadă de curaj și să joace rolul victimei, să se lase salvat de ceilalţi de sub dărâmături, să fie dus ou targa pentru a primi primul ajutor de la niște doamne competente era el, Mielu! De aceea fusese chemat la primărie, încheie el pe un ton important. Dar avu grijă să dauge:

— Q să am la mine câteva tiribombe, le am de la Crăciun… Când or lua foc!… O să vezi, o să fie o nebunie! … O să le dau foc!…

L-am întrebat când o să aibă loc toată demonstraţia.

— Peste o zi, două… Dar o să afle toată lumea. Domn primar a zis că trebuie să vină toată lumea în parc, cu măștile de gaze, ca să înveţe să și le pună… O să sune sirena, așa că o să se audă peste tot…

Cascada aceasta de noutăţi absolut senzaţionale, care aveau să facă din nou din Mielu un fel de erou al urbei, mă surprinseră. O să sune sirena pentru a ne vesti pe toţi… însă mulţi nu știau nici măcar cum sună o sirenă.

Privirea îmi fu din nou atrasă de automatul miraculos. Și prezenţa lui Mielu, nu știu de ce, îmi dădu curaj, cu toate că el se arătă sceptic atunci când i-am spus că vreau să încerc.

— E o pungășie… O să vezi, pierzi banii…

În ciuda avertismentului lui, m-am hotărât să încero marea lovitură; am vânt o monedă de cinci lei. ˇS-a auzit un fel de uruit ușor al mecanismului și, când am tras maneta, gheara a început să clămpăne și să se învârtească în toate direcţiile. De fapt, în secundele următoare, mi-am dat seama că ea nu putea fi manipulată propriu-zis, ci doar coborâtă și readusă pe verticală, apucarea făcându-se automat. Nu-mi vine să spun că aparatul de fotografiat se afla așezat cu intenţie într-un punct mort, pe deasupra căruia gheara nu ajungea niciodată, dar chiar dacă aceasta ˇs-ar fi ˇîntâmplat să ajungă tocmai pe deasupra lui și eu aș fi comandat corect mișcarea de coborâre, ea nu ar fi fost în stare să-l apuce și, în genere, cred că nu putea să apuce obiecte așa de mari sau foarte alunecoase, decare nu ˇs-ar fi putut agăţa. Încât, după mai puţin de un minut de învârteli și suceli inutile prin toate părţile, am auzit semnalul de încheiere a cursei și, cu un pocnet scurt, totul ˇs-a oprit, gheara a sărit în sus și a rămas suspendată, deasupra tuturor minunilor inaccesibile, în poziţia iniţială.

— Cotul și pișcotul… exclamă Mielu. Cu asta te-ar ales, șefule!

Ar fi fost greu să nu-i dau dreptate, oricât aș fi fost: de necăjit din cauza insuccesului/

— Ţi-am spus eu că sunt niște hoţi, continuă Mielu să comenteze dezolarea mea foarte vizibilă, dând vina pe un

plural și oferindu-mi cumva o explicaţie.

Cine puteau fi ˟însă acești hoţi?

De fapt, automatul trebuia să aibă o legătură cu magazinul de delicatese în faţa căruia era instalat. Ceea ce mă contraria cel mai mult pe mine era faptul că, în momentul când mecanismul încetase de a mai funcţionanu-mi căzuse nimic prin tubul de consolare din dreapta.

— Asta-i curată pungășie! spuse indignat Mielu şi începu să zgâlţâie cutia metalică de la partea inferioară a aparatului.

Un cap intrigat, cu chelie, se arătă numaidecât în pragul prăvăliei cu pricina.

— Hei, domnu, domnu, i se adresă Mielu, aparatul e stricat. Nu a dat bomboana… De ce nu daţi bomboana? E stricat aparatul!

— Nu e stricat, replică scurt bărbatul, așa e el.

Și ne întoarse spatele, în semn că nu acceptă nici untel de discuţie.

— Hei, domnu, încercă prietenul meu să insiste, asta nu se face, băiatul e de la București, vezi dumneata!

Eu eram gata să renunţ. Dar Mielu fu de altă părere. Mai zgâlţâi de elteva ori aparatul, apoi îmi spuse:

— Stai așa!

Și înainte ca să pricep ce vrea să facă, se retrase puţin» și aplică o formidabilă lovitură de picior în tăblia din partea de jos a carcasei. Aceasta se desprinse cu un zgomot sonor și pe trotuar se risipi o puzderie de drajeuri, confetti și mai ales caramele Stoliwerck, pe care le așteptaseră, se vede, inutil, spre consolare, a care rataseră apucarea vreunui obiect mai acătării.

Alături căzuse și cutia metalică în care se adunau banii celor care riscaseră gestul de a-i introduce în aparat. Se afla însă doar o monedă de cinci lei; era cea pe care o vârâsem eu, nimeni altcineva nu-și pierduse banii în ziua aceea, pe o iluzie zadarnică. M-am aplecat și am luat moneda de jos.

Văzând ce se întâmplă, omul din prăvălie, care mai adineaori refuzase să mai discute, apăru ca un balaur în

prag.

Numai că Mielu, care se repezise la caramelele risipite pe jos și îşi umpluse buzunarele cu câţiva pumni buni „o luase la fugă și se află deja departe.

— Hooţii, ţipă inutil după el negustorul, ieșind în mijlocul străzii.

Eu mă oprisem în loc; i-am arătat moneda de cinci lei întorcând-o și pe faţă și pe dos și i-am spus simplu:

— Banii sunt ai mei; i-am luat înapoi. Aparatul e stricat.

Omul cu aparatul ˇs-a uitat crunt la mine, dar n-a zis nimic. Totuși, pentru mai multă siguranţă, m-am îndepărtat de acolo, lăsându-l pe proprietarul automatului să încerce a repara ceva din dezastru. M-am grăbit spre casă, deoarece voiam totuși să-mi arunc o privire în ziare. Știrea pe care mi-o dăduse Răul, dar mai ales grava îngrijorare din tonul lui m-au făcut să mă gândesc și eu la evenimentele în curs pe câmpurile de luptă și care se desfășurau așa de imprevizibil.

Se pare că prietenul meu avea dreptate, nemţii se îndreptau spre Varșovia și foarte curând urmau să angajeze o bătălie care, în caz de victorie, avea să aducă prăbușirea Poloniei, mult mai rapidă decât ar fi crezut cineva **eu** o lună înainte. Nu știam unde era situată capitala acestei ţări; o bănuiam în tot cazul pe la mijlocul teritoriului. Aș fi putut să fac apel la Atlasul lui Coty, **dacă** nu la cunoștinţele lui de geografie, dar chiar admiţând că polonezilor le rămânea o parte din teritoriu neocupat, pierderea capitalei lor avea să aducă în principiu la încheierea ostilităţilor.

La fel de neînţeleasă ca şi desfășurarea campaniei din Polonia era ciudata imobilitate a armatelor franco-engleze pe frontuft de la graniţa cu Germania și Belgia. Era o imobilitate plină însă de ameninţări și pe care nemţii căutau ˇs-o contracareze efectuând febril lucrări de fortificaţii și întărind linia Siegfried. încă mai îngrijoraţi decât ei erau spaniolii, care încheiaseră războiul civil, dar nu încetaseră de atunci să se teamă de o invazie a

francezilor. După cum spuneau ziarele, guvernul generalului Franco trimisese de urgenţă un emisar secret la Paris, pentru a sonda intenţiile acestei ţări unde se refugiase guvernul republican și unde cercurile oficiale încurajau opoziţia la adresa stăpânirii instalate la Madrid.

„Experienţa istorică a arătat că ori de câte ori Franţa ˇs-a angajat în acţiuni ofensive în direcţia vest, ea a ajuns inevitabil să treacă Pirineii, declara un comentator al situaţiei. Amintirea ororilor săvârșite de francezi în Spania pe vremea lui Napoleon sunt încă vii în această ţară. Oare la ora actuală Franţa se consideră îndeajuns de puternică pentru a se angaja într-un război dincolo de Rin fără a avea spatele asigurat? în momentul de faţă, situaţia militară a armatelor generalului Franco e atât de precară încât numai câteva divizii franceze trimise asupra lor ar cuceri Spania în câteva zile”.

În același ziar, câteva rânduri mai încolo, în cadrul altei știri se putea citi o declaraţie oficială a ministrului de război francez, generalul Maurin, făcută în Camera Deputaţilor și care părea să fie un fel de răspuns la aceste temeri: „Când am consacrat atâtea eforturi construirii unei bariere fortificate, credeţi oare că am mai putea fi atât de nebuni ca să ne lansăm, dincolo de această barieră, în cine știe ce aventură?”

Generalul francez avea în modul cel mai evident dreptate. Linia Maginot era într-adevăr formidabilă, de netrecut; era probabil ca și linia Siegfried să fi fost inexpugnabilă, mai ales că nu existau pare-se intenţii din partea armatelor franceze de a o ataca.

Dar atunci cum se va fi decis soarta războiului?

Mi-am petrecut toată după-amiaza neieșind din casă și parcurgând la întâmplare știrile pe care mi le ofereau de-a valma ziarele și revistele din ultimele zile, pe care până atunci le lăsasem aproape necitite, fără să le urmăresc în ordine cronologică. Totul îmi apărea enigmatic, absurd: declaraţiile persoanelor în drept se băteau cap în cap cu desfășurarea efectivă a evenimentelor, pronosticurile cele mai ferm exprimate se

vedeau dezminţite aproape imediat, comentariile care se făceau despre câte o împrejurare mai generală nu se justificau decât în măsura în care erau mai ambigue și mai vagi.

Lectura acestor maldăre de hârtie mă surprindea cu atât mai mult cu cât enigmele cu care eram eu obișnuit în cărţile mele de aventuri aveau o logică a lor, neprevăzutul intra în mecanismul acţiunii, un nou episod se corela cu celelalte, și totul îşi găsea o justificare într-un final bine precizat.

un

— Ah, domnule Holmes! Aţi izbutit să elucidaţi și această complicată enigmă! exclami cuprins de mirare doctorul Watson.

— Stai puţin, scumpe doctore, nu te grăbi să tragi concluzii pripite... Să vezi ce va urma abia de acum înainte.

ARTHUR CONAN DOYLE, *Aventurile lui Sherlock Holmes*

Se înnoptase de-a binelea în clipa când Percy Stuart se întoarse la hotelul „Stefanie”. Când ajunse în faţa biroului de recepţie fu întâmpinat de funcţionarul amabil care-i dăduse în cursul dimineţii unele lămuriri asupra excursiilor pe care le-ar fi putut face

— Ei, Mister Stuart, înţeleg că aţi petrecut o zi plăcută la Adelsberg…

— Da, răspunse tânărul american. Și datorită acestei vizite am putut lămuri misterul morţii bătrânului Durand…

— Oh, domnule, făcu uimit funcţionarul, mă bucur tare mult. Directorul hotelului nostru va fi de asemenea foarte satisfăcut. Știţi probabil că domnul Aston Durand a locuit aici pentru scurtă vreme, înainte de dispariţia sa misterioasă?... Am avut cu toţii destule neplăceri cu poliţia care bănuia că va găsi la noi urmele răufăcătorilor care l-au ucis pe domnul Durand.

— Da, însă toate acestea au luat acum sfârşit, prin descoperirea cadavrului și lămurirea felului în care el a fost ucis. Dar spune-mi, te rog, Aston Durand nu primea

niciodată vizita aici a unei oarecare Valérie Bourdal, o femeie tânără și frumoasă, elegantă, foarte distinsă?

La auzul acestei întrebări, atât funcţionarul de la biroul de recepţie, cu care Percy vorbise, cât și unul mai tânăr aflat tot acolo se apropiară vădit interesaţi.

— Nu, niciodată nu a venit la bătrânul Durand această frumoasă franceză.

— Dar ˚s-ar părea totuși că o cunoaşteţi…

— Oh, desigur că o cunoaştem! se grăbi să-l lămurească pe Percy funcţionarul mai în vârstă. Doamna Bourdal a locuit aici de mai multe ori până acum vreun an. Venea nu numai în timpul sezonului, împreună cu nepotul celui dispărut, cu domnul Artur Durand. Era de altfel prietena lui intimă și locuiau împreună atunci când trăgeau la noi. Uneori însă a locuit și singură.

Știrea aceasta îl lăsă stupefiat pe tânărul american. Și pe bună dreptate, deoarece ea dovedea că Artur Durand nu era străin de dispariţia unchiului său. în tot cazul, așa cum bănuisem eu încă de la început, știa mai multe lucruri decât declarase la anchetă și voise să-i spună lui Percy. Acesta greșise aşadar atunci când îşi închipuise că prietenul său este complet nevinovat. Ceva foarte neclar stăruia în întreaga afacere.

Descoperirea aceasta oricât îl surprinse pe Percy, dar nu îi tulbură șirul investigaţiilor. El se prefăcu indiferent și îl întrebă pe funcţionar

— Spuneai că de un an de zile, Valérie Bourdal a încetat de a mai locui aici, la hotelul Stefanie” Dar nu cumva ştiţi dacă a continuat să aibă relaţii cu tânărul Durand?

— Ba da, relaţiile lor au continuat în mod sigur, dar cred că amândoi se fereau de domnul bătrân. După câte se înţelegea, domnul Aston Durand nu era de acord eu legătura dintre această femeie depravată și nepotul său. Valérie Bourdal îi telefona din când în când lui Artur Durand, sau îi triimitea mesagii prin diferite persoane, uneori chiar prin băieţii de la hotel, dar evita să fie văzută cu el.

— Se poate stabili precis când a locuit ea ultima oară la noi, interveni cu multă amabilitate funcţionarul mai tânăr. Registrele pe anii trecuţi se află însă în păstrarea directorului nostru. Acum nu se poate face nimic, dar mâine dimineaţă îl vom anunţa. Suntem convinși că vă va da toate informaţiile necesare cu multă plăcere.

Percy Stuart îşi luă rămas bun de la cei doi și urcă în apartamentul său. Era obosit și puţin consternat de cele aflate despre legătura dintre tânărul Artur și Valérie Bourdal. Nu era evolus ca această femeie diabolică să fi exercitat o influenţă atât de nefastă asupra lui încât să-l fi atras în intrigile pe care le urzise spre a-l înlătura pe Aston Durand. Descoperind iţele intrigii, Percy dezvăluise complicitatea prietenului său. Aceasta era sigură, pentru că numai așa se explica purtarea lui atât de ciudată în momentul în care aflase de demascarea frumoasei franceze.

Dar, în momentul în oare pătrunse în cameră și aprinse lumina electrică, el rămase încremenit: în faţa sa se distingea silueta unei femei care se ridicase în picioare și-i ieșise în întâmpinare. În ciuda vălului care-i acoperea faţa, tânărul american îşi dădu numaidecât seama că era tocmai aceea pe care o căuta: Valérie Bourdal. Frumoasa femeie se apropie de el și, cu o voce șoptită, plină de emoţie, rosti:

— Mister Stuart, știu că sunteţi un prieten al lui Artur și că doriţi să-l salvaţi din groaznica nenorocire care ˟s-a abătut asupra lui. Vă declar că nu este deloc vinovat de asasinarea unchiului său, dar și eu și el suntem amestecaţi în evenimentele care au dus la moartea lui.

Percy Stuart se uită cu mare atenţie la cea care-i vorbise astfel. Faptul că venise singură să facă mărturisiri dovedea ori că e nevinovată ori că e capabilă de cele mai diabolice intrigi.

— Am venit, continuă Valérie Bourdal, pentru a vă cere protecţie. Și viaţa mea și aceea a prietenului meu sunt în primejdie. Veţi înţelege numaidecât de ce, atunci când vă voi povesti totul.

Tânărul american o invită pe vizitatoarea sa să ia loc și să se calmeze. Apoi vru să comande ceva de ale mâncării, dar tânăra franceză îl opri cu un gest grăbit, atunci când îl văzu punând mâna pe telefon, și-i spuse:

— Nu trebuie să-mi dezvăluiţi prezenţa aici, la dumneavoastră. Cei care mă urmăresc atâta ar aștepta. M-am strecurat cu multă dibăcie până în camera dumneavoastră. Am intrat pe scara de serviciu, profitând de întuneric, și v-am găsit foarte greu camera, dar fără să mă fi văzut cineva.

Pe măsură ce o asculta, Percy începea să se convingă de sinceritatea spuselor ei. O invită aşadar din nou să se așeze comod, iar el aduse o băutură întăritoare și pahare din micul bar aflat într-una din camere. Când se mai liniști, Valérie Bourdal începu să vorbească

— Mister Stuart, e pe cale să se întâmple o mare nenorocire, Și eu și Artur suntem urmăriţi de o bandă de răufăcători care nu ar ezita să comită cea mai mare fărădelege pentru a-și atinge scopurile criminale. Să mă explic. Totul a început acum vreo doi ani, când întâmplător l-am cunoscut pe prietenul dumneavoastră. Nu am să vă ascund că pe atunci eram o femeie frivolă care ducea o viaţă de distracţii și petreceri ușoare prin cazinourile de pe Coasta de Azur. Am cunoscut mai mulţi bărbaţi, dar în clipa când l-am văzut pe Artur m-am îndrăgostit de el fulgerător. Și el mi-a arătat de la început o mare simpatie și între noi ˇs-a născut un simţământ puternic care ne-a unit. Ne-am dat imediat seama că suntem făcuţi unul pentru celălalt.

Fraza aceasta o mai întâlnisem și în alte romane și ea constituia pentru mine cea mai bună garanţie a unei declaraţii sincere. Indiferent de intuiţiile extraordinare ale lui Percy Stuart, eu îmi dădeam seama că Valérie Bourdal spunea adevărul.

Eram, deci, hotărâţi să punem capăt vieţii pe care o dusesem, să ne căsătorim și să plecăm în America, unde situaţia lui Artur nu era excelentă, dar ne oferea mai multă siguranţă. Știam că el nu mai e un om bogat, că îşi

cheltuise averea, dar puţin îmi păsa, voiam să iau totul de la început, să-mi schimb viaţa pe care o dusesem până atunci. Sentimentul divin al dragostei e mai puternic ca orice.

Totul mergea foarte bine până în clipa fatală când, la TJisa, Artur l-a întâlnit pe unchiul său, care făcea o croazieră pe Marea Mediterană și care tocmai se pregătea – să se îmbarce. Relaţiile dintre ei nu fuseseră niciodată prea amicale, dar el era singura rudă apropiată a bătrânului bogătaș. ˇS-a gândit să mă prezinte și să-i mărturisească intenţia noastră de a ne căsători și a duce o existenţă onestă. Ne-am gândit amândoi că poate bătrânul ne va ajuta.

Dar el tocmai pleca, era foarte grăbit și, întrucât Artur luase cunoștinţă de itinerariul său, ne-am aflat amândoi la Abbazia la hotelul „Stefanie”, unde știam că avea să tragă și el. A sosit într-adevăr la ziua fixată și Artur i-a dezvăluit planurile noastre într-o seară pe care am petrecut-o cu toţii la restaurantul hotelului. Bătrânul nu ne-a dat un răspuns precis, a părut însă binevoitor și, la despărţire, i-a dat o însărcinare lui Artur, un comision de afaceri, trimiţându-l pentru vreo două săptămâni să trateze ceva cu o bancă din Elveţia.

Nu am înţeles în prima clipă ce are să ne întâmple – credeam că e un semn al împăcării dintre ei.

Valérie Bourdal se opri din povestire și își șterse ochii umeziţi de lacrimi. Apoi continuă, în timp ce Percy Stuart – o urmărea cu atenţie încordată ca să nu piardă niciun amănunt care i-ar fi fost folositor pentru reconstituirea faptelor.

— La vreo câteva zile după aceea, am primit o scrisoare prin care eram încunoștinţată că, la ordinul domnului Aston Durand, a fost închiriată pentru mine vila „Morini” din cartierul Miramar din Fiume și că trebuie să mă prezint numaidecât pentru a lua în primire cele specificate în contract. Bineînţeles că m-am bucurat foarte mult; credeam că e un cadou al unchiului lui Artur în vederea apropiatei noastre căsătorii.

Dar de abia ajunsesem acolo și mă instalasem în splendida vilă că m-am trezit cu o vizită a „binefăcătorului” meu. El mi-a propus de fapt un târg: să renunţ la nepotul său care trebuia să plece în America pentru a face o – căsătorie avantajoasă, cu o domnișoară de rangul său, iar mie îmi propunea să devin amanta lui.

Am respins indignată o asemenea odioasă propunere. Domnul Durand nu ˇs-a supărat, mi-a spus că îmi lasă timp să mă gândeso până la sfârșitul sezonului următor, îmi plătise chiria și salariile personalului de serviciu până atunci. El tratase dragostea dintre mine și Artur ca o chesţiune de afaceri, care putea fi schimbată cu o sumă de bani, duţ) acum îi convenea lui. Era convins că o să mă răzgândesc.

Am rămas singură, pentru că pe Artur nu l-am mai văzut câteva luni și nu aveam unde să-l caut. El nu știa nimic de uneltirile unchiului său și credea că acesta îl luase ca un fel de asociat al său, trimiţându-l în colţurile cele mai depărtate ale lumii. Adresa mea nu o cunoștea și un timp mi-a trimis scrisori la hotel. Până la urmă, am dat de el și Artur, ca dovadă a iubirii sale, a rupt orice relaţii cu unchiul său, în ciuda avantajelor materiale pe care începuse să i le ofere. Forţa divină a dragostei e în stare să învingă orice piedici. El a venit la mine la Fiume și ne hotărâsem să plecăm de acolo, aveam de gând să ne întoarcem în America și să începem o nouă viaţă, dar atunci a survenit din nenorocire ceva neprevăzut.

Anume am fost descoperită de banda lui Barbanti, un ticălos care mă terorizase și la Nisa și de care abia reușisem să scap, fugind de acolo. îl cunoscusem în lumea interlopă; este un individ deosebit de periculos. Mâna lui dreaptă e un oarecare Pasqualini, un om de o inteligenţă diabolică, pe care l-a ajutat să evadeze din Insula Dracului și care face orice la ordinele stăpânului său. Are ca ajutor pe un uriaș, căruia i se spune Marele Semo și care de asemenea îi este foarte credincios. Ei au venit peste mine, au început să mă amenințe, după ce mi-au propus să-l jefuiesc pe Artur. Nu știau că acesta e de fapt un tânăr

sărac. Mai târziu, mi-au propus același lucru să fac cu bătrânul Durand.

Le-am răspuns că bătrânul e foarte șiret, că nu are niciodată bani asupra lui, că lucrează numai cu cecuri și că jefuirea lui nu ar fi nicio afacere. Dar ei nu au renunţat. Au vrut la un moment dat să-l răpească pe Artur pentru a obţine o mare sumă pentru răscumpărarea lui de la bătrânul bogătaș. A fost destul de greu să-l lămuresc pe Barbanti că cei doi sunt certaţi și că Durand, așa zgârcit cum e, nu ar da nicio centimă ca să-și salveze nepotul.

Între timp sosise la Abbazia Aston Durand și începuse să vină la mine sau să stabilească întâlniri cu mine prin diferite locuri unde el se plimba, încercând să mă convingă să primesc târgul. L-am întovărășit la restaurante, în scurte excursii, în plimbări pe mare, dar am continuat să-i resping propunerile, deși el mi-a declarat dragoste. În preajma morţii sale, a venit la mine și mi-a arătat chiar el o copie a testamentului pe care îl făcuse și care tocmai îi sosise prin poștă de la New-York. Când se certase cu Artur îl dezmoștenise de tot pe nepotul său; în caz că ar fi murit, intenţionase să-și lase întreaga avere unei instituţii de binefacere. Acum schimbase testamentul, îi lăsa jumătate din avere lui Artur, cu condiţia ca să accepte propunerea pe care mi-o făcuse și să rup relaţiile cu nepotul său, care trebuia să se întoarcă imediat la New-York.

Mi-a lăsat timp să mă gândesc, așa cum făcea de obicei, și a plecat. Discuţia noastră a fost ascultată de unul dintre oamenii lui Barbanti. De altminteri la Vila Morini eu eram aproape sechestrată, bandiţii aveau un om de al lor în persoana șoferului limuzinei mele care mă spiona tot timpul. Cred că și aici la hotel au un om infiltrat pe undeva care urmărea tot ceea ce făcea bătrânul, deoarece erau foarte bine informaţi. Am primit astfel un telefon în lipsă de la Aston Durand, sau cel puţin așa mi-a spus camerista, care dorea să viziteze grota de la Adelsberg. Vestea nu m-a mirat deloc, pentru că și faţă de mine bătrânul îşi exprimase dorinţa de a vizita mai multe regiuni pitorești și grota de la Adelsberg e un loc de mare reputaţie. Mai

târziu am înţeles că totul fusese aranjat de banda lui Barbanti ca să-l răpească pe Aston Durand cu ajutorul meu. Ei l-au chemat în Fiume folosindu-se de parola care însemna că eu i-am făcut invitaţia de a veni la întâlnire şi îl voi întovărăşi.

Bătrânul ţinea într-adevăr să viziteze grota; bandiţii ştiau acest lucru când au plănuit răpirea lui. Când am pătruns înăuntru, odată cu ceilalţi turişti, nu mi-am dat seama numaidecât ce se întâmplă. Dar curând am rămas singuri într-o galerie secundară care se desprinde din galeria Victor-Emanuel. Atunci de-abia am observat că în locul ghidului care trebuia să ducă făclia şi să ne arate frumuseţile naturii se afla Pasqualini. Nu am înţeles ce vor să facă acei sceleraţi. Am crezut că vor să-l omoare pe bătrân şi am început să ţip după ajutor. Dar imediat a apărut Marele Semo care se afla şi el prin apropiere şi m-a imobilizat cu forţa sa. L-au apucat pe Aston Durand şi au vrut să-l împingă în acea galerie, care are o ieşire prin cu totul altă parte decât intrarea şi pe care puţini o cunosc. Dar bătrânul a opus o dârză rezistenţă la care ei nu se aşteptaseră. Apăruse şi Barbanti şi toţi se luptau cu el. La un moment dat, unul dintre ei l-a lovit pe bătrân în cap şi au crezut că el a leşinat. Abia după ce l-au târât vreo sută de metri încercând să-l scoată din grotă, au înţeles că murise.

În culmea furiei, căci tot planul lor fusese zadarnic, au început să mă acopere pe mine cu injurii, să mă blesteme, să mă ameninţe în tot felul.

Aici Percy Stuart o întrerupse pe frumoasa femeie; îi venise o idee:

— De ce crezi că nu au încercat să te ucidă pe dumneata?

— Au vrut să lase impresia că a fost un accident, în caz că ˟s-ar fi dovedit că e o crimă, era mai bine ca eu să fiu în viaţă, pentru că acuzaţiile se îndreptau toate împotriva mea. Aşa că m-au tras pe mine afară din grotă şi m-au adus înapoi la vila Morini.

— De ce nu ai declarat lucrurile acestea poliţiei

atunci când ˇs-a descoperit lipsa bătrânului Durand?

— Pentru că toate bănuielile se îndreptau împqtriva mea și a lui Artur. Bătrânul avea la el copia testamentului pe care mi-l arătase și mie și care dovedea că nepotul său avea acum interesul ca el să dispară. Se putea crede că ęu l-am adus în interiorul peșterii, unde fusesem văzuţi intrând doar noi doi, și că îl lovisem în cap pentru a încerca să-l ucid. Și, apoi, cine ar fi crezut toată povestea aceea cu șantajul și ameninţările care planau asupra mea? Barbanti și ai lui ˇs-ar fi făcut nevăzuţi într-o clipită, îndată ce și-ar fi dat seama că poliţia ar fi pornit pe urmele lor.

— Și, mai departe, ce ˇs-a întâmplat?…

— În lunile următoare am rămas așteptând, fără să pot face nicio mișcare. Cadavrul nu fusese descoperit. Artur fusese scos de sub orice bănuială. Numai că bandinţii nu abandonaseră gândurile lor criminale; voiau acum să facă ţu el ceea ce nu le reușise cu unchiul lui, pentru că aflaseră că el devenise între timp moștenitorul marelui milianar.

Eram disperată, cu atât mai mult cu cât eram așa de bine păzită încât nu puteam face nicio mișcare. Totuși am reușit să strecor un bilet printr-un mesager care a ajuns în mâna poliţiei. Biletul acesta avea de scop să ducă la arestarea lui Artur, pentru că aceasta însemna redeschiderea anchetei. în închisoare, el era în afară de orice pericol de a fi ucis sau răpit. Arestarea lui i-a speriat pe bandiţi, ceea ce mi-a dovedit că procedasem bine. Lor nu le convenea deloc redeschiderea anchetei; se temeau că Artur va spune adevărul de data aceasta.

Percy Stuart admiră inteligenţa acestei femei disperate care lupta temerar pentru dragostea ei.

— Venirea dumneavoastră, Mister Stuart, la vilă ieri dimineaţă a reprezentat pentru Barbanti o lovitură neașteptată. El și-a schimbat brusc planurile, deoarece și-a dat seama că un detectiv excepţional de dibaci se află pe urmele lor. Aţi făcut însă bine că aţi dispărut imediat mai apoi, deoarece Pasqualini, care se afla în vila mea, v-ar fi ucis. M-au lăsat pentru prima oară câteva ore aproape

singură. Trebuia să mă salvez, altfel aș fi fost pierdută. Dar unde să mă duc? Profitând de panica lor, m-anf strecurat afară și am alergat la o vecină, o doamnă cu care izbutisem să mă împrietenesc. Ea m-a ascuns, apoi mi-a adus o mașină cu care m-am transportat aici la hotel, pentru că trebuia să vă comunic toate acestea numaidecât. în cazul că eu aș fi fost ucisă, mărturia mea l-ar fi ajutat totuși hotărâtor pe scumpul meu Artur să se salveze.

Percy Stuart fu profund impresionat de vorbele frumoasei femei.

— Tot ceea ce mi-aţi spus mie acum va trebui să repetaţi mâine dimineaţă în faţa oamenilor justiţiei care anchetează cazul, zise el.

— Nu va mai avea prilejul! se auzi în cameră o voce tunătoare.

Cei doi tresăriră miraţi și îşi îndreptară privirile spre ușă. În pragul ei stătea un bărbat care, înainte ca ei să înţeleagă ceva, descărcă în direcţia lor mai multe focuri de revolver.

Apoi izbucni într-un râs sardonic și se făcu nevăzut.

Percy Stuart fu atins ușor de un glonte la o mână, dar frumoasa franceză pe care o ochise banditul se prăbuși într-un lac de sânge.

Era pentru prima dată că povestea aceasta a tânărului american mă impresionase realmente și mă lăsase perplex. Ar fi fost oare posibil ca ea să ia sfârșit prin moartea frumoasei franţuzoaice și prin condamnarea lui Artur Durand, căruia îi dispăreau odată cu ea probele cele mai sigure ale nevinovăţiei?

Aș fi vrut să aflu, dar venise peste mine mama cu mare gălăgie și mă somase să sting neapărat lampa și să mă culc. Doctorul îmi interzisese într-adevăr să citesc la lumina pâlpâitoare a unei lămpi cu petrol, și chiar mă simţeam obosit. Dar ţineam să aflu finalul, așa că m-am repezit asupra ultimelor pagini.

Mai ales că acţiunea se îndrepta spre rezolvare, tânărul american nu fusese grav rănit și se aruncase pe urmele agresorului. Numai că, din nefericire, acesta

cunoștea bine intrările în hotel și dispăruse fără urmă.

Zgomotul detunăturilor alarmă tot hotelul. Pasagerii se îndreptară spre apartamentul lui Percy și printre el fu și un medic care dădu Valériei Bourdal primele ajutoare înainte de a fi transportată la spital. Rănile ei erau grave dar nu mortale.

Percy Stuart Qelefonă între timp poliţiei pentru a o pune la curent cu cele întâmplate. Cel care încercase ˝s-o ucidă pe Valérie Bourdal fu prins numaidecât. El era cel de al doilea funcţionar de la biroul de recepţie care ascultase cu atâta atenţie discuţia lui Percy cu celălalt. încercând să se strecoare pe scara de serviciu, fusese surprins de Bill care îi ieșise în întâmpinare auzind zgomotul produs de revolver. Acesta îi aruncă numaidecât un lasso în jurul gâtului și-l imobiliză.

Era un complice al lui Barbanti și chiar în noaptea aceea destăinui poliţiei locul unde acesta se ascundea. Banda periculoșilor răufăcători fu prinsă numaidecât.

Percy întârzie câteva zile în frumoasa staţiune. Ar fi vrut să petreacă o binemeritată odihnă imediat ce telegrafie Clubului Excentric, la New-York, anunţându-l că și-a îndeplinit misiunea. Dar din păcate, acest lucru nu fu posibil: abia avu timp să se ducă la spital pentru a o vedea pe Valérie Bourdal. Aceasta era acum în afară de orice pericol și Percy avu norocul de a-l întâlni acolo pe Artur Durand care-i mulţumi și îl îmbrăţișă cu efuziune.

Percy se despărţi de cei doi după această întâlnire atingătoare. Abia ajuns la hotel, el primi o telegramă de la New-York, cuprinzând:

Cea *de a 128-a însărcinare*

„Marea bancă Defour din Rio de Janeiro e pe pragul falimentului. Sunt în joc multe milioane de dolari, reprezentând economiile unor oameni modești.

Toate indiciile arată că ar fi vorba de un faliment fraudulos. Percy Stuart e însărcinat să demaște pe escrocul De four”.

Excentric Club

IX

În conștiința noastră, jocul este opus seriozităţii. Opoziţia rămâne deocamdată la fel de ireductibilă ca și noţiunea de joc însăși. La o mai îndeaproape cercetare, opoziţia joc-ser iozitate nu ne mai apare însă nici concludentă, nici certă. Putem spune: jocul este neseriozitate. Dar în afară de faptul că această sentinţă nu spune nimic cu privire la însușirile pozitive ale jocului, ea este și extrem de labilă. De îndată ce în loc de „jocul este neseriozitate” spunem „jocul nu este serios”, opoziţia ne-a și trădat, pentru că jocul poate foarte bine să fie serios. în plus, întâlnim numaidecât diferite categorii fundamentale ale vieţii, care intră și ele în sfera neseriozităţii, dar care nu mai corespund jocului. Râsul se află într-o anumită antinomie cu seriozitatea, dar nu este câtuși de puţin legat de joc. Copiii, fotbaliștii, șahiștii, joacă serios, fără nicio înclinare spre râs. Lucru curios: tocmai operaţia pur fiziologică a râsului este proprie exclusiv omului, în timp ce funcţia plină de tâlc a jocului omul o are comună cu animalele. Aristotelicul animal ridens *îl caracterizează pe om în opoziţie cu animalele în mod aproape mai categoric decât* homo sapiens.

JOHAN HUIZINGA, *Homo ludens*

Se terminase, nu mai simţeam nicio plăcere să mă duc la plimbare în „centru”; aveam să o fac totuși şi în dimineaţa aceea, într-o scurtă trecere pentru a cumpăra ca de obicei ziare, dar numai atât, pentru că epuizasem descoperirea a tot ceea ce ar fi putut fi interesant în acest oraș.

L-am zărit în curte pe Spiridon care însă se arătase mai rezervat faţă de planurile mele de aventuri în comun, de când cu accidentul petrecut cu două zile înainte, în Ialomiţa.

Ca și cum eu l-aș fi făcut să cadă în apă!

Dar m-a urmat totuși în livadă, unde silueta lui Coty, care, de data aceasta, stătea așezat fără nicio fereală pe şezlong, era foarte vizibilă. Și Mielu era acasă, dar nu ˇs-a apropiat de noi.

Am schimbat cu Coty câteva cuvinte, exprimându-mi mai ales îngrijorarea pe care mi-o transmisese Râul. El a fost de acord că e ceva adevărat în știrile alarmante ale prietenului nostru, dar și multe exagerări.

— Ce Polonia, ce Varșovia! Ia lăsaţi-mă cu chestiile astea!… Râul e un fricos nemaipomenit, îl știu eu… Se sperie pe degeaba, de orice…

— Ai mai citit ziarele din ultimele zile? Ce spune tatăl tău?

— Deocamdată nimic… E la București, dacă se întâmpla ceva, venea el să ne ia. — Așa a spus.

Dar în clipa în care începusem să discutăm de eventualul plan pentru ziua aceea, care presupunea mai ales o vizită la Râul, pe care trebuia neapărat să-l scoatem din casă, măcar pentru a-i demonstra că nu are de ce să se teamă, a survenit ceva absolut extraordinar: ca **și** cum Destinul voise să ne ofere noi surprize și să ne avertizeze că e zadarnic să facem ipoteze asupra „logicii” desfășurării evenimentelor și să luăm măsuri, în mijlocul ogrăzii gazdei lui Coty, la numai câţiva metri de noi, a căzut și a început să facă salturi din ce în ce mai mici, ajungând până în faţa noastră, o minge de fotbal. O minge de fotbal de un tip mai mare decât aceea zisă „Numărul **3** Mociomiţa” ou care jucasem noi acest sport. Nu **era** nici ca aceasta, dar nici cât una reglementară, folosită **în** meciuri oficiale. Era mai grea decât mingea numărul **3** și făcută din petice de piele romboidale de culoare gri deschis. Era aproape nouă.

— Am privit-o stupefiaţi. Dar înainte ca vreunul din noi să întrebe ceva, Coty veni ou explicaţia:

— Polonezii!

La auzul acestui cuvânt, care putea semnala un grav pericol, noi, în loc să ne trântim pe loc la pământ și să ne ascundem în iarba înaltă ca indienii mohawsks, din prerie, am ridicat și mai mult capetele și ne-am îndreptat privirile spre strada Matei Basarab, de unde venise bolidul.

— Polonezii, explică în continuare Coty; sunt refugiaţii polonezi… Au venit și la noi să caute camere… Sunt niște băieţi pe vizavi…

— Sunt și la tanti Cateluţa… Are două familii, interveni și Spiridon, fericit că ne poate oferi și el o explicaţie.

— Polonezii ăștia au o grămadă de bani, spuse și Mielu, care se apropiase de noi. îi știu eu.

Coty luă mingea și se îndreptă spre poartă.

Vizavi, într-o curte cu gardul neobișnuit de înalt, se putea simţi o oarecare mișcare. Apoi vreo două-trei capete blonde se iviră pe deasupra ulucilor. Coty ţinea mingea cu o mână ca ˇs-o vadă polonezii, dar aceștia se temeau pesemne să iasă. Ajunse în mijlocul străzii, când în sfârșit ˇs-a deschis poarta și a apărut un băiat de vreo doisprezece ani, spelb și el, îmbrăcat în alb, dar cu o cămașă roșie, care putea fi de sport.

— Nu le-o da, spune-le să jucăm mingea cu ei… propuse Mielu – și eu găsii ideea bună.

Pe poartă apăru încă un polonez, tot un băiat, de vreo doisprezece-treisprezece ani, sau oricum mai înalt decât primul, apoi unul ceva mai mic.

— Moi… vous, strigă Coty la ei, jouez foot-ball?!

De partea cealaltă urmă o pauză de surprindere, apoi unul făcu spre Coty gestul de a-i lua mingea, parcă incredul mai mult decât dușmănos.

— Nix, replică acesta retrăgându-se puţin, jouez football!

Cel mai mare dintre polonezi dădu afirmativ din cap, ca și cum ar fi ˇînţeles ceva.

— Aha?! Wollen Sie mit uns Fussball spielen? doch?

— Yes, aprobă Coty, cu aerul că a și înţeles ceva din propunerea interlocutorului său.

Urmă o vie discuţie între cel care lansase fraza* și ceilalţi, dar în limba lor ininteligibilă pentru noi, în care predominau ș-urile și sâsâiturile. Apoi unul dispăru în curte și peste câteva momente se întoarse cu un alt băiat, tot blond ca și ceilalţi, dar parcă mai în vârstă, fără însă a fi mai înalt decât tovarășii săi.

— Wollen Sie mit uns Fussball spielen? repetă el întrebarea, parcă pentru a se asigura.

— Ja, i-am răspuns eu.

— Zwei Mannschaften: Rumänien und Polen?

— Se…

— Sehr gut!…

Și à luat cu un gest hotărât mingea imaculată din mâinile uluitului Coty și a dat un fel de ordin camarazilor săi, care părură a-l asculta.

Cei cinci polonezi ˚s-au așezat în lungul drumului, unul ducându-se și marcând poarta echipei lor cu pietroaie dintre cele care zăceau sempitern pe mai toate drumurile din această localitate, așteptând să fie folosite la o mereu amânată „reparare” a părţii carosabile.

După care, cu aceiași pași hotărâţi, se duse în terenul nostru și măsură cu talpa distanţa dintre buturile porţii improvizate.

— Pe ce jucăm? mă întrebă Coty. Să stabilim pe ce jucăm.

— Pe nimic. Pe ce să jucăm? Ăștia nu știu de-alde d-astea.

— Spune-le că la 10 – 0 le luăm mingea și echipamentul, stărui Coty.

— Lasă, am replicat eu, nu cred că o să ajungem la un asemenea scor.

— Trei cornere, henţ careu! continuă Coty. Să nu fie discuţie.

— Asta se știe, am răspuns eu, ca să nu mai trebuiască să mă hazardez în formularea pe nemţește a unei fraze atât de complicate.

L-am pus pe Sipiridon în poartă, deoarece nu eram sigur pe ceea ce ar fi putut fi aportul lui pe teren.

Mielu avea însă propriile sale aprehensiuni și ţinea să pună și el condiţii:

— Măi, nene, ăștia o să ne nenorocească la ţurloaie! Eu așa nu joc. Spune-le să se descalţe.

— Polonezii nu joacă în picioarele goale, ţi-o spun eu.

— Mamă, mamă, ce-o să ne mai paradească atunci… O să vedeţi. Ia te uită la ăsta, ne spuse el, arătându-ni-l pe băiatul cel mai scund, care era și cel mai zdravăn.

Acesta avea în picioarele foarte scurte ciorapi care acopereau gleznierele, ca un adevărat jucător de fotbal; părţile de la genunchi în jos se înfăţișau bombate ca niște ghiulele.

— Asta e! Așa e jocul…

— Da-ntreabă-i, jucăm pă optai? stărui Mielu cu o nouă întrebare, doar așa, ca să-și dea și el aere de cunoscător într-ale foot-ballului.

— Nu… Nu jucăm… răspunsei eu ezitând, pentru că nu-mi dădeam seama dacă respectarea regulii offseidului, pe un teren atât de mic, era sau nu în favoarea noastră, care eram și mai puţini. Ce să-i mai întreb? Să începem și vedem noi după aia cum o să fie…

— Hai să% începem odată, interveni iritat Coty, că ɕu nu pot să stau mult cu voi.

Polonezul care făcea pe șeful celorlalţi înţelese că eram gata și se duse la centrul terenului, schimbă câteva vorbe cu altul, apoi, spre stupoarea noastră, scoase un fluier din buzunarul de sus al cămășii sale kaki și sună prelung și strident începutul meciului.

N-a durat mult ca să ne dăm seama că polonezii ne dominau nu numai numeric, ci și ca tehnică. Abia ne dezmeticisem noi cu cine aveam de-a face, că unul dintre ei, driblându-l ușor pe Spiridon, care părăsise poarta și se afla pe la mijlocul terenului nostru, înscrise un gol de toată frumuseţea și simplitatea.

Succesul fu primit de ceilalţi cu ţipete de bucurie, cu exclamaţi puternice.

— Bă, dobitocule, îl apostrofă Coty pe Spiridon, ce dracul căutai afară din poartă? Tu nu știi că trebuie să aperi poarta?

— Daz ce, bre, eu nu joc? făcu acesta, începând să se întunece.

— Măi Spiridoane, am intervenit eu; joci și tu, dar stai în poartă, aștepţi să vină mingea la tine, nu te duci tu după ea. Așa e jocul… Tu ești portar.

Spiridon se întoarse cu privirea înnegurată la locul indicat.

Faza următoare era să aibă foarte rapid același deznodământ, dar am fost întrerupţi din joc de un car cu boi care căra pietroaiele acelea sulfuroase pentru băi și care-și făcuse apariţia la un capăt al străzii.

Am așteptat să treacă, polonezii arătând scârţâitorului și greoiului vehicul un plus de atenţie intrigată, apoi am reluat partida. Polonezii se dovediră curând și mult mai rapizi decât noi, nu doar mai eficienţi. Un atac al nostru, pornit de la un aut, nu duse la niciun rezultat. În schimb, adversarii noștri se duseră fulgerător direct în careul nostru și trecură mingea pe lângă aiuritul Spiridon, ca și cum acesta ar fi fost un stâlp al porţii pe care ar fi trebuit să o apere, înscriind al doilea golcu tot atâta ușurinţă.

„Portarul” nostru părea a nu avea idee că-i era îngăduit să pună mâna pe minge, ba chiar că ăsta e rolul lui, să o prindă. O lăsase să treacă într-un zbor la semiînălţime, într-o poziţie destul de ușor de parat. Șutul polonezului nu fusese prea puternic. Primisem un gol absolut copilărește, numai din vina lui Spiridon. Era limpede că acesta nu cunoștea regulile jocului și mai mult ne încurca în postul în care-l plantasem.

— Bă, fleaţă, ţipă la el, înciudat, Coty, ce ai stat așa, de lemn-Tănase? Nu puteai să prinzi mingea? Ce te holbezi la mine? Tu nu ai habar să joci…

Uitând de dezastrele lor de acasă, polonezii săreau în sus de bucurie și repetară pe toate tonurile șâșâiturile lor de entuziasm.

— Așa cum vine treaba, văd eu că o să rămânem fără izmene… comentă sinistru Mielu felul în care evolua scorul partidei.

— Așa e dacă joci cu toţi fraierii… continuă sufocat de enervare Coty.

Eu am încercat să mă arăt împăciuitor, de teamă ca Spiridon să nu se supere și să ne lase baltă.

— Lasă, mă Coty, jocul e joc… Nu te ataca!… Hai să-i dăm înainte, o să egalăm noi!

— O să!… O să și cu Bosă erau fraţi!… Nu vezi ce ne-

a făcut dobitocul ăsta?...

Am trimis până la centru mingea, pe care, cu o privire neagră, o recuperase Spiridon, alergând după ea până la capătul străzii. Numai că, în acel moment, apăru la gard doamna Vasilescu, care-și chemă în casă băiatul cu amenințări și țipete:

— Coooty, vino imediat în casă, măgarule, ţi-am spus să nu mai ieși din curte dimineaţa că îţi rup urechile!

— Lasă-mă, domnule, în pace! răspunse Coty enervat la culme. Stau numai puţin, trebuie să egalăm... Nu-i putem lăsa pe ăștia să ne bată așa... Ce dracul!...

— O să te bată tac-tu diseară când o veni, o să vezi tu, dacă nu o să știi la geografie... Vine el și te-nvaţă minte să pierzi vremea pe străzi...

Coty, roșu violent la faţă de enervare, se întoarse resemnat către noi:

— Eu mă car, măi băieţi...

Și apucă bruso mingea pe care ar fi trebuit să o pună la „centru” și, de necaz, trase o lovitură formidabilă la întâmplare, în aer, dar nu în direcţia porţii adverse, ci în sus, aproape vertical.

Mingea se duse ca un bolid în sus, pătrunzând în coroana unui plop și rămânând acolo, prinsă între două «răci.

Era un gest laș, dezonorant, comis împotriva oricărei reguli de sportivitate, nejustificat de supărarea care-l cuprinsese pe Coty. Polonezii se întrerupseră* din jubilaţie și urmăriră nedumeriţi ce se întâmplase cu mingea.

Ca să sporească proporţiile dezastrului, care și așa era destul de mare, Spiridon începu să plângă, așa cum avea obiceiul, cu întârziere, repetând aceleași cuvinte și amenințări pe care le mai auzisem o dată:

— Hă, hă, hă! Las că vine el nenicul și-ţi arăt eu ţie... O să vezi tu! Să te mai prind că treci pe la mine prin curte! ...

Dar Coty, fără să se uite înapoi, deschisese deja poarta casei sale și intrase în curte, urmând îndemnurile mamei sale care continua să bodogănească.

— Mi-ai scos sufletul cu corijenţa aia și nu te mai potolești odată, nu te mai înveţi minte!…

Toţi ne-am adunat la locul cu pricina, polonezii vociferând pe limba lor tot felul de soluţii, pentru noi absolut de neînţeles. Unul a încercat, fără niciun succes, să scuture plopul.

Dar Mielu Tralala meditase adânc și găsise deja o soluţie.

— Staţi așa, măi băieţi! făcu el cu un aer de superioritate care impuse cel puţin tăcere în tabăra partenerilor noștri de joc.

Și se retrase câţiva metri de copac, luă câteva pietre de pe drum și începu să le arunce, încercând a nimeri mingea. Prima nu avu niciun efect; izbise cu putere doar tulpina plopului, dar a doua nimeri exact mingea. Aceasta se desprinse din locul unde stătuse și alunecă vreo jumătate de metru mai jos între două ramuri, rămânând într-o poziţie parcă și mai stabilă decât la început.

Polonezii scoaseră exclamaţii de uimire și de consternare.

— Ei, fir-ar ea a dracului de păcătoasă, comentă și Mielu, necăjit de eșec, lasă că o dau eu jos și de acolo, n-aveţi nicio grijă.

Dar proiectilele pe care continuă să le trimită în acea direcţie, deși au atins de câteva ori ţinta, nu clintiră mingea buclucașă din loc.

Era la vreo patru-cinci metri de sol, stătea bine înţepenită, complet nepăsătoare faţă de toată agitaţia noastră.

— Păzea, făcu Mièlu în cele din urmă, că mă duc după ea…

Și scuipă în palme, apoi se repezi cu un Salt pe trunchiul arborelui, începând să se caţăre ca o pisică, cu gesturi scurte care-l ridicau încet, încet în sus.

Dar nu făcu nici măcar un metru și-l văzurăm sărind înapoi la pământ. Se răzgândise. îi venise o idee. Se uită la polonezi cu obișnuita lui privire ciudată și rătăcită și spuse:

— Nu așa, măi băiete, să-mi dea ceva.

L-am privit nedumerit:

— Ce să-ţi dea, măi Mielule? Hai urcă-te odată să terminăm povestea…

— Să-mi dea ceva! repfetă el cu obstinaţie. Că le dau eu jos băşioa…

— Ce să-ţi dea?

Polonezii se uitau la el fără să priceapă vreo vorbă, dar îşi dăduseră. seama că a intervenit o complicaţie neprevăzută.

Mielu îşi purtă scurt asupra lor privirea, apoi zise cu hotărâre:

— Cozondracii!

— Ce, mă? Ce să-ţi dea?

— Cozondracii!

— Ce e aia?…

Mielu se apropie de grupul de polonezi și arătă cu mâna spre pieptul unuia dintre ei:

— Asta.

Băiatul, oare era îmbrăcat într-un aproximativ costum tirolez, avea niște bretele într-adevăr extraordinare, legate în faţă și în spate de câte două benzi orizontale late, probabil din piele, fixate pe pânză, ca niște hamuri, cu catarămi solide și strălucitoare.

Polonezii nu înţelegeau, dar îşi dăduseră seama că Mielu are nevoie de ceva. Nu știau însă ce.

— Was ist los? Was will dieser Dummkopf?

— Ei will diese… diese…

Și, pentru că nu știam cum se spune pe nemţește, am arătat bretelele băiatului.

— Was will ei? Die Hosenträger?

— Ja, die Hosenträger…

— Aber ist ei verückt? exclamă stupefiant polonezul care vorbea nemţește.

— Măi, Mielule, lasă bancurile și suie-te și dă jos mingea, l-am rugat eu. Nu-i putem lăsa pe băieţii ăștia așa. Au jucat fotbal cu noi…

Dar Mielu se retrăsese câţiva metri, ca Ahile în cortul

său, vrând să arate că nu acceptă nicio discuţie.

Niciunul dintre noi nu observase însă că unul din polonezi se dusese în curtea casei sale și peste câteva clipe apăru cu o prăjină a gazdei sale, una dintre acelea care înalţă și fixează frânghiile de rufe.

Mielu întoarse privirea către plopul cu pricina, fără a se mișca din loc.

Prăjina adusă nu se dovedi suficient de lungă pentru a ajunge la minge, dar nici polonezii nu erau așa de proști ca să se dea bătuţi în faţa acestei constatări. Cel mai înalt dintre ei îl luă în cârcă pe cel mai slăbănog și acesta, după câteva izbituri și icneli înfructuoase, dădu jos mingea.

Înainte ca totul să se soluţioneze în felul acesta simplu, Mielu încercă să mai facă o propunere.

— Măi fârtate, daţi-mi fluierul ăla de vardist și mă uro eu în pom și vi-o dau jos…

Polonezii nici nu se uitară la el, fericiţi că au reintrat în posesia mingii.

— N-auziţi, mă gorobeţilor, ţipă Mielu disperat, când văzu că a pierdut partida. Ce fel de oameni oţi fi? Nu înţelegeţi nimic?!

Fără să-și ia rămas bun de la noi, fără să întoarcă măcar privirea, polonezii se făcură nevăzuţi în curtea lor, dincolo de gard, în secundele următoare.

Când m-am întors acasă, am aflat cu surprindere că mama e plecată în vecini, la numita Cateluţa.

Știrea m-a alarmat, întrucâtva. însemna că se dusese să afle ceva de la radio, că se petrecuseră deci unele evenimente care justificau curiozitatea ei de a afla noi știri sau măcar situaţia generală în mersul războiului.

Eu nu citisem ziarele din ziua aceea; ar fi trebuit să mă grăbesc să mă duc să cumpăr unul, măcar „Universul”. Probabil că se întâmplase ceva. În fond, mă gândeam, sosirea acestor polonezi în refugiu, nu de plăcere, nu vestea nimica bun. Războiul se desfășura într-un sens cu totul nedorit și neașteptat de noi. Războiul acesta îi afecta grav pe vecinii noștri și ˇs-ar fi putut să nu ne ocolească nici pe noi, așa cum sperau toţi. Afirmaţiile domnului

Timofte, cum că nemţii erau foarte afurisiţi, se confirmau și trebuiau luate în consideraţie.

M-am dus deci, înainte de a lua ziarele, la tanti Cateluţa, ca să văd ce ˇs-a întâmplat.

Dar acolo, am dat peste cu totul altceva. Mama fusese chemată de Cateluţa și de maică-sa pentru a se consulta eu ea în chesţiunea gravă a măritișului fetei. Cateluţa era în preajma acestui mare eveniment, era logodită sau așa ceva, dar avea unele dubii la adresa viitorului ei tovarăș de viaţă. Cu o seară mai înainte avusese o întrevedere cu o oarecare Madame Trifoi, care era „din București”, o reputată prezicătoare care venea în fiecare an la Pucioasa să-și trateze niște reumatisme, cu care ocazie era căutată și consultată de numeroase persoane din localitate. Cateluţa avusese o primă întrevedere cu Madame Trifoi; apoi, chiar în seara precedentă, o invitase pe preţioasa ghicitoare la ea acasă, încercând să smulgă cât mai multe de la ea. După ambele ședinţe rezulta, în afară de multe lucruri bune, semnalarea unui pericol: viitorul soţ avea înclinaţia spre damele de tobă, sau numai o slăbiciune. Nu reieșea clar cât de grav e pericolul, dar Cateluţa știa ceva despre o blondă cu ochii verzi, în legătură cu care se pronunţase și cuvântul „amanteză”, așa că…

Era îngrijorată și discutase cu mama despre temerile ei.

— Eu am mai mulţi cavaleri, spuse ea, știţi… Dar vreau ceva hotărât.

Mama persiflase toate aceste preziceri și se arătase optimistă la adresa mariajului acestei fete pe care o cunoștea de când era mică.

Partea cea mai interesantă a acestei discuţii a fost când Cateluţa a pomenit de planul ei de a recurge la marile mijloace și a-l consulta pe profesorul King, celebrul Chiromant, care tocmai venise din străinătate. întrevederile cu acest straniu personaj costau însă enorm și fata care dorea să-și scruteze viitorul ar fi vrut să se ducă în prealabil la o „reprezentaţie” a acestuia, ca să-și

dea seama „ce cu el”.

Eu am prins din aer ideea și am rugat-o insistent pe mama să mă lase să mă duc în seara aceea cu tanti Cateluţa. După oarecare oponenţa, mama a cedat la intervenţia fetei și mi-a dat voie ˇs-o întovărășesc, cu condiţia să nu întârzii mult, să fiu cât mai devreme acasă.

Se pare că reprezentaţiile profesorului King deveniseră extrem de căutate din clipa în care marele om precizase pe afiș că va face revelaţii senzaţionale cu privire la desfășurarea războiului.

Eram dispus să mă folosesc de îngrijorarea bietei fete pentru a găsi un subiect suplimentar de distracţie și a-mi satisface o curiozitate de cu totul alt ordin decât al ei… Și asta într-o împrejurare în care oamenii se duceau să caute în revelaţiile profesorului King lămuriri asupra propriului lor destin, dar și asupra mersului istoriei, fără să-și dea seama că „logica” acesteia, deși rămânea pe dinafară, era, după formula hegeliană, intrinsecă oricăror desfășurări posibile a evenimentelor care-i interesau pe ei.

Se făcea așteptat; chiar așa și era. Sporea încordarea întârziindu-și apariţia. Lumea în telegea asta, dar numai până la o anumită îi mită. Pe la orele nouă și jumătate, publicul a început să aplaude – un fel politicos de a-și demonstra o îndreptăţită nerăbdare, deoarece prin asta îşi dovedea totodată și bucuria de a aplauda. Copiii găseau chiar și în aplauze o distracţie…

S-a auzit un go˙ng, căruia i ˇs-a răspuns un „A!” pe mai multe voci și cortina ˇs-a dat la o parte. Apoi, fără ca în sală să se facă întuneric, vrăjitorul îşi făcu intrarea.

THOMAS MANN, *Mario și vrăjitorul*

Am parcurs destul de grăbiţi drumul de numai cincizece minute care ne ducea de la locuinţa Cateluţei până în Parc, în sala de baluri, unde urma să se producă profesorul King. Asta pentru că tovarășa mea de petrecere întârziase neprevăzut de mult cu pregătirile complicatei ei toalete. Pe măsură ce ne apropiam și fata îmi transmitea îngrijorările ei, emoţia mea în faţa oricărei surprize, pe care o considerasem la început a nu putea fi decât

distractivă, se transformă într-o ușoară spaimă. Pentru că, în fond, nu ne duceam doar la un spectacol oarecare, ci aveam să asistăm la o ședinţă de înaltă magie, în cadrul căreia urma să se producă un vrăjitor reputat, dispus în primul rând să-și sperie publicul pentru a-l convinge.

Am ajuns, deci, foarte repede și atmosfera prozaică din jurul stabilimentului unde se dădeau de obicei baluri ne-a calmat cu desăvârșire. Afișul mare cu capul profesorului King se zărea de la distanţă; figura lui emaciată era strânsă în turbanul alb, dominator. Am observat însă, atunci când m-am apropiat mai mult de el, că pe afiș fusese adăugată o banderolă de hârtie conţinând o înștiinţare în plus faţă de ședinţele precedente că de acum înainte marele magician va fi asistat de „celebra Salomeya” – o femeie deci, dar pesemne atât de celebră încât nu se mai dădea despre ea nici cea mai simplă lămurire, eventual cine era și ce rost avea prezenţa ei era spectacol. e

Intrarea în sală era păzită doar de o femeie care elibera plictisită biletele; nimeni nu se mai afla pe acolo; deoarece amatorii păreau a nu se îmbulzi la acest ultim spectacol extraordinar.

În sfârșit, nimic „supranatural” în toată ambianţa doar întunecoasă, nici măcar vreun amănunt interesant, cât de cât ieșit din comun, care să-ţi reţină atenţia, în afară de faptul că femeia care ne-a luat banii și i-a numărat distrată, iar apoi ne-a eliberat biletele, o roșcovană aproximativă, în vârstă de vreo treizeci de ani, ţinea o ţigară aprinsă între degetele mâinii drepte, niște degete prelungite cu cele mai lungi unghii pe care le văzusem vreodată până atunci, și oare erau vopsite cu un lac vișiniu-vânăt, ca și cum ar fi fost ghearele unei păsări răpitoare, dintr-o specie de mine necunoscută.

Am intrat în sală întâmpinaţi de o melodie cunoscută, sprinţară:

O, Doña Clara.
Ich hab dich tanzen gesehn!
O, Doña Clara.

Du warst sǫ wunderschön!

Am recunoscut vechile bănci gălbui, asemănătoare au niște pupitre școlărești, înșirate pe două rânduri, cu un spaţiu liber între ele, aceleași care mă surprinseseră și în precedenta mea vizită acolo, cu un an înainte, la acel film la care adormisem; nu erau scaune, ca la cinematografele din București. Scena se prezenta acoperită cu o Cortină vișinie, având o draperie imobilă în partea de sus, de culoare neagră. Sala, luminată și ea mizer, era pe jumătate goală; cei vreo sută de spectatori se aflau risipiţi peste tot, dar cu precădere înghesuiţi în faţă, unde predominau copiii. Era bine trecut de șapte și spectacolul din fericire nu începuse, deși era anunţat pentru acea oră.

Ca și cum intrarea noastră ar fi ˟însemnat un semnal, abia ne-am găsit locuri convenabile, firește cât mai în faţă, puţinele becuri au început să se stingă treptat, în timp ce în culise se auzea un fel de răpăitură ca a unei tobe, iar un pian începu să intoneze energic o melodie de **cu** totul altă factură decât *Doña Clara.*

Toată încăperea rămase în întuneric mai multe clipe, apoi cortina roșie începu să se tragă încet, misterioso, și **pe** scenă se putu distinge o masă acoperită până la podea de **o** pânză de culoare întunecată, luminată de pâlpâirile relativ nesigure ale două luminări înfipte în două sfeșnice.

Apoi, și la rampă se aprinseră câteva becuri și un bărbat arătos, îmbrăcat într-un frac negru, care mie mi se păru elegant, în tot cazul mai prezentabil decât un chelner, îşi făcu apariţia. Muzica încetase a se mai face auzită și bărbatul salută cu o formulă pompoasă publicul și anunţă începerea spectacolului.

El făcu o destul de lungă prezentare a personalităţii profesorului King, fără să precizeze însă unde se născuse acesta și când; vorbi mai mult despre călătoriile fabuloase **pe** care le întreprinsese în vederea studiilor și a descoperirii feluritelor secrete păstrate de diferiţi magicieni prin tot felul de colţuri ale lumii, apoi despre turneele marelui om în calitatea lui de magician. în sfârșit, vorbitorul solicită atenţia în numele profesorului King

deoarece toate performanţele de magie albă sau neagră pe care le înfăptuia acesta presupuneau o maximă concentrare, care-i puneau în pericol sănătatea, așa că „nu se mai repetă”.

Apoi se trase din faţa mesei și făcu un gest larg de prezentare cu mâna întovărășit de o ușoară plecăciune. Abia atunci publicul putu să-și dea seama că la masă ședea, aș spune cu coatele și ţinându-și mâinile încrucișate, însuși cel despre care se vorbise: profesorul King.

Toată lumea aplaudă în ropote, în timp ce magicianul îşi plecă fruntea într-un fel de salut sau răspuns enigmatic. Era destul de asemănător cu imaginea din poză, mai puţin privirea care nu se putea distinge și care în efigie era verzuie. Comparaţia se impunea de la sine pentru că în spatele omului viu, în fundul scenei, se afla lipită pe un panou imaginea din afișele publicitare. Figura reală a profesorului King apărea însă și mai enigmatică, ba chiar aproape sinistră, datorită becurilor de la rampă care aruncau lumina în sus, făcând din orbitele lui niște văgăuni insondabile, în timp ce pâlpâitul neliniștit al lumânărilor îi multiplica umbrele la fiecare mișcare, într-un joc artificial, menit să sporească misterul întregii apariţii și prezenţe.

Bărbatul în frac se întoarse în momentul când se reinstalase liniștea și se adresă din nou sălii, precizând că el este un simplu asistent care se ocupă de partea „mehanică” a demonstraţiilor, toată arta, toată forţa și abilitatea extraordinară aparţin de fapt profesorului King, iar femeia Salomeya, cum i-a zis el, este cel mai extraordinar medium care a fost văzut vreodată.

Aceasta apăru într-un fel de pași de dans săltăreţi, care se transformară într-un mers ataxic; făcu și ea o plecăciune, dar adâncă, îndoindu-și trupul mult în faţă, apoi, cu mișcări încete, îşi vârî capul între picioarele larg desfăcute, până când se transformă într-un fel de semn de întrebare, sau într-un vierme miriapod. Publicul scoase un murmur de admiraţie, care fu întrerupt de redresarea dintr-o mișcare a femeii Salomeya; aceasta sărise brusc,

rămânând într-o poziţie de „drepţi” și părul ei, care se revărsase până la podea, păru o flacără pe deasupra unei luminări tenebroase.

Nu mi-a fost greu să identific în extraordinara femeie pe aceea care ne vându-se biletele la intrare. Era îmbrăcată într-un fel de tricou de mătase roșie, strălucitor, de la gât până la picioare, în care avea niște pantofi cu tocuri extrem de înalte.

Insolitul acestui „costum”, care lăsa să i se vadă formele trupului, de parcă ar fi fost dezbrăcată, a produs în sală mai multă senzaţie decât îndoitura excesivă a salutului ei acrobatic: cineva, în spatele meu, ˇs-a mirat cu voce tare, întrebându-se cum de n-a plesnit mătasea aceea pe ea, nu cum de a putut să-și curbeze în asemenea grad corpul, fără a păţi ceva... Apoi femeia execută un fel de rond în același pas dansant pe scenă și se opri lângă masa profesorului King.

Un alt bărbat, tot în frac, apăru pe scenă și aduse cu el două scaune siipple de lemn, care nu vesteau nimic extraordinar. El le așeză în faţa mesei profesorului King și acesta făcu asupra lor câteva contorsiuni cu mâinile. Apoi femeia care așteptase liniștită într-o parte se apropie de magician și acesta îşi îndreptă mâinile spre ea.

Trebuia să înţelegem că trupul femeii devenea treptat, pe măsură ce asupra lui se exercitau „pasele”, din de în ce mai rigid. în sfârșit, la un gest al profesorului King bărbatul care adusese scaunele și care era un individ zdravăn, mai scund decât celălalt, dar mai solid, luă pe Salomeya care înţepenise ca o scândură și o așeză cu mare ușurinţă pe spătarele celor două scaune, făcând din trupul ei un fel de pod între ele.

Primul dintre cei doi bărbaţi explică forţa supranaturală care o stăpânește acum pe acea femeie cu aparenţe fragile. Pentru a face și o demonstraţie, ceru ajutorul celuilalt bărbat, care-i făcu din palmele mâinilor un fel de „scară”, ca aceea cu care sunt săltaţi călăreţii în șa, și se urcă pe burta femeii înţepenite și rămase acolo câteva clipe atât cât să-i ajungă pentru a saluta larg

publicul și a primi aplauzele acestuia.

Apoi sări jos, făcând să duduie podelele, în timp ce trupul parcă pietrificat al femeii nu înregistră niciun fel de schimbare din poziţia în care-l lăsase profesorul King. Adevărata scenă senzaţională avea să urmeze abia atunci, marele magician urmând să execute o mișcare de levitaţie cu trupul femeii. Asta însemna că magicianul o va ridica pe femeie în aer, dar furăm avertizaţi, „nu ou forţa mușchilor sale”, ci graţie unei puteri supranaturale. Așa explica publicului bărbatul în frac și, în secunda următoare, și el și celălalt se retraseră după cortină.

Toba se făcu auzită în surdină și, la un moment dat, în timp ce profesorul King murmura cuvinte neînţelese, în șoaptă numai, care nu se adresau sălii, pentru că desigur că erau un secret al său, trupul femeii începu să se înalţe, ca și cum ar fi fost purtat de niște mâini nevăzute, se desprinse la cel puţin un metru de punctele de sprijin, rămase așa, susţinut parcă numai de mirarea generală, apoi se întoarse la locul iniţial, fără ca spectatorii uluiţi să priceapă prea bine ce se întâmplase.

La un semn decis al magicianului, Salomeya păru a se trezi dintr-un somn, începu să miște braţele, să-și răsucească capul, și bărbatul care adusese scaunele se grăbi să *o* apuce de talie până când trupul ei reveni la viaţă și la elasticitatea lui obișnuită. Sala se dezlănţui în aplauze* în timp ce femeia se înclină de câteva ori la rampă, dar nu repetă salutul acela senzaţional de la prima ei apariţie; în sfârșit, dispăru în culise, în timp ce bondocul adună scaunele și le luă cu el.

Prezentatorul reapăru și el și dădu, dacă se poate spune așa, o explicaţie „științifică”, plină de termeni rebarbativi, scenei pe care publicul o putuse vedea, apoi anunţă că urmează un alt număr „mai ușor”, dar pentru care solicita amabilitatea și colaborarea sălii. Anume, profesorul King va accepta să fie legat la ochi și va ghici numele, vârsta și alte date personale ale oricărui spectator din sală.

Se produse o ușoară surprindere printre spectatori.

Omul în frac, după ce legă pe magician la ochi cu o mare basma neagră, făcu apel la spectatorii care voiau să ia parte la noul număr să ridice o mână.

Nu se oferi nimeni, dar sala fu cuprinsă de o rumoare indistinctă.

Atunci, pe un ton familiar, bărbatul în frac începu **să** facă tot felul de propuneri și de invitaţii. Fără succes însă, așa că până la urmă coborî printre rândurile de pupitre și, văzând că nu o scoate la capăt, se adresă unui tânăr care stătea lipit de o fată, în ultimele rânduri ale sălii.

Fata pufni în râs, băiatul continuă să se codească, în sfârșit acceptă plin de teamă, dar întrebă în prealabil ce trebuie să facă.

— Să-mi daţi o legitimaţie, un act pe care îl aveţi **la** dumneavoastră. Eu mă voi concentra și voi transmite **prin** telepatie ce scrie acolo, în timp. ce profesorul King va primi mesagiul.

Băiatul scoase după oarecare dibuiri un carneţel și omul în frac îl avertiză pe magician să fie atent.

Și, într-adevăr, în câteva minute, profesorul King ghici eu multă siguranţă, dar exprimându-se într-o românească stricată, sexul celui în cauză, numele Ion, vârstă și numele părinţilor săi, precum și alte detalii personale.

Sala se însufleţi de satisfacţie și uimire. Dar în clipa în care omul în frac îi abandonă pe tânăr și pe tovarășa sa de petrecere care se prăpădeau de râs, parcă fericiţi că au scăpat doar cu atât, și voi să treacă la altcineva, un bărbat mai matur, cu aer de chefliu, îi întrerupse discursul și începu să vocifereze:

— Lasă, domnle, că pe mine nu mă duceţi… Am mai văzut eu d-astea… E cu șmecherie, domnle… N-aţi văzut ce face?… Nu ghicește nimic, sunt aranjaţi dinainte, îşi fac semne, știu eu cum e…

Se ridicase în picioare și strigătele lui făcură sala să amuţească.

Mai mirat fu omul în frac; el îl somă să nu tulbure spectacolul și, văzând că nu reușește, se întoarse spre el»

îl avertiză că nu e bine să înfrunte pe marele magician, deoarece o poate păţi.

— Lasă, domnule, că mie nu mi-e frică de nimeni! Ce crezi, dumneata? Chestii d-astea făcea unul și la noi la Călărași, se vorbea cu fiu-su med înainte și ghicea tot ce vrei… Nu mă fraieriţi pe mine așa ușor!… ˇS-o ştiţi… Ce, credeţi că noi suntem proști?

În ciuda văcarmului, profesorul King rămase nemișcat la masa lui, în aparenţă complet netulburat.

Atunci asistentul său se întoarse pe scenă și îi şopti la ureche câteva vorbe. În sală revenise tăcerea puţin speriată de mai înainte și omul în frac îl invită pe individul cu scandalul să se convingă de forţa marelui magician care, pentru a risipi orice îndoieli, îi va ghici direct cele mai tăinuite lucruri.

— Mie?…

— Da, da. Poftiţi aici pe scenă, dumneavoastră care nu credeţi…

— Ce să fac!? replică acesta aproape speriat. Nu vin domnule pe scenă, dar lasă că știu eu…

— Aha, strigă triumfător omul în frac, îi e frică! Eram sigur, se teme de puterea profesorului King!

— Nu mi-e frică… bâigui scandalagiul. Dar nu vin, așa, de chestie.

— Poftim pe scenă, domnule, îi strigă cu glas ferm asistentul. în cinci minute o să te convingi. Ha, ha, ha! Nu vrea să vină… Am mai văzut eu d-ăștia…

În cele din urmă, scandalagiul, îndemnat și de alţii, mai mult sau mai puţin neconvinși dar oricum amuzaţi, urcă pe scenă cu pași ezitanţi și rămase într-un colţ la maximă distanţă de profesorul King. Era un bărbat de statură mijlocie, puţin încărunţit la tâmple, dar cu păr abundent și cu o faţă arsă de soare. în ciuda anotimpului, purta un fel de raglan decolorat, mult mai scurt decât cele obișnuite și cu niște buzunare adânci în care îşi înfundase ferm mâinile.

— Domnul se va convinge de extraordinara putere a profesorului King, rosti sigur pe el omul în frac.

Magicianul, căruia i se înlăturase enorma eșarfă de pânză albă care-i acoperea ochii, îşi întoarse privirile spre scandalagiu.

— Profesorul King va ghici numele, vârsta și ocupaţia domnului, rosti asistentul cu aceeași voce teatrală și hotărâtă, în timp ce omul în cauză duse speriat o mână la piept, de parcă ˟s-ar fi temut să nu-i vâre cineva o mână acolo.

Asistentul se apropie de masa magicianului și între ambii se înjghebă un colocviu în șoaptă, întrerupt doar de comunicările cu glas tare, adevărate strigăte de triumf ale omului în frac, imediat confirmate de cel în cauză, într-adevăr, în mai puţin de cinci minute, toată sala află că pe scandalagiu îl chema Anghel Trandafir, că avea treizeci și șapte de ani și că e marinar, sau a fost până de curând, și alte asemenea lucruri.

Sala izbucni din nou în exclamaţii și aplauze în timp ⁅ze individul neîncrezător, fără să aștepte vreun îndemn, coborî treptele laterale ale scenei complet feștelit și se mistui în mulţime.

— Ei, ai văzut, nene Trandafire? îl apostrofă prezentatorul. Frumos nume ai… Altă dată să nu mai faci chestii de astea, că n-o să-ţi fie bine!

După o mică pauză în program în care îşi serbă triumful în faţa înlemnitului profesor King, omul în frac se adresă publicului pe un ton mai grav, rugându-l să nu mai tulbure de acum înainte spectacolul cu astfel de incidente. Apoi anunţă o nouă „demonstraţie”, dar, înainte de aceasta, avertiză pe spectatori că trebuie să păstreze liniște absolută pentru a nu tulbura posibilităţile de concentrare ale magicianului și a stânjeni comunicarea lui atât cu forţele astrale cât și cu persoanele din sală. în cele din urmă, pe un ton de-a dreptul cavernos, rostind mai tare și mai rar cuvintele, spuse că ceea ce urmează va pune la încercare într-un grad foarte înalt tăria, spectatorilor, motiv pentru care toţi cei fricoși, slabi de inimă, bolnavi sunt rugaţi să părăsească sala, la ieșire restituindu-li-se costul biletelor.

Publicul rămase impresionat, într-o tăcere profundă, dar din loc nu se mișcă nimeni.

După acest avertisment grav, prezentatorul anunţă că demonstraţia continuă, organizatorii declinându-și orice răspundere faţă de urmări.

Muzica se făcu din nou auzită, soena rămase iarăși goală, exceptându-l pe profesorul King, care stătea nemișcat în continuare la masa lui. Se produsese de fapt un moment de destindere și el fu marcat de reîntoarcerea în pas săltat a femeii Salomeya.

Bărbatul în frac, singurul care vorbise până în acel moment, reapăru pentru a anunţa că marele magician va începe o experienţă „foarte grea”, care va pune în pericol viaţa femeii care se fâţâia acum atât de vivace în jurul lui și se îndoise ca un gumilastic la prima ei apariţie.

Uruitul tobei începu să se audă din ce în ce mai puternic în culise, de unde asistentul aduse un fel de ladă îmbrăcată în pânză neagră, ca un cub cu laturile de un metru. O ridică [u ușurinţă pe deasupra capului ca să se vadă că e goală și o învârti de mai multe ori ca să poată fi văzută din orice punct al sălii. Apoi o depuse pe scenă în faţa mesei profesorului King.

Femeia zisă Salomeya fu invitată să se vâre în cutie, atrăgându-i-se atenţia că riscă să-și piardă viaţa în acea încercare. Bărbatul o întrebă cu voce gravă și foarte penetrantă, de trei ori, dacă îşi dă seama de marele pericol prin care va trece. Femeia aprobă tăcută din cap și păși cu hotărâre înainte, se chirci cu destulă dificultate, îşi făcu loc înăuntru.

Cutia rămase nemișcată mai multe clipe, apoi printr-una din laturi apăru capul celei care intrase, iar pe latura opusă picioarele, ca și cum femeia ar fi stat întinsă cu tot corpul. Asistenţa privi scena cu încordare și nedumerire, nimeni nepricepând în ce constă de fapt marele pericol.

Atunci, toba se făcu din nou auzită cu răpăiturile ei în crescendo și bărbatul în frac se dădu în lături cu un gest teatral, ca și cum ar fi predat totul altuia. Pentru prima oară de la începutul spectacolului, profesorul King se

ridicase de la locùl său; el ocoli masa și se apropie de lada cu pricina, în care capul și picioarele femeii se mișcau fără încetare ca o dovadă sigură că ea se mai afla în viaţă.

Încetul ou încetul se lăsă întunericul, becurile se stinseră toate și scena rămase luminată doar de flăcările pâlpâitoare ale celor două sfeșnice spectrale așezate pe masă. Profesorul King, care era un bărbat destul de înalt și aproape scheletic, după aprecierea mea, se aplecă asupra lăzii cu femeia, ţinând mâinile tremurătoare întinse spre ea. Turbanul alb și barba destul de căruntă erau aproape singurele lucruri care se distingeau cu claritate. Câţiva inși, dintre spectatorii aflaţi în primele rânduri ale sălii, se ridicară în picioare, cu toată incomoditatea și cu toate protestele celorlalţi, ca să vadă ce făcea magicianul.

Dar nu era nimic de văzut sau, mai bine zis, nimic de înţeles. Profesorul King bolborosea mete cuvinte ininteligibile, pe limba lui, şi-şi mișca mâinile osoase deasupra lăzii acoperită cu pânza neagră, după un ritual secret.

La un moment dat însă, uruitul tobei încetă cu totul și omul cu turbanul se ridică drept în faţa lăzii și începu să-și miște mâinile osoase în lături ca și cum ar fi ˟împins niște greutăţi în două direcţii. Spre marea noastră uimire, lada se desfăcu într-adevăr în două bucăţi care începură să alunece în sens opus. Una, cu capul și braţele vii ale femeii, într-o direcţie, cealaltă, cu picioarele care continuau la rândul lor să se miște, în direcţie contrară.

Un fior de groază trecu prin toată asistenţa; am simţit-o pe tanti Cateluţa cum tremură. în ceea ce mă privește, mie cred că îmi clănţăneau dinţii... Nici la *Doctorul Cyclop,* nici la *Prietena noastră, moartea,* nici la *Vinerea neagră,* nici măcar la *Câinele din Baskerville* nu trecusem sau nu aveam să trec prin asemenea emoţii.

Numai că scena nu dură mult și, cu aceleași mișcări rigide dar sigure, fără să atingă măcar cele două bucăţi ale lăzii, profesorul King le aduse la loc împreunându-le în poziţia iniţială. Femeia îşi trase capul și picioarele înăuntru, reîntorcându-se probabil la poziţia ei chircită.

Toată lumea răsuflă ușurată.

După o pauză de câteva secunde, care pregătea o lovitură de efect, profesorul King se apropie de ladă și, cu o mișcare bruscă, trase pânza neagră care o acoperea. Partea superioară se deschise ca un capac și femeia cu părul roșu ieși dinăuntru întreagă, nevătămată și sări afară pentru a executa obișnuitele ei ţopăituri voioase care fură primite de publicul spectator cu o ploaie de aplauze.

Bărbatul în frac se întoarse pe scenă și declară că această operaţie de magie are un caracter cu totul excepţional, așa că profesorul King nu o execută oriunde, ci a făcut-o doar la Constantinopol, Benares și Cairo. Apoi anunţă un* intermezzo distractiv pentru a da publicului posibilitatea să-și revină din emoţia sfertului de oră de groază.

Din difuzorul, care probabil că era al sălii de cinematograf, izbucni o melodie veselă, cu totul binevenită >

Așa-mi bate inima.

Tic-tic-tic! Tic-tic-tic!

Când te văd pe dumneata, Tic-tic-tic! Tic-tic-tic!

Nu știu vorba ˇs-o vorbesc

Mă roșesc, mă fâstâcesc Asta-i foarte omenesc… Fiind[ɔ- te iubesc!

Pentru prima oară de la începerea reprezentaţiei, profesorul King dispăru de pe scenă; poate că o făcuse în modul cel mai obișnuit, ridicându-se și retrăgându-se pur și simplu în culise, prin spatele scenei. Numai că, din cauza agitaţiei publicului, cred că nimeni nu a observat ceea ce se întâmplase cu persoana sa. La un moment dat numai, ˇs-a constatat că marele magician nu se mai afla la locul lui, că se retrăsese, îngăduindu-și pesemne o mică pauză.

În locul lui a apărut bărbatul atletic, și el a început să facă niște jonglerii cu mai multe farfurii azvârlite în aer și învârtite în vârful unui băţ, sau manipulate cu mâinile și chiar cu picioarele, într-un mod care părea a sfida legile gravitaţiei și ale echilibrului. Văzusem figuri dintrastea, și

mai grele, într-un film, așa că ele nu m-au impresionat prea mult. Probabil pentru a menține și exhibițiile sale de prestidigitație în atmosfera de groază pe care o imprimaseră operațiile profesorului King, atletul de pe scenă, după fiecare „figură” izbutită, își rotea mâna dreaptă cu degetele rășchirate, întinzând-o cât mai mult, și răcnea:

— Abbbrracadabra!

…cuvânt absolut de neînțeles, dar nici producător de vreo spaimă, deși toată lumea, inclusiv eu, am reținut că e totuși vorba despre ceva cu o „cadavră”, iar acel „borr” la începutul cuvântului era rostit cu scopul evident de a terifia auditoriul.

Individul era asistat de celălalt bărbat, prezentatorul, dar și de femeia Salomeya, care și sfârși ea numărul, preluând farfuriile pe două bețe mai scurte și dispărând în final cu ele în culise, dar într-un stil neașteptat: unduindu-și trupul flexibil, de parcă ar fi fost un șarpe și atrăgând privirile întregii asistențe, căreia îi smulse probabil un plus de aplauze.

Apoi, pe scenă rămase doar prezentatorul care, părăsind de data aceasta tonul voit solemn al discursurilor sale de până atunci, ba adoptând un limbaj pe alocuri prea familiar, începu să facă tot felul de glume cu sala, intră în dialog cu câțiva spectatori și, până la urmă, întrebă publicul în genere dacă există cineva care are un ceas de buzunar, nu de mână, indiferent de marcă, însă care să meargă bine. Bănuindu-se o șmecherie, nimeni nu răspunse la început; apoi câteva exclamații se produseră totuși. Scamatorul se fixă asupra unui bărbat între două vârste, cu aparențe de „om serios”, și îl rugă să scoată ceasul și să-i spună cât e ora.

Spectatorul se supuse amuzat și scena trecu aproape neobservată. Dar după mai multe glume și întâmplări povestite de asistent în legătură cu călătoriile profesorului King și cu fabuloasele sale performanțe, care uimiseră lumea, el declară că trebuie să-și curme interludiul pentru a face loc celebrului chiromant, care urmează să susțină

partea cea mai grea din programul acelei seri: profeţiile sale asupra mersului războiului. Numai că, înainte de aceasta, voia să știe din nou cât e ceasul. 11 rugă deci pe același spectator să spună, dar acesta, cu toată bunăvoinţa și deși îşi întoarse buzunarele literalmente pe dos, ba chiar îşi scotoci temeinic toate străfundurile, nu putu spune nimic: ceasul pe care-l avusese cu cinci minute mai înainte în buzunar și al cărui cadran îl verificase cu ochii lui dispăruse!

Toţi spectatorii se priviră nedumeriţi.

Atunci, în rumoarea sălii, scamatorul băgă mâna în buzunarul interior al propriului său frac și scoase ceasul păgubașului, care veni pe scenă grăbit, aproape în fugă, să și-l ia înapoi, acceptând amuzat și uimit dojanele acestuia cu privire la „neglijenţa” sa:

— Hei, nenișorule, vezi ce faci; altă dată să nu-ţi pierzi căciula!…

Or. spre marea uimire a tuturor, omul de pe scenă nu se mișcase de acolo, avusese cu victima din sală o simplă convorbire de la distanţă și cât se poate de banală!…

În sfârșit, luminile începură să se stingă din nou și, în uruitul tobelor, din ce în ce mai puternic – capul profesorului King, dominat de turban, putu fi văzut din nou la masa lui, puţin mai în fundul scenei de data aceasta. Cei doi bărbaţi care îl asistau se așezară în dreapta și în stânga sa, dar mai în faţă, aproape de rampă, într-un fel de poziţie de „drepţi”, dar cu braţele încrucișate.

Începu partea ultimă, cea mai neînţeleasă pentru mine a spectacolului. Profesorul King îşi întinse mâinile în faţă, împreunându-le, și începu să și le frământe de parcă ar fi vrut să și le desfacă dintr-o legătură magnetică, invizibilă pentru noi profanii, și care le alipise una de alta, la încheieturi. După un timp, începu să bolborosească pe limba tot lui tot felul de cuvinte neînţelese, cu glas îndeajuns de puternic pentru a fi auzite în primele rânduri cel puţin. Eu, deși mă aflam în această situaţie, dar și Cateluţa, ne-am încordat cât am putut auzul fără a putea pricepe ceva.

Șoapte de nedumerire începură să se facă auzite în întreaga sală.

Atunci, unul dintre asistenţi, cel care vorbise până atunci, se însărcină să traducă el pentru sală „revelaţiile” marelui magician. Numai că, deși vocea lui era destul de sonoră, ba mai mult chiar, nu se lămurea nimic precis. Se pomenea de niște forţe, care acţionează deocamdată departe, se semnala îndeosebi gravul pericol pe care îl reprezintă pentru toţi uriașa conflagraţie în care intrase omenirea și care, dacă nu va ţine trei ani, trei luni și treizeci și trei de zile, așa cum se vede din nu știu ce misterioase indicaţii ale astrelor, va cuprinde tot Pământul, cu riscul înfricoșător de a se distruge întreaga civilizaţie.

Toate acestea fură debitate cu multe întreruperi, aproape enervant de fragmentar, după părerea mea, totul menţinându-se în generalităţi și în formule vagi. Nici măcar numele Germaniei și al Poloniei nu erau pomenite, deși problema ostilităţilor dintre aceste două ţări devenise așa de importantă pentru ţara noastră. Doar la un moment dat, sala se însufleţi de o mișcare de emoţie și curiozitate. Profesorul King însuși ridicase glasul, pentru prima oară de la începutul „comunicărilor” sale, și păru că, pe tonul lui gemut, vrea totuși să se facă auzit direct de sală, declarând că vede ceva.

— Ce vede? Ce vede? întrebară intrigaţi și neliniștiţi câţiva.

— Ce vedeţi, domnule profesor 9 îl întrebă asistentul cu o voce tunătoare, adresată mai curând sălii.

— Ved morte… Ved multe morte!

Omul în frac îi luă vorba din gură și strigă la public, de parcă ar fi fost necesar să-i explice:

— Vede morte! Multă moarte! se rectifică el numai7 decât. Vede mulţi morţi!!

Apoi profesorul King se cufundă în bolboroselile lui ininteligibile, din ce în ce mai gemute și până la urmă nu mai scoase niciun sunet.

Asistentul făcu un semn cu mâna și ne avertiză

— St! Să-l lăsăm în liniște! Profesorul este acum

transportat în alte sfere! Să-l lăsăm până îşi revine…

În sală se lăsă o liniște de mormânt, înfricoșată, până când profesorul King începu din nou să-ţi frământe mâinile osoase, parcă spectrale.

Dar nu mai scoase nicio vorbă, care să satisfacă așteptările.

Atunci, omul în frac se apropie de masa neagră și îşi plecă urechea spre turbanul marelui magician. Păru a-i şopti ceva, sau a-l observa de aproape, pentru a-i smulge el însuși preţioasele secrete.

— Profesorul a luat contact cu forţele întunericului! ne comunică el pe un ton aproape îngrozit.

Bolboroselile marelui Chiromant se făcură din nou auzite și, după unele ezitări, când omul păru a-și reveni, asistentul lui îi puse proaspătului venit din alte sfere întrebarea decisivă:

— Ce fao forţele întunericului?

Urmă o tăcere încordată și, nevenind niciun răspuns, ofriul în frac repetă întrebarea.

— Ce fac forţele întunericului? Lumea vrea să știe…

Cu un geamăt teribil, venit parcă de dincolo de mormânt, profesorul King îşi descleştă buzele și răspunse, în fine:

— Este en entuneric…

După tare realmente nu mai urmă nimic și, încetul **eu** încetul, scena se cufundă și ea în tenebre.

Se făcu apoi lumină în sală, asistentul apăru la rampă dincoace de cortina colorată în vișiniu ca unghiile femeii Salomeya. Se trăsese cortina și omul îşi luă rămas bun de la public, întorcând-o pe o coardă, ca să zic așa, patriotică). îşi declară încrederea în viitorul poporului român și în inspiraţia infailibilă a regelui care, după cum poate oricine constata, este hărăzit de providenţă unui strălucitor destin.

Era clar că profesorul King nu mai catadicsise să apară la rampă, nici măcar pentru a culege cuvenitele aplauze.

— Trăiască Maiestatea Sa Regele! strigă în cele din

urmă omul de pe scenă, în timp ce unii spectatori se cufundau deja în bezna de afară, bulucindu-se prin ușa laterală care dădea direct în parc. Cineva, poate „regizorul” spectacolului, pusese pentru „antren” să se cânte o melodie și auzul ne fu mai mult contrariat decât încântat de glasul lui Ionel Femic care se ridica de pe un vechi disc de patefon, nu fără legătură cu melodia inaugurală

Când te-am zărit, era frumos, Cânta un tăngo voluptuos

Și o privighetoare!

Ieșirea prin parc era drumul pe care ar fi trebuit să o luăm și noi, dar am impresia că, de frica întunericului care se căsca în faţa noastră, Cateluţa, care o luase cu toată grămada, a preferat să facă un ocol, să iasă în Regulă și apoi să o cotească la stânga pe strada noastră. Bineînţeles că am urmat-o îndeaproape.

— Le-te-te! făcu fata destul de surprinsă, la un moment dat, arătându-mi ceva în mulţime, vis-à-vis. Cred că am văzut-o pe Madame Trifoi! Nu e aia de acolo? Va să zică vine și ea pe aici, șmechera…

Pentru a-mi marca superioritatea faţă de asemenea mizerabile fiinţe, i-am spus Cateluţei că la București nimeni nu a auzit de Madame Trifoi, că trebuie să fie o escroacă, o babă fără nicio putere.

— Nu, nu, mă contrazise ea. E femeie serioasă. Știe să ghicească în cafea. Dă în bobi, dă în cărţi. Are și firmă, că de acolo i se trage numele. Am fost chiar eu odată la ea, stă lângă gară… Pe Witting, sau cum îi spune.

Și Cateluţa îmi explică, ambalându-se, că firma prezicătoarei era un trifoi cu patru foi. Doar atât! Dar lumea o cunoștea și e totdeauna îmbulzeală la ea.

— A fost și la Palat, îmi aduse ea un suprem argument. Se spune că a chemat-o regina Maria, înainte de să moară… A prevăzut și întunecimea de lună de anul trecut… Aoleo, ce ne-am mai speriat atunci! Poate că de aceea a venit și războiul ăsta… Așa vorbește una lume.

În cele câteva minute cât a durat drumul, Cateluţa a

vorbit tot timpul, în ciuda tăcerii mele obstinate, probabil doar așa, ca să-și dea sieși curaj, nu ca să mă convingă pe mine de ceva anume.

— Ce o fi și cu prezicerile astea… Dumnezeu mai știe… Să știi că turcul ăsta m-a speriat de-a binelea. Nu m-aș mai duce singură la el să aflu ceva, nici să mă tai… Are putere, să știi de la mine, are putere. Cum de o fi ridicat-o în aer pe roșcata aia, că nu era prea grasă, dar orișicât… Așa ceva nu poate să facă oricine. Am mai fost eu de am mai văzut drăcovenii și la Moși, dar nu așa ceva… Dar să mă duc la el pentru Costel… și să dau o groază de bani… Și urât mai e, Doamne iartă-mă! Zău că m-am speriat… Eu am bătăi de inimă, și dacă știam cum o să fie, nici nu aș fi intrat.

M-am despărţit de ea cu un scurt – Sărut mâna! de teamă să nu mă roage cumva ˇs-o însoţesc în vreo vizită particulară la profesorul King. Văzusem ceva mișcându-se lângă gardul locuinţei mele, exact pe sub felinarul acela veșnic neaprins și mi ˇs-a trezit o bănuială. Cateluţa purta în cap o beretă de culoare roz care putea fi ușor confundată cu bereta mea albă, de străjer.

Am încetinit pasul și am trecut strada în diagonală, pe porţiunea ei luminată, spre a putea fi văzut mai bine și identificat. Bănuiala mea fusese întemeiată; din colţul străzii cu Matei Basarab se desprinse o umbră, care ezită câteva clipe, apoi îmi veni în întâmpinare.

Era Râul; nu m-a mirat să-l văd, știam că ar fi trebuit să mă caute, așa cum îmi promisese. M-a mirat însă faptul că mă așteptase până la ora aceea, târzie, înfruntând atâtea pericole. Desigur că avea să-mi comunice ceva grav și ţinuse neapărat să ne întâlnim.

Așa și fu. Râul n-a vrut să intre în casă, mi-a răspuns invitaţiei explicându-mi că ai lui ar putea fi ˇîngrijoraţi de o absenţă atât de lungă. Era plecat de acasă de mai bine de o oră.

— Aveam multe de discutat… Dar acum nu mai am timp, așa că am venit să-ţi spun doar un lucru: Titi Tiemen a făcut rost de Venezuela Verde…

Ştirea era într-adevăr senzaţională şi, pentru ea, merita ca Râul să înfrunte riscul de a ieşi din casă.

— Nu se poate! am exclamat eu uluit.

— Ba da, insistă el ferm, a făcut rost, am uitat să-ţi spun când ai venit alaltăieri la mine.

— De unde ştii? Ai văzut-o tu?

— Nu, nu mi-a arătat-o şi nici nu spune la toată lumea… Dar a pus mâna pe ea…

Venezuela Verde era un vechi vis al nostru, o adevărată Fata Morgana, o iluzie. De doi ani de când citisem numărul 26 din Excentric-Club, care purta acest titlu, încercasem să repetăm performanţa lui Percy Stuart, de a pune mâna pe această marcă poştală cu o valoare fabuloasă. Dar nu izbutisem niciunul dintre noi.

Titi Tiemen era un reputat filatelist, cel mai mare de la mine din cartier şi de la el eu însumi cumpărasem uneori mărci; mi se părea totuşi de necrezut să fi ajuns în posesia unei asemenea comori. Râul mă asigura pe un ton grav că da, că e adevărat, dar în scurta noastră convorbire nu mi-a dat niciun amănunt care m-ar fi putut – convinge.

Problema era: ce mi-ar fi putut cere Titi pentru un timbru de o valoare atât de fabuloasă?

Râul îşi dădu seama că la asta mă gândeam şi îmi lăsă un răstimp ca să mă pot hotărî.

Când a văzut că ţu nu spun nimic, mi-a venit în ajutor cu o propunere

— Cred că nu ţi-ar da-o decât… decât dacă-i dai în schimb…

— Ce?

— Sabia sfântă a sarazinilor!…

M-am uitat la el în culmea nedumeririi… Oare vorbea serios? Credea fealmente în asemenea copilărie? Dacă eu aş fi posedat sabia aceea miraculoasă, care te făcea invizibil şi te transporta instantaneu în orice loc al Pământului, m-aş mai fi aflat atunci în faţa lui? Credea el sincer că ţu am avut-o vreodată?

Am bâiguit ezitând, mai mult preocupat să nu-l contrazic decât să-i dau un răspuns hotărâtor…

— Da… Să vedem… Să mă mai gândesc…

S-a grăbit să plece și eu nil am făcut nimic ca să-l reţin. îmi adusese această știre fantastică și se făcuse nevăzut, refuzând să se lase condus de mine măcar vreo câţiva pași.

Eu însumi eram prea agitat și obosit pentru a mai dori altceva decât să mă culc imediat. Mama m-a bombănit tot timpul cât m-am dezbrăcat, pentru că venisem așa de târziu și pentru că am refuzat să mănânc. Mi-era imposibil să iau ceva în gură după toate emoţiile din acea zi. I-am spus mamei că nu mă simt prea bine, că probabil am răcit, și ea mi-a preparat numaidecât un ceai, pe care l-am băut cu mare greutate. Apoi m-am băgat în pat, trăgându-mi pătura peste cap și încercând să-mi fixez gândurile asupra celui mai trandafiriu moment din seara aceea de groază: romanţa lui Ionel Fernic:

În noapte mi-ai zâmbit discret.
Când luna apunea încet.
Într-o splendoare!…

XI

Fabricio nu se supără de ocară; privea, cuprins de o admiraţie copilărească, la vestitul prinţ de Moscova, bravul bravilor.

Deodată, întregul grup porni în galop și, cât & va clipe mai târziu, Fabricio zări, la douăzeci de pași înaintea sa, un fel de arătură cu totul neobișnuită. Fundul brazdelor era plin cu apă, iar pământul jilav de pe marginea lor zbura în bulgări negri, la câte trei-patru picioare înălţime. Fabricio observă în treacăt această ciudăţenie, apoi începu din nou să se gândească la gloria mareșalului. Deodată auzi lângă el un răcnet; erau doi husari care căzuseră loviţi de un obuz; dar, când întoarse capul ca să-i vadă, aceștia rămăseseră deja la douăzeci de pași în urma escortei. Ceea ce i se păru îngrozitor fu un cal plin de sânge, care se zbătea pe pământul răscolit, încurcându-și picioarele în propriile-i măruntaie: voia să se ţină după ceilalţi cai și sângele îi șiroia în noroi.

„Ah! iată-mă, aşadar, în plin foc! gândi Fabricio. Am

văzut o bătălie! îşi repetă el plin de mulţumire. Iată-mă un adevărat oștean”.

STENDHAL, *Mănăstirea din Parma*

Gândurile mele începuseră să se îndrepte exclusiv spre întoarcerea acasă, pe care o așteptam aproape cu nerăbdare. Ca totdeauna, după o săptămână – două de stat la Pucioasa începeam să mă plictisesc. La București mă așteptau cu totul alte evenimente: primul an de liceu, reîntâlnirea cu prietenii de acolo și mai ales filmele noi care veniseră între timp, în absenţa mea. În apropiere de casa noastră se deschisese un nou cinematograf, „Mioriţa”, la care nu apucasem să mă duc decât o dată; erau mai elegante și interiorul și publicul pe care-l văzusem acolo. Mi-era oricum mai la îndemână decât „America” și „Splendid”, situate ceva mai departe-pe Calea Moșilor, așa că la întoarcere îmi propusesem să nu-l ocolesc.

Deocamdată mă aflam în plină atmosferă londoneză, asasinatul lordului Egware mă vârâse într-o plasă întreagă de complicaţii, nu de peripeţii aventuroase, în care fantezia Agathei Christie îl purta pe cititor fără a-i da posibilitatea să facă propriile lui deducţii. Lordul Egware fusese găsit mort în cabinetul lui de lucru, cu inima străpunsă de un pumnal. Personalul de serviciu al casei nu putuse da nicio lămurire asupra acestei crime care avusese loc noaptea, pe la orele unsprezece-douăsprezece, fără niciun mobil clar. Se putea bănui că autorul – care, după părerea mea, trebuie să fi fost un bărbat – este propria soţie a lordului, Lady Jane, de care însă acesta trăia despărţit de mai mulţi ani și care voia să se căsătorească ſu lordul Merton. Lady Jane fusese văzută intrând în casă în seara aceleiași zile.

Lucrurile păreau simple, numai că tocmai în ajunul morţii sale, lordul Egware îşi vestise soţia că accepta divorţul, aceasta nemaiavând motive să dorească înlăturarea lui. Pe de altă parte, bănuielile încep să cadă asupra actriţei Lottie Adams, care se putuse travesti și comite ea crima, înșelându-i pe martorii care zăriseră o femeie intrând în locuinţa lordului Egware. Se putea apoi

crede că actriţa a fost manipulată de nepotul victimei, George-Alfred Marsh, cel care avea să moștenească acum averea și titlul unchiului său.

Dar Lottie Adams e la rândul ei găsită moartă, otrăvită cu o doză prea mare de somnifere pe care le îngurgitase poate fără voie sau fără să-și dea seama.

Bănuielile trec asupra altor persoane din anturajul lordului, interesate de dispariţia acestuia, dar toate aveau alibiurile cele mai temeinice. Lucrurile, în loc să se simplifice, se complică. Dispare în mod misterios un servitor din casa lordului Egware, apoi se descoperă o scrisoare a lui Lottie Adams pe care o trimisese puţin înainte de a muri unei surori din New-York care aștepta de la ea o sumă de bani. Se mai introduce în acţiune și bătrâna ducesă de Merton care nu dorea deloc ca fiul ei să ia în căsătorie pe frumoasa văduvă a celui ucis.

Și așa mai departe. Complicaţile acestea mie mi se păreau artificiale, forţate. Și afară de aceasta, cheia enigmei nu era dată chiar în enunţ, la începutul cărţii, ascunsă, învăluită, așa cum ˝s-ar fi cuvenit. Cu fiecare nou capitol, în mod treptat, apăreau alte enigme și chiar alte personaje care putuseră juca rolul capital. Până la urmă, romanul mi se părea plictisitor. 11 abandonasem imediat după venirea la Pucioasa și-l reluam acum fără prea mare interes, mergând înainte cu destulă dificultate. Mai antrenant mi se părea *Jim Blackwood Jockey,* în care atmosfera era aceea a marilor câmpuri de curse engleze, iar intriga se prezenta destul de simplă, concentrată în jurul răpirii acestui campion al turfului britanic de către niște bandiţi care voiau să zădărnicească participarea lui la marele Derby de la Epsom, sub culorile nobilului și demnului Sir Alexander de Verne, a cărui fiică îşi legase soarta de eventuala izbândă a culorilor familiei.

Era pentru prima oară că mă trezisem așa de târziu; era trecut de zece. Și tot prima oară că întârziam în pat, eu care de obicei mă trezeam direct în picioare. Acum că nu mai aveam mult de stat la Pucioasa, știrile despre mersul războiului, pricit ar fi fost de rele, nu mă mai interesau;

consideram că voi fi la adăpost, dacă atunci când se va întâmpla ceva mă voi fi afla acasă, la București. Mama era închisă în camera ei, dar nici nu mă mai gândeam să profit de imobilitatea la care era constrânsă de „cura” zilnică pentru a evada în oraș, în vreo escapadă.

Unde aveam să mă duc? Și ce să mai fac? 11 zărisem pe fereastră pe Spiridon cărând cu aplicaţie găleţi de apă și trecând spre bucătărie. Nici vorbă nu ar fi fost, după nefericitele întâmplări de ieri dimineaţă cu polonezii, să-l mai cer să mă întovărășească măcar pe undeva. Ţineam totuși să-l văd pentru a-i povesti de ședinţa de magie a profesorului King. Știam că l-ar fi interesat, ba mai mult, că îl va lăsa stupefiat.

Am început să mă îmbrac și apoi am trecut la bucătăria casei, unde eram sigur că am să dau de el. într-adevăr, era acolo, în încăperea aceea mică, poate cea mai rustică din întreaga clădire, pentru mine cea mai neobișnuită. Era o cameră văruită în alb, cu o sobă cu cuptor în partea dreaptă la colţ. Pe latura din fund se întindea o laviţă de lemn pe care dormea el, în tot timpul anului, dar mai cu seamă iama.

Totdeauna când intram în această încăpere mă frapa căldura peste normal care domnea acolo. Pereţii albi erau acoperiţi de două etajere de lemn cu vase de bucătărie și mai ales de niște „ștergare”, cu desene lucrate cu acul și având legende edificatoare. Pe unul, care reprezenta un bărbat intrând voios dar parcă înţepenit, ca și cum ar fi fost de lemn, într-o încăpere bine rostuită și unde era întâmpinat de o femeie surâzătoare, se putea citi dedesubt:

Cinci cuvinte îţi pot da
Te iubesc, nu mă uita.

Pe cealaltă pânză imaculată, desenul reprezenta un bărbat așezat la o masă abundentă, în timp ce o femeie figurată cam în același stil îi aducea o farfurie plină cu bunătăţi diverse. Legenda suna:

Într-așa o casă
Cu drag stai la masă.

Aceste particularităţi oarecum exotice mie îmi

dezvăluiau nu numai un fapt de curiozitate, dar și o oarecare mizeria a proprietarilor, mai ales, în mod obscur, un fel de sărăcie cu duhul de care mă izbeam la toate contactele cu cel care îşi ducea toată existenţa într-o asemenea încăpere. Căutam să procedez cu el cu maxime menajamente, ceea ce nu se întâmpla cu camarazii mei de școală sau de aventuri de la București – și cu acest gând l-am abordat pe Spiridon și în acea dimineaţă, mai ales că-l presupuneam a fi supărat.

Prietenul meu trebăluia la vatra cuptorului cu niște găteje cu care voia să reînsufleţească o pâlpâială muribundă. După câteva cuvinte schimbate cu el – avusesem de gând să-i spun că-i voi lăsa lui la plecare *Jim Blackwood Jockey* și *Uciderea lordului Egware* – el mi-a dat o știre cu adevărat senzaţională: Coty plecase între timp la București, cu întreaga familie!

Venise cu o seară înainte tatăl lui de la București, îmi povesti Spiridon, îşi făcuseră bagajele imediat și plecaseră dis-de-dimineaţă cu un tren cu orar imposibil, pe care nu-l foloseau niciodată vilegiaturiștii și care pleca din Pucioasa pe la 7 fără un sfert. Asta dovedea marea urgenţă a întoarcerii în București a întregii familii Vasilescu; se întâmplase ceva, tatăl lui Coty, care lucra la telefoane, aflase desigur ceva important de se alarmase în asemenea grad. Coty însuși mă avertizase cu privire la eventuala lui venire.

— Bine că ˇs-a dus acolo la el acasă! comentă în felul lui Spiridon, e are înregistrase expresia mea uimită cu totul altfel: rezuse că aș regreta în mod nejustificat această plecaré.

— Ce spui?... am bâiguit eu, încă sub impresia știrii neașteptate.

— Bine că ˇs-a dus! Nicio pagubă! Să fie la el acolo!

Și Spiridon adăugă pe un ton mai grav

— Asta era din ˇzia care dădea la răi...

Nu mai fu cazul să-l contrazic pe micul meu prieten și să-i spun că se înșela, că de fapt Coty era un băiat bun, în ciuda faptului că vorbea așa de urât și mai ales că drăcuia,

ceea ce constituia după unele interpretări o adevărată crimă. Primul meu gând a fost să o încunoștinţez pe mama, dar vestea pe care i-o aduceam n-ar fi rămas decât fără efect practic. într-adevăr, în situaţia în care se afla, cum ar fi putut ea grăbi plecarea noastră?

M-am dus însă la ziarele din ziua precedentă și nu înţeleg cum, poate tocmai pentru că aveau pretenţia de a informa complet, îngrămădind tot felul de știri și comentarii atractive, lectura lor nu m-a calmat, cel puţin pentru moment. Știrile nu păreau mai alarmante, în schimb, partea distractivă a ziarului era parcă mai vie ca oricând, oricum la fel de abundentă. Unele glume le-am reţinut pentru a le debita între amici, poate și lui Spiridon care-mi stătea la dispoziţie, dar care era total lipsit de umor și mă temeam că nu le va pricepe.

— Draga. mea, sunt într-o mare încurcătură, am primit o scrisoare cu conţinutul următor: – Știu că ești amanta «soţului meu. Dacă nu încetezi imediat relaţiile amoroase cu el, vă ucid pe amândoi!

— Ei, și unde e încurcătura?... Rupe, cel puţin pentru un timp, relaţiile cu el.

— Ba e încurcătură, pentru că persoana care mi-a trimis scrisoarea a uitat ˇs-o iscălească.

*

— Domnilor, după observaţii aprofundate efectuate cu telescopul asupra suprafeţei Lunii, am ajuns la convingerea că perturbaţiile ce se pot constata acolo sunt de fapt niște mesaje dirijate spre Pământ și se datorează unor fiinţe inteligente...

— Bine, ilustre coleg, dacă fiinţele acelea ar fi așa cum spui, de ce crezi că ele ţi ˇs-ar fi adresat tocmai dumitale 9

— Mâine bărbatul meu împlinește patruzeci de ani. Vreau să-i fac o surpriză mare și plăcută.

— Cam greu să-ţi pot da un sfat. Dacă ai vrea să-i faci o surpriză doar mare, te-aș sfătui să-i spui câţi ani ei împlinit zilele trecute tu;

*

— Ce curios, noi suntem trei surori, două foarte frumoase și una urâtă și neroadă, de parcă nu ˇs-a născut din aceiași părinţi.

— I-auzi! Ce mi se pare mie curios că ɕu, deși pe tine te cunosc de mult, pe acele două surori ale tale nu le-am văzut niciodată!

*

— Domnule director, toate persoanele de la masa moastră au avut impresia că friptura de viţel pe care ne-aţi servit-o la prânz provine de fapt de la câinele acela mare oare ne-a lătrat ieri dimineaţă cu atâta insistenţă înţa hotelului, și care acum a dispărut…

— Oh, doamnă, nu trebuia să fiţi îngrijorată. Am fost obligaţi să-l sacrificăm, într-adevăr, dar am făcut aceasta pentru că era turbat!

*

Și rubrica „Fel de fel” era plină în ziua aceea de tot soiul de minunăţii

Din grădina zoologică din Roma a dispărut un șarpe cobra, cel mai veninos și mai agresiv șarpe din lume. După ce ˇs-a dat alarma și ˇs-au efectuat căutări în tot orașul, fără a se da de urmele lui, fiorosul animal a fost descoperit câteva zile mai târziu într-o fermă situată la douăzeci de kilometri de oraș. El se afla în bucătărie „vârât într-o cutie de pălării de carton, unde dormea tun, după ce în tot cursul dimineţii copiii proprietarului, Giuseppe și Agata, se jucaseră cu el.

La Londra ˇs-a constatat existenţa unui club al pompierilor ocazionali, ai cărui membri nu sunt persoane specializate în stingerea incendiilor, ci oameni care au contribuit întâmplător, dar cu mult zel la salvarea sinistraţiilor.

E un club foarte select. El datează de la 166Q, anul în care marele oraș a ars aproape în întregime și fondatorul a scăpat cu viaţă doar pentru că a fost scos din casa sa incendiată în timp ce dormea de către un trecător necunoscut. în momentul în care e primit un nou membru, are loc o ceremonie interesantă, căci neofitul trebuie să

deschidă o sticlă de șampanie cu care trebuie să-și stingă ţigara, fără însă a se stropi pe faţă.

În ciuda măsurilor energice luate de autorităţi, în India, tigrii continuă să devoreze circa 37.000 de oameni anual. Statisticile arată că, în Bengal, contrariu așteptărilor, ferocele feline atacă de predilecţie bărbaţii maturi și mult mai rar femeile. Ele nu-și aleg aproape niciodată victimele dintre copii, iar dintre animalele domestice, îi ignoră complet pe catâri și pe măgari.

În micul orășel Jacksonville din Statele Unite, o pisică a fost închisă din greşeală în portbagajul unui automobil. A fost descoperită abia după două săptămâni; era în viaţă, deși nu mâncase nimic, ci doar devorase Modul de întrebuinţare al mașinii, o carte destul de voluminoasă.

*

În cursul campaniei electorale pentru alegerile prezidenţiale, președintele Statelor Unite, Franklin Delano Roosevelt, a participat la un concurs de mâncat sandvișuri cu șuncă. Deși a izbutit să mănânce șaptesprezece, nu a câștigat concursul. Participarea lui la acest sport tipic american a produs o excelentă impresie.

*

A încetat din viaţă prima femeie din lume care a izbutijt să treacă prin Cascada Niagara. E vorba de o americană, ce în 1901 avea 29 de ani, Ann Taylor, era căsătorită și mamă a trei copii. Ea ˟s-a închis într-un butoi căptușit cu perne și ˟s-a aruncat în viitoare ajungând nevătămată la mal. înainte de a păși la temerara încercare, ea a lăsat în scris ca în cazul că-și va pierde viaţa trupul să-i fie conservat în muzeul Cascadei Niagara care conţine o mulţimi de relicve interesante. Acum, administraţia Muzeului pretinde să-i fie cedat trupul celei decedate, clauza testamentară având valabilitate, deoarece nu se specificau exact condiţiile morţii. Se pare că relicva aceasta ar constitui o atracţie turistică de preţ. Procesul a ajuns în faţa tribunalului federal și toată America e nerăbdătoare să afle sentinţa ce se va da în acest curios caz.

Mi-am petrecut așa timpul până când mama și-a terminat „tratamentul” din acea zi. Când i-am spus de plecarea familiei Vasilescu, ea nu ˇs-a alarmat peste măsură, a hotărât totuși să ne întoarcem și noi a doua zi acasă, imediat după prânz; era de altminteri ziua în care îşi încheia seria de băi pe care o hotărâse la venire.

După aceea, am plecat, pentru prima oară în acel sezon, la restaurantul din parc, unde în anii precedenţa luasem de mai multe ori masa. Acum însă atmosfera era complet schimbată; mesele erau aproape neocupate, chelnerii doi-trei, care mai rămăseseră, nu aveau ce facer orchestra fusese suprimată. În schimb, ca amănunt surprinzător, partea restaurantului care nu se afla „în grădină” era ocupată numai de grupuri de polonezi, care, după cum am fost lămuriţi, încheiaseră un contract cu proprietarul și li se asigura astfel zilnic masa. M-am uitat în zadar crezând că voi revedea și recunoaşte pe foștii noștri adversari din partida de fotbal; nu am identificat pe niciunul, dar poate că se aflau totuși acolo, pierduţi în mulţimea de capete blonde care apăreau, la distanţă, pe deasupra meselor.

Război și pace. În același timp se petreceau evenimentele cele mai felurite, în această lume care bănuia număr proporţiile nenorocirilor și se temea în genere de o ameninţare indistinctă și inactuală. în faţa noastră se aflau oameni străini care, cum ne-a asigurat domnul Grigorescu, patronul restaurantului, vor rămâne în continuarela Pucioasa, pentru că nu mai aveau patrie, vor fi cazaţi în casele rămase libere după plecarea sezoniștilor. Ei trecuseră prin război, suportaseră poate bombardamente, dacă nu participaseră efectiv la vreo bătălie, și acum „scăpaseră” într-un anume fel de el, trăiau în refugiu pe un teritoriu pacific, asemeni unui ocean liniștit care ar putea să se pună și el în mișcare, datorită curenţilor veniţi din alte părţi.

Dar în momentul cel mai calm, de maximă destindere pentru unii. comeseni poate de siestă, a explodat brusc; cu un zgomot teribil, un sifon, un sifon simplu, din cele pe

care le vedem toată ziua. Accident teribil doar prin panica pe care a produs-o, căci altminteri nu ˇs-a întâmplat nimic serios: cei de la masa apropiată au fost stropiţi în medul cel mai dezagreabil dar inofensiv, iar chelnerul care manipula sifonul ˇs-a ales doar cu niște ușoare răni la o mână. Atâta tot. Dar agitaţia și comentariile care au urmat au depășit orice măsură; ˇs-ar fi zis că suntem în plină conflagraţie și că în mijlocul nostru a explodat *o* bombă adevărată, cu efecte ucigătoare.

Concluzia generală a fost: bine că am scăpat totuși, de parcă moartea ne-ar fi căutat anume acolo, în acel pașnic restaurant, în care te așteptai la orice dar nu la explozii periculoase. Întâmplător eu urmărisem scena foarte îndeaproape și am „văzut” explozia mai clar decât oricine. La masa unde ˇs-a întâmplat accidentul acesta straniu luase loc o familie formată din două doamne cam de aceeași vârstă, întovărășite de un bărbat care putea fi soţul oricăreia din ele. A patra persoană era un băiat, un adolescent de o vârstă pe care nu aș fi putut-o determina, dar o stabilesc cam pe la cincisprezece ani. El era îmbrăcat ca un om matur și, în plus, amănunt insolit, ţinea în mână și o manevra cu abilitate, dovedind o veche obișnuinţă de a se folosi de asemenea unelte, o splendidă umbrelă „Chamberlain”, închisă firește. îl mai zărisem pe acest băiat de câteva ori în oraș, în aceeași ţinută pretenţioasă. Dacă umbrela ar fi fost deschisă, poate că efectele udăturii provocate de explozie ar fi flost mai reduse. Dar nici așa nu se întâmplase mare lucru.

Cred că nu numai noi, ci și ceilalţi puţin vilegiaturiști, ne-am grăbit de aceea să ne întoarcem acasă.

În mod cert, în ceea ce mă privea, regretam plecarea precipitată din Pucioasa doar pentru că nu apucam astfel să asist la deschiderea bâlciului de Sfâiâtă Marie-mică, după ce îl pierdusem pe cel de la 15 august. Nu erau grozav de multe lucruri de văzut care să mă atragă acolo, căci în materie de scamatorii și stranietate, ceea ce-mi oferise profesorul King depășea cu mult ceea ce puteam vedea la un astfel de bâlci, dar voiam să mai particip ea să

mă verific la unele încercări de forţă, cum era de pildă „puterea plămânului”, un aparat în care suflai deșertându-ţi tot aerul din plămâni pentru a putea ridica într-un tub de sticlă fără oxigen un fir subţire de lichid roșu asemeni mercurului dintr-un termometru.

Am trecut foarte grăbiţi prin parcul complet pustiu, la acea oră, luând calea cea mai scurtă, care ducea direct în strada noastră, destul de aproape de casă. Arborii înalţi, cu coroane stufoase, dominatoare, mi-au apărut pentru prima oară impresionanţi. Razele soarelui, aproape verticale, tăiau cu greu o vegetaţie ușor ofilită dar abundentă. generoasă, înroșind-o sau făcând-o să sclipească asemeni unui mic incendiu efemer.

Nici vorbă nu fu însă să ne abatem din drum, să ne plimbăm. Chiar dacă nu se justifica urgenţa plecării prin știrile conţinute în ziarele din acea zi, ele ascundeau avertismente neliniștitoare. îndeosebi m-a impresionat profund, ca și cum mi ˟s-ar fi adresat tocmai mie următoarea sinistră înștiinţare:

MASIVE BOMBARDAMENTE ALE AVIAŢIEI GERMANE ASUPRA VARȘOVIEI

Și, după ce se dădeau tot felul de amănunte, urma o declaraţie a comandantului suprem al Luftwaffei, Hermann Goering, din care reieșea că „această acţiune va fi hotărâtoare pentru desfășurarea ostilităţilor pe frontul din Polonia”.

Articolul avea însă și un comentariu asupra acestui comunicat în care o frază era mai demnă de reţinut: „Aceste bombardamente barbare, care după cum relatează agenţiile de presă aliate au devastat capitala Poloniei, au ucis mai mulţi civili decât militari; ele reprezintă o expresie a felului inuman și absurd în care duc războiul germanii. Foarte curând ei îşi vor epuiza stocul de bombe cu care nu au făcut decât să dezorganizeze viaţa civilă, în timp ce trupele poloneze păstrează poziţiile și continuă să lupte cu înverșunare”.

Așadar exista posibilitatea ca războiul să se ducă mai ales împotriva populaţiei civile, ca aceasta să se încerce a

fi distrusă, hărţuită și dislocată mai abitir decât armata care ţinea linia frontului. Aveam în felul acesta explicaţia de ce polonezii aceștia și mai ales copiii lor fugiseră peste graniţă, în timp ce armata continua să lupte eroio. Războiul părea a fi hotărât de cantitatea de bombe pe care una din părţi nu şi-o va fi irosit-o inutil.

Făceam, deci, bine întorcându-ne așa de grabă la București?

Oricum, mă întorceam cu certitudinea că la București aveam să înfrunt tot felul de incidente primejdioase, și la o scară mult mărită. La Pucioasa totul se desfășura lent, diminuat, cu întârziere. în ciuda primejdiilor însă.

Ia București eram la mine acasă, în cadrul firesc al existenţei mele, între oameni ca și mine, cu care aveam să împărtășesc orice. Liniștea de aici, absenţa curiozităţii și precipitării, indiferenţa cel puţin aparentă, resemnată, a tuturor se acordau cu mersul neverosimil de lent al carelor cu boi, pe care ajunsesem să le văd astfel pentru prima oară mai bine, cu trăsurile acelea anacronice, cu culcatul devreme, cu întârzierea reacţiilor de apărare și, mai ales, cu lipsa de știri.

Războiul care izbucnise avea negreșit unele particularităţi ce dădeau de gândit Nu era vorba numai de absurditatea felului de a se comporta al armatelor nemţești. Într-unul din ziarele mai vechi pe care le putusem citi am descoperit un articol oarecum rătăcit printre atâtea știri proaspete și care comenta războiul din Spania, cel care abia se încheiase și despre care nu mai pomenea nimeni, de parcă nici nu ar fi fost. El. dezvăluia unele detalii interesante: în cursul lui, muriseră mult mai mulţi civili în spatele frontului decât militari în cursul luptelor, iar un general spaniol, dintre rebelii lui Franco, monarhist de felul lui și deci considerat „moderat”, contele de Vallellano, putea să declare că marea problemă în cucerirea unui oraș era nu zdrobirea rezistenţei armate a combatanţilor, ci strângerea și întemniţarea populaţiei…

Bombardamentele aeriene, luptele de stradă și execuţiile intrau abia acum în socotelile celor care stăteau

să cumpănească pericolele.

XII

E cât se poate de evident că orice intrigă demnă de acest nume trebuie să fie elaborată până la deznodământ înainte ca autorul să fi luat condeiul în mână. Doar atunci când el are în minte acest deznodământ poate da intrigii acea aparenţă indispensabilă de consecvenţă, sau de cauzalitate, făcând ca toate întâmplările și mai ales tonul, în toate momentele desfășurării intrigii, să contribuie la dezvoltarea intenţiilor sale.

Cred că există o eroare fundamentală în medul obișnuit de a construi o povestire. Fie că istoria ne sugerează o teză, fie că aceasta ne este sugerată de o întâmplare oarecare, fie că, în cel mai bun caz, autorul pornește să alcătuiască o combinaţie de evenimente remarcabile, care să formeze doar baza povestirii sale, intenţionând de obicei să umple cu descrierr cu dialog sau cu comentariul său orice discrepanţe ˇs-ar ivi pe parcurs între fapte sau acţiuni.

Eu prefer să încep cu alegerea unui efect.

EDGAR ALLAN POE, *Principiul poetic t*
Filosofiu compoziţiei

A doua zi a fost ultima pe care am petrecut-o **la** Pucioasa. A fost, de fapt, doar o jumătate de zi, și **n-a** fost nicio petrecere, pentru că am părăsit localitatea imediat după prânz, după ce mama a terminat cu baia **ei,** ultima din seria pe care o proiectase sau i se recomandase. Totul ˇs-a făcut în grabă, concentrându-ne asupra bagajelor, ceea ce nu ne-a îngăduit vreun răgaz de atenţie la cele din jur.

Sensul despărţirii se dezvăluie de fapt cu timpul: **e** mai bine deci să-i spui separaţie lentă, pentru că sentimentul acesteia se elaborează abia odată cu trecerea vremii, până a deveni ireparabil. Nu știam că e ultima dată când am să-l văd pe Spiridon; nici prin cap nu mi-a trecut atunci că nu voi mai avea prilejul în viaţa mea să ajung măcar în treacăt pe la Pucioasa, că nu vor afla niciodată ce a devenit prietenul meu, ce ˇs-a întâmplat cu familia lui, cu

casa în care locuisem patru veri **la** rând și despre care aveam să aud, doar vag, mai târziu, **că** fusese grav avariată de cutremurul din 10 noiembrie **1940,** poate chiar demolată.

Dacă și Spiridon ar fi presimţit toate acestea, momentul ar fi fost desigur mai patetic, mai deosebit. Prietenul meu fu desigur emoţionat și de data aceasta, dar nu într-atât încât să-și dea drumul la manifestările lui zgomotoase, explozibile, cu efecte neplăcute asupra celui care-i stătea în faţă, atât de bine cunoscute mie din anii trecuţi și pe care eram dispus să le accept încă **odată cu** resemnare, cu indulgenţă, ca o concesie pentru slăbi ci nea lui, în numele prieteniei noastre, care trebuia, să rămână veșnică. Dar picase tocmai în „permisie" mult așteptatul său frate, ofiţerul, cel atât de des invocat și Spiridon a trebuit să-și împartă regretul sincer al despărţirii de mine cu bucuria foarte justificată de a-l revedea ne el.

Fratele lui Spiridon venea în principiu cu știri „care însă nu se dovediră alarmante; mai bine zis, ne-a liniștit cu lipsa lui de opinii privitoare la război, **la** eventualitatea de a ne angaja și noi în oribila conflagraţie. Părea ciudat de apatic, indiferent la ceea ce o să se întâmple, pentru că nimic nu-i apărea îngrijorător. Prezenţa lui nu se poate spune că ne-a dat curaj, **dar** ne-a împiedicat cel puţin pe moment să mai facem cu «obișnuita ușurinţă vreo presupunere prea sinistră, așa cum se întâmplase până atunci.

Mama hotărâse să plecăm la ora aceea nepotrivită, dar la care aveam un tren cu care puteam să ajungem la București înainte de lăsatul serii. Nu am mai luat masa la restaurant, ca în ziua precedentă; ne-am mulţumit **cu** ceva frugal, deși coana Frusinica ne speriase cu promisiunea unui praznic grandios, de despărţire, pentru care făcuse unele pregătiri, tăiase chiar și o găină, dar a trebuit să renunţe la el datorită plecării noastre neașteptate și a venirii fiului ei. Pe când mâncam în grabă, ˟s-a auzit sirena care vestea începutul exerciţiului de apărare pasivă din parc, un sunet răgușit, anemic, mai mult hazliu decât

sinistru, semănând cu o cârâitură strangulată, de necomparat în ceea ce privea sonoritatea cu aceea agresivă și sinistră a sirenelor ce începuseră să poată **fi** – auzite în București și care mi-erau deja familiare.

Aș fi fost curios să fiu de faţă în parc să văd cum va decurge toată acea înscenare războinică, și asta **cu** atât mai mult cu cât era de presupus că Mielu Tralala, o piesă de bază în spectacol, avea să lipsească: aflasem că de teama unei bătăi crunte din partea tatălui său, prietenul nostru dispăruse cu b seară înainte, fugise de acasă. Ceea ce nu era desigur prima oară că se întâmpla. Mai interesantă era însă cauza și nu trebuie să o omit: – era învinovăţit că săpase o groapă în livada vecină în care, călcând, mama sa îşi scrântise destul de rău **un** picior.

Nu l-am avut pe Spiridon alături de mine spre **a-i** enunţa încă un adevăr ce se confirma acum, ca toate celelalte pe care le putuse învăţa de la mine:

— Indianul așteaptă în liniște prada care trebuie să-i vină până la urmă, imprevizibil dar sigur, asemeni furtunilor care se iscă între Munţii de argint și Tunetul <apelor!

Ar fi ˟înţeles el ceva din toate acestea?

Plecasem stăpânit de sentimentul provizoriului, **lă**sând din cauza precipitării o sumă întreagă de probleme nesoluţionate: în primul rând, uitasem să-i dăruiesc de-a dreptul lui Spiridon *Jim Blackwood Jockey* și *Uciderea lordului Egware*; le lăsasem în camera pe care o ocupasem în ultima mea vilegiatură la Pucioasa, poate pe *o* masă, poate chiar pe pat, laolaltă cu un maldăr de ziare, fără să apuc să-i mai exprim acest gând. Oare îşi va fi dat el seama că îi aparţin, că poate dispune după voie de ele?

Le va fi citit oare, eventual în anii care au urmat, dacă nu a putut-o face chiar atunci, imediat, pentru că lectura unor asemenea cărţi era totuși pentru el prea grea? Le va fi parcurs mult mai târziu, atunci când imaginea mea bizară se va fi estompat în mintea lui, el luând deci cărţile asemeni unui mesagiu criptic, unui *testament* lăsat de mine pentru a fi descifrat mai abitir

decât misterele propriu-zise pe care le va fi descoperit în acţiunea acestor cărţi?

Ceva mai târziu mi-am dat seama că mi-am uitat în camera pe care o ocupasem în acea vară lanterna; era o lanternă veche, plată, pe care o adusesem cu mine din greșeală și o lăsasem fără nicio întrebuinţare în tot timpul ședерii la Pucioasa, deoarece era stricată; la București aveam de altfel alte două, mult mai bune. La un moment dat, m-am gândit să-l învăţ pe Spiridon ceea ce se numește un „șpil”: lanterna avea în locul geamului care acoperea becul o lupă, sau în tot cazul o sticlă bombată ca o lentilă de ochelari. Voisem să-i arăt cum se aprinde cu această lupă un pumn de ierburi uscate, folosind razele puternice ale soarelui.

Nu făcusem niciodată această experienţă, dar eram sigur de reușită pentru că o știam din *Insula misterioasă* unde o aplica Cyrus Smith și inginerul Norton sub privirile uluite ale băiatului.

Din aceleași cauze, lăsasem nesoluţionat și incidentul cu bietul Mielu pe capul căruia se abătuse însă o adevărată năpastă; el avea să tragă ponoasele pentru o faptă pe care nu o comisese și care se datora numai iniţiativei mele, chiar dacă victima accidentului se întâmplase să fie cu totul altcineva decât cei din familia Vasilescu pe care Spiridon era în drept să-i urmărească [u cea mai cruntă răzbunare. („Indianul, spunea Ochi de șoim, nu trebuie să iertepe cel care i-a încălcat demnitatea, așa **cum** ursul nu iartă niciodată pe cel care a încercat să-i înealce bârlogul”) Ce să-i faci? Așa mergeau lucrurile pe astă lume, mai mult sau mai puţin imperfectă… **Și** apoi fosta noastră vecină avea și ea partea ei de vină şi nu dovedise calmul ducelui Mussolini, care, în memorabila împrejurare similară, cu alunecatul pe scară, știuse să se redreseze și să înfrunte temerar adversitatea Destinului… Dimpotrivă, făcuse scandal, se văitase, ceruserăzbunare.

Oamenii aceștia erau totalmente diferiţi de cei care cădeau în raza experienţei mele, pe care-i „știam” eu t Spiridon se împiedicase și căzuse pe spate într-o apă care

abia îi ajungea la genunchi și se speriase și plânsese de parcă ar fi fost victima cine știe cărei nenorociri, în timp ce Ann Taylor, cu patruzeci de ani mai înainte, se aruncase de bunăvoie într-un butoi în Cascada Niagara și înfruntase atâtea pericole fără să spună nici piş

Am văzut deci pentru ultima dată casa aceea cu aspect rustic, edificată peste o pivniţă înaltă, și am ieșit pe poarta de lemn lăsând în urmă cișmeaua de la intrare, în al cărei hârdău eram curios să văd dacă în anul următor aveam să regăsesc, puși la muiat pentru a fi spălaţi, pantalonii lui Spiridon. Am auzit pentru ultima oară roţile cu obezile metalice ale trăsurii, așa cum nu erau la București, uruind sonor pe strada gazdei noastre, nepavată și plină de praf, în timp ce ne îndreptam spre gară, în trapul cailor, iar mirosul de păcură exala ușor, din caldarâmul încins de razele încă puternice ale soarelui de septembrie.

Mă întorceam la București, cu gândurile doar în parte îndreptate spre ceea ce avea să urmeze imediat: intrarea într-o școală nouă, contactul cu atâţia profesori necunoscuţi, cu o serie întreagă de colegi, pe care nu-i putusem aprecia la examenul de admitere în liceu decât în treacăt, superficial și global… Ideea că voi fi „acasă”, în relativa siguranţă, se împletea în mod obscur cu teama că tot «cea ce trăisem în primele zile de vacanţă, nu constituia decât un început.

Ce voia domnul Adolf Hitler? La puţin timp după aceea, nemţii intraseră în Varșovia, ceea ce, după câte susţinea Răul Spiegler, constituia un eveniment hotărâtor. în ce sens? în bine sau în rău?… Atunci nu mi-am dat seama. Confuzia în care mă cufundase ideea că în cazul în speţă se războiau între ele, în modul cel mai neașteptat, feţele palide îmi răpea posibilitatea unei judecăţi normale, iar propria mea experienţă din meciul de fotbal O3u polonezii îmi dădea numai vag ideea despre ceea ce ˟s-ar fi putut numi un Blitzkrieg.

Îndată ce am ajuns în București am căutat să reintru în „normal”; asta însemnând pentru mine mai mult decât

să reiau contactul cu prietenii mei obișnuiţi: să mă duo la cinema. N-am putut-o face din prima zi pentru că am ajuns acasă târziu, spre seară, și eram prea obosit. M-am dus însă chiar a doua zi; la „Mioriţa” se dădeau două filme: *Îngeri cu feţe murdare* și *Dansaţi, fetelor, dansaţi.* Amândouă erau filme care jucaseră în centru cu câteva luni mai înainte, pe primul îl văzusem, dar nu am regretat a doua lui vizionare, celălalt era un fel de comedie muzicală, care nu m-a amuzat prea mult, deși nu regret că am văzut-o, măcar pentru atmosfera de destindere ce-mi oferise și-mi era atât de necesară.

În contact cu alde James Cagney și cu Humphrey Bogart te simţeai în siguranţă, într-un univers cunoscut și într-o *desfășurare a acţiunii* absolut logică și justificată, dar care, mai ales nu avea nevoie de niciun soi de traducere, pentru că tot ceea ce se întâmpla într-un film intra, spre deosebire de ceea ce se întâmpla în realitate, într-un sistem perfect de corespunderi, între ceea ce spuneau personajele și ceea ce sesizau spectatorii, între peripeţiile de pe ecran și logica faptelor de toată ziua, între semnificaţia intenţionată și „morala” cu care te puteai alege, dacă voiai să cauţi așa ceva.

La câteva zile de la sosirea noastră în București, ne-am trezit însă cu o invitaţie să participăm la un exerciţiu de apărare pasivă care presupunea folosirea măștilor de gaze. Mama, care era obișnuită să dea imediat curs tuturor somaţiilor oficiale și care de altfel cumpărase din timp echipamentul necesar, a plecat numaidecât, în ziua și la ora fiaxtă, luându-mă și pe mine, căci intram și eu în categoria „orice persoană «are depășește vârstă de zece ani”. Adresa locului unde se făcea exerciţiul nu era o grădină publică, așa cum mă așteptasem eu, ci o clădire cu aspectul cel mai banal, din imediata vecinătate a bisericii Olari. Acolo, într-o curte, așteptam persoanele interesate, dar era vădit că nu avea să se producă vreoexplozie în asemenea condiţii și într-un asemenea decor „nici măcar una simulată.

Un ofiţer a apărut foarte curând și ne-a vorbit la toţi

pe scurt despre importanţa și gravitatea războiului cu gaze de luptă, care va fi predominant în epoca modernă. Apoi ne-a împărţit în două grupe de câte cam zece inși iar pe noi, care căzusem în prima, ne-a invitat să intrăm în interiorul clădirii. Acolo ne-am aflat într-o încăpere mică, în care abia încăpeam cu toţii. Ofiţerul ne-a arătat cum se pune și se scoate cât mai rapid masca de gaze. Ne-a pus să facem acest lucru, ceea ce ne-a reușit la toţi, în mai mare sau mai mică viteză.

Eram în mod vizibil toţi cei de faţă persoane inapte de a fi mobilizate; femei, bărbaţi în etate, eu datorită excesului de scrupule al mamei eram singurul așa-zis copil, toată lumea se uita mirată la mine, ca la un fel de minune.

Am stat cu măștile puse nu mai mult de vreo cinci minute, așezaţi pe niște bănci lungi, într-un fel de semicerc. Imaginea era de-a dreptul comică: părea în cu boturile acelea enorme, o duzină de cai în staţiune bipedă. Mie mi-a sugerat, mai puţin urechile care nu erau totuși așa de revărsate la nimeni, pe Horsy, calul năstrușnic și atât de răbdător din filmele lui Walt Disney, multiplicat cu zece.

Ofiţerul ne-a pus să ne scoatem măștile, ne-a mai dat niște instrucţiuni explicându-ne că deprinderea corectă a folosirii lor ˝s-ar putea să ne salveze la un moment dat viaţa, apoi ne-a invitat din nou să ni le punem. Totul era făcut pentru a ne obișnui cu respiraţia prin aceste aparate, cu efectuarea mișcărilor obișnuite, în ciuda incomodităţii, care era doar relativă și nu mai trebuia să o resimţim.

La un moment dat, când ne așteptam să ne spună din nou să ni le scoatem, l-am văzut că se îndreaptă spre o mică ușă, alta decât pe cea pe care intrasem, și ne cere să coborâm pe un coridor într-o pivniţă. Urma să ne petrecem câteva minute acolo, apoi să ne întoarcem și să ieșim în curte. Bineînţeles că am făcut ceea ce ne spusese. El ne-a recomandat să mergem calm, în pas obișnuit, nici mai repede, nici mai încet.

Totuși șirul ˝s-a precipitat spre ușă, mai curând amuzat, dar în dezordine.

— Încet, încet… Mergeţi drept înainte!… Și nu intraţi în panică! a strigat ofiţerul în urma noastră.

La auzul acestui apel, un bătrânel din capul coloanei ˇs-a oprit făcând tot felul de gesturi cu mâna, în timp ce de sub masca lui, pe care însă nu și-a scos-o, se auzeau mugete indistincte.

Crezând că bătrânul a păţit ceva, că i ˇs-o fi făcut rău, tot grupul ˇs-a oprit din coborâre și ofiţerul a trecut în faţa noastră puţin alarmat și i-a scos masca.

— Unde e, domzle, panica asta? Nu mergem în pivniţă? întrebă bătrânul, reușind în sfârșit să se facă înţeles prin vorbe.

A fost primul exerciţiu de apărare pasivă la care am luat parte în viaţa mea; celelalte au decurs la fel de calm ca și acesta. E o întrebare, ce ˇs-ar fi ˇîntâmplat dacă vreuna din persoanele care au participat ar fi avut la ea o tiribombă și ar fi vrut să se distreze… Ar fi dat, în orice caz, mai mult conţinut scenei. A doua zi mama, printr-un vecin cunoscut al nostru, care lucra la „Apărarea pasivă” și prin mijlocirea unei sume oarecare de bani, a izbutit să ne facă să ni se ștampileze cele două cartele pentru toate următoarele unsprezece ședinţe la care ar fi trebuit să luăm parte.

A fost însă această mică scenă primul incident pe care l-am trăit în afara condiţiilor normale, de pace, ceva care avea legătură totuși directă cu anormalitatea războiului.

Începuseră să se dea în jurnalele de actualităţi, care rulau la cinematografe înainte de începerea filmelor, din ce în ce mai multe scene de război. Nu prea multe, căci nu avuseseră de unde să fie luate; atâtea câte erau, proveneau în covârșitoarea majoritate din surse germane și celebrau isprăvile armatelor lor pe fronturile din Polonia – mai ales ale aviaţiei, care erau și cele mai spectaculoase. Deși sumare, ele îmi dădeau o idee despre ce poate fi războiul aerian purtat cu mijloace moderne. Era cu totul altceva decât scenele pe care mi le putusem închipui pe baza lecturilor din *Demonax – demonul văzduhului*-Acesta

se folosea în toate fărădelegile lui, mai mult sau mai puţin diabolice, de un dirijabil prevăzut cu o mulţime de elici, pe care-l manevra cum voia. Cu această mașină zburătoare putea apare și debarca în orice loc al pământului, intervenind unde avea nevoie; tot graţie ei, se făcea nevăzut, scăpând uneori în ultima clipă din orice încurcătură. Numai că „acţiunile” banditului erau pur terestre, dirijabilul lui era un simplu auxiliar – căci, într-adevăr, în „văzduhul” al cărui demon era, cu cine ˇs-ar fi putut întâlni?

Afară de aceasta, din încâlçeala acţiunii interminabile care se prelungea pe zeci de fascicole, de la una la alta, reieșea ca piratul văzduhului petrecea incognito pe pământ o mulţime de vreme. Mergea deghizat prin diferite locuri sub numele Del Monax, ceea ce era de natură să deruteze pe toţi urmăritorii lui, dușmanii sau poliţiile tuturor continentelor, devaliza cazinouri, spărgea bă? ici, ataca pe cetăţenii cu bani. Mașina lui zburătoare era o anexă, dovedind adevărul declaraţiilor șefului de stat major al armatei franceze care spusese încă de la începutul ostilităţilor că aviaţia este chemată doar să sprijine acţiunile infanteriei, să intervină în momentele dificile, dar că numai aceasta din urmă va decide soarta războiului.

Era deci destul de absurd să vezi în jurnalele de actualităţi cum din avioanele nemţești curgeau cu nemiluita bombele asupra orașelor poloneze și a populaţiei civile lipsită de apărare – căci cam acestea erau singurele scene de luptă în care era arătată aviaţia la lucru. Faptul că ele nu făceau economie de bombe avea să-i ducă la pierderea războiului, deși în mintea mea se înfiripa bănuiala că asta putea însemna și altceva decât o manevră absurdă…

Îndată după încheierea ostilităţilor cu Polonia, care urmă după căderea Varșoviei, conducătorul Germaniei făcu noi propuneri de pace, care însă fură respinse categoric de guvernele aliate, sub cuvânt că nu se discută această problemă într-o „situaţie nouă, creată de agresiune”

Declaraţia aceasta fermă era de natură să dea curaj unora și să nedumerească pe alţii, printre care și pe mine, care înţelegeam în felul meu problema terminării războiului, judecând după ciudăţenia modului în care se desfăşurase până atunci.

Anglia era indiscutabil stăpâna mării, deși n-am știut niciodată care sunt toate cele șapte porţi ale lumii, mă oprisem la a cincea. Și iată că primise o lovitură prin surprindere, chiar la ea acasă: un submarin german, strecurându-se în rada bazei navale de la Scapa-Flow, chiar pe urmele crucișătorului *Royal Oak,* îl scufundase doar cu o simplă torpilă și apoi se întorsese tot așa de simplu și de liniștit acasă.

Primul ministru al Angliei îşi recunoscuse admiraţia faţă de această lovitură spectaculoasă în modul cel mai sportiv cu putinţă. Guvernul britanic se schimbase și șeful lui, un domn Churchill, făcuse o declaraţie sinceră în acest sens în Camera Comunelor. Se dovedea că englezii tratează cu același *fair-play* orice eveniment, bun sau rău. Există înfrângeri onorabile și victorii care dezonorează; nu era nicio rușine să pierzi o partidă. Și noi pierdusem recent meciul cu Anglia, cu 2 – 0, și asta era aproape un motiv de mândrie, deși englezii îl cotonogiseră pe back-ul nostru stânga, Bürger, obligându-l să părăsească terenul.

În schimb, nemţii se dovedeau că sunt tare afurisiţi, după cum afirmase și domnul Timofte. Nu se putea spune că profitau doar de faptul că englezii se aflau departe: se duceau să-i caute chiar la ei acasă… Și asta, în ciuda asigurărilor ferme ale lui Coty, că totuși aceștia din urmă vor câştiga războiul.

E drept că nu avusese loc nicio confruntare serioasă între nemţi și adevăraţii lor adversari, armatele aliaţilor francezi și englezi. Or, aceste armate nu le puteau fi decât superioare dacă stăteam să mă gândesc la numărul efectivelor și la impresia extraordinară pe care o făcuseră soldaţii britanici doamnelor franceze. Trebuia totuși să-mi schimb unele opinii rutiniere faţă de felul neprevăzut în care se desfășurau lucrurile; mă depărtam din ce în ce mai

mult de atmosfera din *Ultimul mohican,* în care aliaţii atât de buni de azi nu-și spuneau unii altora decât „diavoli blestemaţi” și conjurau reciproc toate forţele iadului, ba chiar și pe sălbaticii cei mai fioroși.

La noi în ţară avuseseră loc niște importante manevre militare pe zonă, cu mari desfășurări de trupe, și toate ziarele comentau acest lucru fără a da însă prea multe detalii, în stil entuziast, ca și cum dobândisem o mare biruinţă în vreo luptă. Și totuși, lumea continua să fie îngrijorată de desfășurarea evenimentelor și mai ales de neprevăzutul lor.

XIII

Atunci, pentru ce lucrurile ˇs-au întâmplat așa și nu altfel?

Pentru că așa ˇs-au întâmplat. „Întâmplarea a *creat situaţia,* geniul ˇs-a *folosit de ea”, spune istoria.*

Dar ce este întâmplarea? *Ce este* geniul?

Cuvintele întâmplare *și* geniu *nu indică nimic cu adevărat consistent și, de aceea, ele nu pot fi definite. Aceste cuvinte indică doar un anumit grad de înţelegere a fenomenelor. Eu nu știu de ce se produce cutare fenomen; cred că nu pot să știu; de aceea nici nu vreau să știu și spun*: întâmplare. *Văd o forţă care produce un efect disproporţionat faţă de însușirile general umane: nu înţeleg cum de se produce acest efect și spun*: geniu.

Numai renunţând la o știinţă a scopurilor imediate și inteligibile și recunoscând că scopul final ne este inaccesibil vom vedea consecvenţa și finalitatea în viaţa personalităţii istorice și ni se va desluși cauza înfăptuirilor necorespunzătoare cu însușirile general umane, de care au fost ei în stare, și atunci nu vom mai avea nevoie de vorbe ca întâmplare *și* geniu.

TOLSTOI, *Război și pace*

Dar ce înseamnă „desfășurarea evenimentelor” în tot neprevăzutul lor? Ceea ce ˇs-ar putea observa cu privire la paginile de mai înainte că ele consemnează ceea ce ˇs-a petrecut pe o mică parcelă de timp în „infinitul ocean al devenirii”, cum ar spune Bergson. Alegerea ei și nu a

alteia, nu pentru că ar fi fost prea importantă ci pentru că atunci am trăit în viaţa mea ultimele zile de vacanţă și primele zile de război, este un act al propriei mele voinţe, dacă nu unul de-a dreptul arbitrar. Cuvântul nu-și are însă rostul. Aș putea deplasa limitele acestui fragment de timp pornind cu câteva zile mai înainte sau ducându-l câteva zile mai încolo; lucrurile nu ˇs-ar schimba în esenţă. Subiectul acestor pagini ar rămâne nu „evenimentul”, și nici măcar posibilitatea de a-l capta (ceea ce ce pentru orice inteligenţă prea evident) ci raportul dintre ceea ce ˇs-a dovedit a fi important și ceea ce eram în stare să sesizez ca un observator interesat de ceea ce se întâmplă.

Dar ce înseamnă „important” și pentru cine? Pentru un ins sau pentru o comunitate? O conflagraţie universală, în care au murit zeci de milioane de oameni oferă atâtea situaţii periculoase încât orice nenorocire „personală” ajunge să fie considerată firească, dar poate semăna și cu un accident. În *Nimic nou pe frontul de Vest,* Baumer, eroul lui Erich Maria Remarque, după ce a făcut toată campania din Franţa și ˇs-a aflat în zeci de situaţii periculoase din care a scăpat nevătămat, moare în ultima zi de război, în ziua în care Germania cerea armistiţiu și de fapt ostilităţile încetaseră. în *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război,* eroul lui Camil Petrescu, Ștefan Gheorghidiu, are ocazia să stea de vorbă cu unul din puţinii prizonieri de război germani care căzuseră în cursul ofensivei noastre din Transilvania chiar la începutul intervenţiei noastre în război și care este în măsură să-i dea unele informaţii. El îl chestionează cu mare curiozitate, pentru a-și confrunta propriile impresii despre o bătălie care i se păruse copleșitoare, cu acelea ale unui om care venise de pe frontul de la Verdun, după ce luptase în Rusia. La întrebarcă: Cum i se pare lupta la care participase înainte de a fi făcut prizonier, el răspunse simplu, aparent paradoxal

— Pentru mine e cea mai grea, de vreme ce am să mor pe aici, iar din alte părţi am scăpat.

„Lupte grele” peste o noţiune care ţine seama de un

ansamblu de împrejurări similare, e o socoteală a comandamentelor supreme, un calcul făcut comparativ, ignorându-se punctul de vedere personal al vreunui individ1 în cauză. Pentru mine războiul începuse sub forma exploziei unui sifon, care ar fi putut ucide pe unul din polonezii aflaţi la masa pașnică a acelui restaurant din Pucioasa, după ce scăpase de atâtea pericole ce-l urmăriseră în ţara sa, în timpul atacurilor aeriene ale aviaţiei germane, care nu făcea în niciun fel economie de bombe. Primul moment de spaimă a fost acela în care am coborât în pivniţă înarmat cu masca de gaze, pentru că era prea firesc pentru mine ca pericolul să se ascundă „en entunerec”, după cum afirmase profesorul King, sau mai corect: spus: în întuneric. Era o judecată logică, absolut admisibilă, și care urma și se corela unei experienţe directe în timp ce „marile evenimente” se desfășurau nu numai la mare distanţă, dar se vedeau în permanenţă acompaniate de comentarii care le „explicau” doar pentru moment, pentru ca foarte curând să fie înlocuite cu altele „la fel de imprevizibile.

Dar, un observator mai atent, scrie de obicei Balzac, atunci când vrea să atragă pe cititor spre ceva mai demn de a fi remarcat într-o întreagă masă de lucruri anodineși incoerente, pe care de altminteri tot el le-a dus în discuţie – ar fi putut observa că…

Ce ar fi putut observa? Un ins care ar privi „cu mai. multă” atenţie o masă mai mare de fenomene ar reuși să vadă nu ceea ce îi propune în falsele sale indicaţii Balzacci mult mai multe și mai variate lucruri, ceea ce ar spori haosul în obiectul cunoaşterii și dezorientarea acelui nefericit faţă de toate.

Or, haosul și dezorientarea nu depind neapărat deincapacitatea omului de a înţelege semnificaţia unor fapteincidentale sau mărunte în raport cu fenomenul general care le dă semnificaţia. Confuzia pe care o trăiește pentru câteva zile Fabrice del Dongo și totala incomprehensiuneprin care Stendhal denunţă convenţionalitatea „eroismului” în război se pot prelungi și

amplifica atunci când, graţie mijloacelor de informaţie moderne, te afli cuprins într-o harababură și mai mare decât bătălia de la Waterloo și mai ales când descoperi la urmă nu numai acest lucru, dar și faptul că toate ˟s-au desfășurat într-o ordine logică sau considerată firească.

Dar surpriza lui Fabrice del Dongo ar fi fost și mai mare dacă ar fi știut chiar în momentele când se vântura de colo până colo, printre corpurile de armată napoleoniene, că de fapt atunci și acolo se dădea bătălia de la Waterloo, o bătălie hotărâtoare atât pentru destinul lui Napoleon cât și pentru viitorul omenirii.

Mie îmi parveneau informaţii despre ceea ce se întâmpla pe lume și aceasta îmi producea o distorsiune a înţelegerii tocmai în măsura în care îmi dădeam cea mai mare osteneală să înţeleg ceva. Cu ocazia vizitei regelui George al VI-lea al Angliei, de curând încoronat, la Paris câţiva gazetari pesimiști, necontaminaţi de entuziasmul general, făcuseră observaţia amară că de câte ori un rege al Angliei vine în vizită în Franţa izbucnește un război mondial, și se cita cazul vizitei istorice a tatălui monarhului englez în 1914, cu care ocazie mulţimea în delir l-a aclamat ca și acum, fără să bănuiască probabil ce va mai veni.

De fapt era aici o eroare de logică similară cu aceea pe care o făcea Spiridon când îmi atrăgea atenţia că dacă omor o broască izbucnește o ploaie. Ar fi simplu, dar e exact invers, ceea ce putusem constata: că broaștele simt izbucnirea unei ploi și îşi îngăduie riscul de a ieși din apă, putând fi deci omorâte, în timp ce atunci când e o secetă persistentă în care nu se întrevede nicio ploaie, ele stau cufundate în apă, ba chiar se ascund în nămolul ud. Venirea familiei regale britanice la Paris nu aducea după sine războiul, ci doar îi anunţa probabilitatea, căci era vorba de o vizită programată pentru a întreţine spiritul de alianţă dintre cele două ţări care se cimentase din cauza ameninţărilor Germaniei.

„Dacă odată cu abordarea istoriei universale, scrie Hegel în introducerea la *Prelegeri de filosofia istoriei,* nu

aducem și gândul, recunoaşterea raţionalităţii ei, ar trebui să avem cel puţin credinţa fermă, de nezdruncinat, că raţiunea este totuși prezentă în ea și că lumea intelectului și a voinţei conștiente de sine nu este lăsată la voia întâmplării ci că ea trebuie să se dezvăluie, până la urmă, la lumina ideii care ia act de sine”. Și, mai departe: „Abia din însăși considerarea istoriei universale trebuie să reiasă că orice se va fi ˝întâmplat în cuprinsul ei ˝s-a întâmplat potrivit raţiunii, că ea este mersul raţional, necesar, al spiritului universal, a cărui natură este permanent una și aceeași și care îşi explicitează, însă tocmai prin experienţa faptică a lumii, natura unică, proprie sieși”.

S-ar putea spune că toată harababura aceasta, dar și nedumerirea consecutivă, se explică prin percepţia mea naivă, prin vârsta mea fragedă, prin lipsa de experienţă, care mă împiedica să descopăr adevărata semnificaţie a lucrurilor. Dar ce înseamnă în cazul de faţă lipsa de maturitate intelectuală? Aș putea duce firul evenimentelor ceva mai departe, câţiva ani în continuare, până în momentul când am ajuns la șaisprezece-șaptesprezece ani. Atunci am făcut rost și am început să port și eu o umbrelă „Chamberlain”, care a rămas nedespărţită de persoana mea fizică și morală, marcându-mă definitiv. Se poate spune că acesta a fost pentru mine momentul maturizării.

Nu cred însă că în acest „mai târziu” aș putea să găsesc un alt tip de judecăţi decât acelea pe care le făceam pe la zece-unsprezece ani. Și nici nu cred că acelea făcute de mine erau mai prejos decât ale altora, mai ales ale persoanelor serioase, „competente”, sau măcar bine informate. Dacă aș putea cita, fie și în modul cel mai sec. toate aiurelile ce mi-a fost dat să le citesc sau să le aud în acea vreme, mi ˝s-ar putea bănui scopuri umoristice. Numai că raţionamentele spiritelor competente și perspicace erau pe atunci foarte greu de contrazis. Ele făceau la data respectivă autoritate, chiar dacă mergeau împotriva unor opinii stabilite. Și nu doar una dintre acestea punea în cauză însăși valabilitatea alianţei dintre Hitler și Mussolini, care după toţi observatorii (de mai

târziu, însă) a constituit primul pas important spre izbucnirea celui de al doilea război mondial. Se puteau citi judecăţi de tipul acesteia

„Oricine îşi poate da seama de caracterul absurd și neserios al alianţei dintre Germania și Italia, zisă «pactul de fier* sau mai de curând «Axa Berlin-Roma. Conducătorii celor două ţări urmăresc scopurile cele mai deosebite și sunt niște personalităţi de-a dreptul opuse. Ducele Mussolini dorește cu ardoare războiul; după Abisinia și Spania trebuie neapărat găsit altceva, a declarat el recent, căci sufletul italian trebuie plămădit în lupte. Cancelarul Germaniei dorește din toată inima pacea, și nu va sacrifica viaţa nici unui singur soldat german dacă nu va fi silit de forţele ostile ţării sale.

Ducele detestă democraţia pe care o consideră o rușine a epocii moderne, ceva echivalent cu sifilisul. Domnul Adolf Hitler iubește poporul, este un om ieșit din popor, un om al maselor, care a venit la putere cu ajutorul lor, care-și verifică popularitatea prin plebiscite.

Conducătorul Italiei crede ferm că ţara sa nu-și poate realiza destinul decât în cadrul unui imp˟eriu și consideră monarhia expresia supremă a formei de stat. Führerul Germaniei nu e deloc interesat de colonii și a respins în modul cel mai hotărât încercările unor cercuri de a realiza o apropiere cu reprezentanţii fostei case imp˟eriale a Prusiei. El este un republican convins.

În timp ce în Germania se propovăduiește o politică antisemită. în Italia evreii se bucură de toleranţă, fascismul neavând o filosofie rasială.

Domnul Adolf Hitler este un om simplu, modest, care duce o existenţă retrasă, rezervată. Singura lui pasiune e Germania pe care o iubește cu o gelozie de tigru. Ducele e iubitor de fast, de decoruri grandioase, de titluri nobiliare și de distincţiuni. El a reintrodus în Italia zilelor noastre splendoarea Renașterii din secolele trecute și a Romei antice.

E oare poscibil să credem în trăinicia unei alianţe între acești doi oameni atât de deosebiţi?

Afară de aceasta ducele e o personalitate copleșitoare, așa cum au declarat toţi cei care l-au cunoscut. în elogiul pe care i l-a adus domnul Adolf Hitler, cu ocazia vizitei acestuia la Roma, se poate ușor observa o oarecare teamă pe care el i-a inspirat-o: «Ducele este unul dintre oamenii aceia unici, care apar în decursul secolelor și pe care nu Istoria îi face, ci care fac ei Istoria.»”.

Când ˇs-au scris aceste rânduri? La data când le citeam însă ele păreau plauzibile; erau opera unui observator perspicace, dotat cu bun-simţ. O lună două mai târziu, imprevizibilul „desfășurării evenimentelor” dădea justificare cu totul altor judecăţi, la fel de „îndreptăţite”, la fel de categoric exprimate.

Și evenimentele nu au lipsit să se producă, într-o adevărată cascadă. La puţin timp după întoarcerea noastră la București și începerea cursurilor școlii a fost asasinat primul ministru al ţării; port-avionul britanic „Courageous” a fost scufundat de nemţi, dar și aceștia au suferit ceva mai târziu o înfrângere navală care, în raportul de forţe existent între ei și adversari, putea fi socotită și mai gravă, anume cuirasatul lor „Graf von Spee”, urmărit de trei mici crucișătoare engleze, a fost silit să se sabordeze în faţa portului Montevideo, unde găsise refugiu pentru patruzeci și opt de ore.

În schimb, Franţa, contrariu tuturor așteptărilor, continua să facă mare economie de bombe, pot spune, fără exagerare, că nu a consumat într-un an niciuna, deși se afla angajată într-un război împotriva Germaniei, ceea ce năruise visul Führerului, de atâtea ori exprimat, de a fi campionul prieteniei dintre cele două popoare și de de a considera o mândrie să i se ridice cândva un monument etern pentru a se celebra această realizare. Pe de altă parte, francezii erau îndreptăţiţi să creadă că nemţii nu au întreprins nimic pe frontul lor de frică. Situaţia armatei franceze, reputaţia ei de invincibilitate, inexpugnabila Linie Maginot, ajutorul masiv al soldaţilor britanici care făcuseră o impresie atât de excelentă doamnelor franceze îndrituiau convingerea că agresorii aveau reţineri. Liniștea

de pe frontul de vest, în acele prime luni, „echivala cu o Marnă”, cum se exprimau fericiţi oamenii politici francezi, aşadar cu oprirea ofensivei germane în celălalt război, aşadar cu o mare izbândă a Franţei.

Și totuși, din motive rămase, ca de atâtea ori în istorie, obscure, fostul caporal, care jurase că nu va trage niciun foc de armă împotriva camarazilor săi francezi de vis-à-vis, a dat ordinul de a fi atacată Franţa.

A urmat o cascadă de evenimente pe cât de neprevăzute pe atât de firești pentru cei care se ingeniau să le descopere „logica”: mereu ultimul dintre cele ce surveneau aducea și pentru celelalte cea mai bună justificare. Astfel, în ciuda incompatibilităţii dintre Führerul Germaniei și Ducele Italiei, acesta din urmă atacă Franţa în alianţă cu primul fu o intervenţie așteptată și care mai repara ceva din imprevizibilitatea agresiunii germane: spre deosebire de domnul Hitler care declarase necontenit că nu are revendicări teritoriale asupra Franţei, domnul Mussolini avea nenumărate pretenţii și le trâmbiţase cu tot soiul de ocazii, atât asupra teritoriului ei european cât și asupra coloniilor, îndeosebi a celor din Africa de Nord.

Era deci logic, adică devenise ca atare, ceea ce se întâmplase și adusese toată seria de absurdităţi la o „raţionalitate” care, cum afirma Hegel, trebuie căutată sau (zic eu) introdusă chiar în cea mai inacceptabilă situaţie. Între timp, lumea începuse să cam înţeleagă ce dorea domnul Adolf Hitler, dar, din nenorocire pentru victimele sale, asta se întâmpla totdeauna cu un pas în urmă și cu câtva timp mai târziu, așa că tot ceea ce întreprindea el intra, pentru spectatori, în jocul surprizelor… perfect justificate.

Imediat după căderea Franţei, teatrul luptelor ˇs-a mutat în Africa și rolul de protagoniști au încetat să-l mai joace nemţii și francezii, el fiind preluat de englezi (care dovedeau astfel că vor lupta nu doar până la ultimul soldat francez) și de italieni, ceea ce a dat ostilităţilor în ochii mei o întorsătură nu numai imprevizibilă dar și oarecum

amuzantă, în tot cazul de un exotism aproape cinematografic. Armatele celor două ţări se urmăreau reciproc pe fâșia de coastă a Africii de Nord, între EI Alamein și EI Agheila, ba englezii fiind pe punctul de a-i arunca pe italieni în mare, ba italienii ajungând cât pe ce să-și arunce adversarii dincolo de Canalul de Suez.

„Calmul britanic egal cu furia latină!" Era imposibil să nu te gândești la titlul acesta cu litere mari, care consemna într-un articol din „Universul-sport" rezultatul meciului de fotbal care avusese loc la Roma, cu puţin înainte de începerea ostilităţilor, între echipele celor două ţări. Italia, proaspăta câștigătoare a Cupei Mondiale, după finala dramatică de la Paris, cu echipa Ungariei, se întâlnise aşadar cu Anglia, considerată „regina necontestată a fotbalului" și meciul se terminase la egalitate, 2 – 2, după ce englezii deschiseseră scorul. Echipele erau de valoare sensibil egală, deși mulţi observatori, printre care și Coty, susţineau că Piola, care egalase pentru italieni în ultimele minute ale partidei, înscrisese golul cu mâna.

La scurtă vreme după începerea ostilităţilor pe frontul din Africa, artileria antiaeriană italiană izbutise să doboare un avion în care se afla însuși comandantul suprem al aviaţiei italiene, mareșalul aerului Italo Balbo. Deși mai târziu ˇs-a afirmat că „accidentul" urmaşe o injoncţiune a ducelui Mussolini care ţinea de mult să se descotorosească de un rival incomod, eu înclin să cred că a fost pur și simplu o performanţă a tirului antiaerienei italiene: prea trăsese bine. Și apoi, accidentul nici nu fusese chiar așa de surprinzător; și în fotbal se întâmplă de atâtea ori ca o echipă să-și înscrie un gol în propria-i poartă!

Era un raţionament și acesta, care se încadra perfect în logica jocului și care-mi făcea familiară nu numai această afacere relativ obscură, dar și întreaga desfășurare a bătăliilor între cei doi bizari adversari, în timp ce tot ceea ce se întâmplase în Danemarca, în Olanda, în Norvegia și mai ales în Franţa, în confruntarea de forţe

de acolo, rămânea străin de orice reper al meu de judecată: nemţii nici nu participaseră la Cupa Mondială de fotbal, necum să obţină niscai rezultate favorabile, și asta pentru bunul motiv că la ei în ţară acest sport nu-l practica aproape nimeni!

Și totuși, și evenimentele care au urmat armistiţiului pe frontul de vest, între germani și francezi, au intrat într-o zonă care îmi era cumva inteligibilă aceștia din urmă ˝s-au certat atât de strașnic cu foștii lor aliaţi, englezii, încât au început să nu se numească unii pe alţii altminteri decât „diavoli blestemaţi”, exact ca pe vremurile din *Ultimul mohican!* Or, schimbarea aceasta radicală de atitudine și de vocabular a picat, în ceea ce mă privea, la ţanc pentru a fi mai bine înţeleasă de mine: tocmai citeam atunci *Aventurile căpitanului Corcoran,* în care acest brav cavaler, dar și aventurier, slujitor mereu devotat al regelui Franţei, se lupta din răsputeri să elibereze India de sub proaspăt instalata dominaţie engleză, pentru a face să ajungă… în stăpânirea francezilor! El primise o misiune mai mult sau mai puţin „geografică” din partea Academiei de științe din Bordeaux și era întovărășit în toate acţiunile lui de un tigru dresat, care-l urma cu cea mai mare docilitate, întocmai cum îl urma Bill pe Percy Stuart și cum eu nu izbutisem decât problematic să-l fac pe Spiridon să mă secondeze.

La București n-am mai întâlnit decât foarte rar polonezi; după câte aveam să înţeleg, ei au părăsit treptat dar repede ţara noastră, unde-și căutaseră doar de nevoie un refugiu temporar. În schimb, șeful statului lor și-a găsit sfârșitul curând pe teritoriul României. A fost o întâmplare, un accident oare nu îngăduia nicio ipoteză de felul celor care se făcuseră cu ocazia vizitelor fatale ale suveranilor britanici în Franţa. Nu, murise pur și simplu, dacă mi-e îngăduit să folosesc acest cuvânt.

Unii polonezi au rămas la noi în ţară pe toată perioada războiului, întorcându-se acasă abia atunci când ţara lor a fost eliberată; dar eu am întâlnit extrem de puţini, și de vreo confruntare nici măcar nu ar fi putut fi

vorba. în privinţa existenţei lor, nici măcar meciul dintre ei și noi, la Pucioasa, nu avea cum să constituie un reper.

XIV

Progresele raţionalităţii și progresele realizării se consolidează reciproc. Adevăratzd realism și adevăratul raţionalism sunt ambele terminale.

Urmărind fatalitatea caracteristică realismului obișnuit, chiar și în gândirea ştiinţifică realismul apare prea devreme, *el este ştiinţificește prematur, este semnul unei credinţe care, pentru a se afirma, nu așteaptă dovezile convingerii sale. Chiar când o idee realistă este corect afirmată, chiar când experienţa pozitivă, îndelung desfășurată, sfârșește prin a confirma această afirmaţie, este necesar să străbatem toate etapele istoriei problemei pentru a ne asigura că vedem realismul realismului acolo unde este.*

GASTON BACHELARD, *Dialectica spiritului ştiinţific modern*

„O imagine oferită de viaţă, scrie Proust, ne aduce în realitate în acel moment o serie de senzaţii multiple și diferite una de alta. De pildă, vederea copertei unei cărţi pe care am citit-o are ţesute în literele titlului razele de lună ale unei nopţi de vară de demult. Gustul cafelei sau al laptelui de dimineaţă ne aduce acea vagă speranţă a unui timp frumos care, pe vremuri /… / ne surâdea atât de des în clara incertitudine a zorilor. O oră nu e doar o oră, e un vas plin de miresme, cu sunete, cu proiecte și climate. Ceea ce noi numim realitate este un raport oarecare între aceste senzaţii și amintirile care ne înconjoară simultan – raport care suprimă o simplă viziune cinematografică ce se îndepărtează prin aceasta cu atât mai mult de adevăr pe cât pretinde să se limiteze la el – raport unic, pe care scriitorul trebuie să-l regăsească pentru a-i înlănţui pe veci într-o frază cei doi termeni diferiţi. Putem face să se succeadă la infinit, într-o descripţie, obiectele care figurau în locul descris, adevărul nu va începe decât din clipa în care scriitorul va lua două obiecte diferite, le va stabili raportul, analog în lumea artei cu cel care e raportul unic,

al legii cauzale, în lumea ştiinţei, şi le va închide în verigele necesare ale unui stil frumos, ba chiar, întocmai ca viaţa, atunci când, apropiind o calitate comună a doua senzaţii, scriitorul va degaja esenţa lor îmbinându-le una cu alta pentru a le sustrage contingenţelor timpului, într-o metaforă, şi le va înlănţui graţie legăturii indescriptibile a unei logodne de cuvinte /... / Literatura care se mulţumeşte să «descrie lucrurile», să dea un mizerabil releveu al liniilor şi suprafeţei lor e, în ciuda pretenţiei realiste, cea mai depărtată de realitate".

Observaţiile acestora sunt desigur exacte şi mai ales subtile; dar nu sunt de acceptat decât în măsura în care admitem că elementul de la care trebuie să se pornească în reconstituirea trecutului este *senzaţia,* iar dezvoltarea devine un raport cu amintirea având-o în vedere tot pe aceasta din urmă. Or, toată mica mea poveste se sileşte să aibă la bază evenimentul, în căutarea căruia pleacă aici „personajul care spune eu" sau mai bine zis, între care se află prinsă conştiinţa lui derutată de „certitudini" ferme impuse de judecata altora şi de informaţiile posibile în situaţia dată. Şi determinarea lui (nu a raportului cu altceva) e o problemă de ordin intelectual, nu de ordinul sensibilităţii; tot ceea ce se întâmpla şi ceea ce aflam că se întâmplă îmi producea o continuă perplexitate înainte de a se constitui ca teme ale unei viitoare nostalgii sau revelaţii esenţiale.

Deficitul meu în materie de înţelegere, pe caré mi-l recunosc pentru că nu e de ruşine (şi în niciun caz nu e, dacă stau să-l compar cu al altora, inclusiv al şefilor de state şi al marilor specialişti în probleme internaţionale care făceau declaraţii pe atunci) mă determina să stabilesc unele raporturi între fenomene, altminteri decât aş face-o astăzi. Dar asta nu însemna că dacă aş fi avut douăzeci de ani mai mult în 1939 aş fi greşit mai puţin. Nu confuzia prea numeroaselor elemente aflate în joc era de vină; era absurdă tocmai încercarea de a le descoperi vreo logică. în *Crima din grotă,* acţiunea era uniliniară, determinată de anumite forţe aflate în conflict, care se lămureau în aşa fel

încât puteam stabili cu personajele cărţii o imediată solidaritate, un raport firesc de acceptare și respingere, supunându-le judecăţii, în consens cu logica în a cărei posesiune garantez că mă aflam.

Cu totul altfel stăteau lucrurile pe planul superior al „evenimentelor”. în timpul acesta, alianţele dintre ţări se făceau și se desfăceau în chip misterios, neurmând după opinia mea nicio logică. Războiul începuse sau fusese posibil datorită alianţei dintre Hitler și Mussolini, dar acesta din urmă nici nu fusese consultat atunci când Polonia fu atacată, deși pactul dintre cei doi prevedea această înţelegere prealabilă. Ducele Italiei era foarte supărat și nici vorbă nu fusese să-și trimită trupele spre a cotropi această ţară cu care întreţinea cele mai bune relaţii.

De ce nu atacase el Germania, așa cum era firesc? în ciuda afirmaţiilor din ziare, după care domnul Hitler se temea de Ducele Mussolini, cu personalitatea lui copleșitoare, eu aveam vaga bănuială că acestuia din urmă îi era frică de conducătorul Germaniei sau în tot cazul începuse să-i fie, după felul în care se desfășuraseră „ultimele evenimente”.

Desigur, nu vreau să trec cu vederea factorul emotiv și sentimental în reconstituirea unor situaţii. Dar el juca totdeauna un rol în fixarea atenţiei mele asupra câte unui fapt care mă impresiona într-un alt fel decât altul. El îmi determina un reper sau îl accentua poate exagerat, dar nu făcea decât să se subordoneze actului de înţelegere.

Las la o parte câte o întâmplare fără legătură cu restul, deși la timpul respectiv m-a impresionat mai mult decât toate ororile de care aflam în ziare că ˇs-au petrecut în Spania sau în Polonia, și pe care le puteam desprinde din imaginile cinematografice: momentul când Coana Frusinica, pentru a-și sărbători întoarcerea fiului iubit, a tăiat acea găină, ale cărei apeluri disperate mi-au sfâșiat inima şi căreia după execuţie i-am văzut corpul decapitat săltând mai multe clipe ca un protest împotriva nelegiuirii lumii. Nu; mă refer la luarea de cunoștinţă a anumitor

evenimente, pe care istoria le consemnează sec sau le dă o importanţă de alt ordin decât aceea care le-am atribuit-o eu. Așa, într-o bună zi, după ce mă întorsesem de la școală, în timpul mesei de prânz, în timp ce auzul mi-era încântat de acordurile solemne ale *Valsului imp˙erial* de Johann Strauss, emisiunea radiofonică a fost întreruptă brusc și o voce bărbătească răgușită a anunţat precipitat că primul ministru al ţării, Armand Călinescu, a fost asasinat. A fost ceea ce se numește un moment istoric și, în zilele următoare, în mai multe ziare au apărut articole îndoliate, mult alarmante, în care se spunea că acest atentat înseamnă pentru ţara noastră o catastrofă, că, deși România nu se află printre cobeligeranţi, a suferit o înfrângere echivalentă cu un dezastru militar…

Am primit cu atât mai abitir această „versiune” a evenimentului cu cât ea intra în categoria interpretărilor bizare: în timp ce armatele franceze, care participau la război. de câteva luni, obţinuseră o mare victorie prin simplul fapt că nu trăseseră niciun foc de armă și îl descurajaseră pe inamic să nu le atace ţara, aveam de suferit noi care ne aflam în situaţia de pace cu toată lumea – mai plină însă de pericole decât ar părea.

Asasinatul în sine mărturisesc că nu m-a impresionat prea tare pe latura afectivă; n-am fost sensibil aproape deloc la importanţa lui politică, am sesizat mult mai mult aspectul gangsteresc, al „loviturii” care fusese dată. Mă dusese cu gândul imediat la felul în care procedase Dillinger în acţiunea de răzbunare faţă de cei din banda lui, care-l trădaseră. În schimb, mi-a dat de gândit mai mult și m-a impresionat profund o imagine dintr-o revistă ilustrată oare prezenta o tragedie ca un simplu fapt divers sinuciderea nepotului președintelui Republicii Cehoslovace, un tânăr maior care fusese atașat militar al acestei ţări la Paris. El se aruncase de la etajul al treilea al Turnului Eiffel, cu ocazia unei festivităţi care avusese loc prin preajmă, pentru a atrage atenţia întregii omeniri asupra crimei ce se săvârșise împotriva ţării sale prin acordurile de la München și mai apoi prin, ocupaţia

nazistă. Fotografia „incidentului”, un instantaneu izbutit întâmplător de un reporter curios care-și îndreptase obiectivul aparatului său în cu totul alt scop decât acela de a surprinde o sinucidere – de altfel un lucru destul de banal în acel loc ales de mulţi ca să-și pună capăt zilelor – avea un comentariu demn de reţinut. Turnul Eiffel împlinise cincizeci de ani de la inaugurare și, ou doi ani mai înainte, odată cu Expoziţia Universală care avusese loc atunci, o parte din presă alertase opinia publică asupra șubrezirii celebrului monument, cerând lucrări de consolidare, nu doar simple vopseli și tot felul de noi adausuri care l-ar fi putut duce la prăbușire. Reporterul revistei așteptase un moment în care turnul gemea de lume și surâdea triumfător cu sutele de steguleţe și lampioane atârnate pretutindeni, la toate nivele sale.

— Iată cineva căruia nu i ˇs-a urât cu viaţa! trebuia să fie comentariul acestei poze optimiste cu privire la soliditatea bătrânului turn, când săritura sinucigașului a dat cu totul alt sens cuvintelor, transformând o scenă zguduitoare într-o glumă macabră, la care am fost mai sensibil decât la aflarea altor, mult mai mari, nenorociri.

Cu totul altfel ˇs-au petrecut lucrurile cu ocazia unui alt „eveniment istoric”, care mie nu mi-a produs decât o mediocră impresie, invers proporţională ou importanţa: abdicarea și plecarea din ţară a regelui Carol al II-lea, pe care noi străjerii îl invocam și-l slăveam în tot felul de cântece. Nici vorbă nu fu de vreun regret. Numai ră nici nu trecuseră douăzeci și patru de ore de când se vestise acest eveniment istoric și am trăit un moment de extremă emoţie: prietenul meu Radu P. ˇfusese surprins pe stradă de câţiva inși îmbrăcaţi cu cămăși verzi, care-și făcuseră brusc apariţia în Capitală, și fusese bătut pentru că rămăsese pe el cu cămașa de străjer, tare de altminteri îi și fu ruptă.

Și venea la mine în vizită, în locul lui puteam fi prea bine eu!… Din ce primejdie scăpasem!…

O primejdie necuprinsă în exerciţiile de Apărare Pasivă ale populaţiei civile, care prevedeau în schimb

drept cea mai groaznică și mai inevitabilă amenințare: folosirea gazelor de luptă, despre care totuși nu aveam să aud în tot cursul războiului nicio vorbă. Tot ce i se întâmplase lui Radu semăna foarte bine și neliniștitor cu cele ce se petrecuseră în Spania. Ca de atâtea ori, „logica" nou instituită făcuse o victimă ignorantă sau nepăsătoare față de ultimele revelații ale istoriei, care te obligau la o schimbare de uniformă. Cine se temuse de derbedeii de pe străzi, și cine le căzuse victimă!

Aș putea afirma că există o imposibilitate de înțelegere a lucrurilor și datorită faptului că, de la un punct încolo, mintea omului nu poate accepta ceea ce e împotriva sa, și recunoașterea înfrângerii este unul din ele. Acuma, după atâția ani, suntem în măsură să ne dăm seama că războiul care începuse sub auspicii atât de defavorabile pentru nemți și se transformase curând într-un fel de triumf cu repetiție, ar fi ˇîncetat cu cel puțin un an mai devreme dacă acei care îl provocaseră ar fi acceptat ideea că erau înfrânți fără speranță, iar continuarea luptei devenise o absurditate. Factorul intelectual a jucat un rol mult mai mic decât fascinația pe care Hitler o exercita asupra supușilor săi și care era poate chiar mai puternică decât aceea pe care o exercita asupra bărbaților Valérie Bourdal.

Am putut verifica acest lucru în cazul meu – dar în sens invers.

Căci nici eu nu primeam chiar în mod pasiv știrile asupra celor petrecute în lume, și nici nu-mi schimbam opinia, de la o zi la alta în funcție de ele. Erau chiar unele pe care refuzam pur și simplu să le accept, față de care eram blocat din principiu. îmi aduc aminte că, în ciuda „inacceptării" mele, încăpățânarea dirigintelui clasei noastre, care era un înflăcărat nemțofil, m-a făcut să vizionez de două ori la rând în amfiteatrul liceului *Victoria din vest,* un film de propagandă german, care celebra victoriile armatelor naziste în timpul campaniei din 1940. Totul se desfășura într-un triumf înecat nu numai de bubuiturile exploziilor, dar și de fanfarele asurzitoare ale

Preludiilor lui Liszt sau ale câte unei uverturi wagneriene, și finalul, relativ, al filmului îţi arăta populaţia revenită la viaţa normală, trecând și petrecând pe străzi, prin parcuri, prin baruri, înconjurând cu simpatie și curiozitate pe eroi. Doamnele franceze nu era exclus să fi fost plăcut surprinse de statura și ţinuta soldaţilor care le ocupaseră ţara. După felul în care se împleteau sau ce succedau absurdităţile pentru a da în final o linie logică, era cu putinţă orice. Cu câţiva ani mai înainte, cu ocazia Olimpiadei care avusese loc la Berlin, o ziaristă franceză izbutise să se apropie de tribuna oficială, la numai câţiva paşi de domnul Hitler și adusese o revelaţie: că acesta era de fapt trandafiriu!… Publicul francez îşi putuse face o idee cu totul greșită despre el, vizionând numai jurnalele de actualităţi, unde conducătorul Germaniei apărea fatalmente cenușiu… Și, în fond, obrajii roz ai Führerului intrau în categoria normalităţii, culoarea lor era imputabilă originii sale, la urma urmei, germane… Doamnele franceze trebuiau să ia seama de această constatare și să-și revizuiască unele opinii…

Și totuși, din toate aceste imagini și ştiri contrariante, pentru mine aproape insuportabile, se putea reţine că rolul aviaţiei era covârșitor, oricât îmi spuneam că atacurile ei, luptele aeriene și bombardamentele, fiind o specialitate nemţească, erau oferite în exces în primul rând pentru latura lor spectaculoasă, slujind unor scopuri propagandistice. Eram chiar eu silit să recunosc, de pildă, că nemţii erau tare afurisiţi, dar nu pentru că veneau cu „ţipilinul” domnului Timofte, ci pentru că foloseau alte arme mult mai distrugătoare. Și asta dădea aventurilor unui Demonax un aer cu totul anacronic, făcându-le să pară dintr-odată răsuflate nici măcar în prima parte a războiului nu ˇs-au folosit pentru bombardamente dirijabilele, care făcuseră totuși ravagiile cunoscute, cu un sfert de veac înainte, chiar în capitala noastră.

Cât despre ideea lui Coty că tancurile ar putea fi vânate cu lasoul, asemeni cailor sălbatici din Far-West, să nici nu mai vorbim…

În filmul acesta, dar și în atâtea altele pe care de voie de nevoie le-am vizionat, nu se prea vedeau morţi sau, cum se exprimase profesorul King, „multe morte”; nu se vedeau chiar deloc oameni căzând sau dându-și sufletul, inși răniţi, zvârcolindu-se în chinuri… Impresia de amenințător, de teribil, rămânea totuși predominantă, chiar copleșitoare.

Așadar, ideea că, în ciuda seriei repetate de victorii, agresorii vor pierde totuși războiul, nu ˇs-a putut elabora decât cu timpul și nici măcar în cazul meu nu era susţinută de contrarietatea, pe care trebuisem să o accept și pe care mi-o provoca lectura *Aventurilor căpitanului Corcoran,* anume că, în ciuda marilor lui isprăvi, în care izbândea întotdeauna, în tovărășia tigresei Suzanne, nici el nu a izbutit până la urmă să smulgă India din mâna englezilor, în a căror stăpânire a mai stat și după minunatele lui fapte de curaj încă aproape două sute de ani. Ciudat fel de a izbândi, am gândit eu citindu-le atunci – și minunându-mă, dar numai atât.

Începusem să citesc *Ivanhoe* și deși acţiunea romanului mă prinsese, l-am parcurs neprevăzut de greu, cu senzaţia unui permanent scurteircuit; normanzii care cuceriseră Anglia, așa-zicând în numele regelui Franţei, îi supuseseră pe saxoni care luptau eroic, într-o situaţie de gravă inferioritate, să-și păstreze fiinţa naţională. Nu mai trebuie să spun de partea cui se situa Walter Scott și cum îi privea el pe cotropitorii veniţi de dincolo de Canalul Mânecii.

Simpatia mea se îndrepta firește spre urmașii regelui Alfred, dar și spre cei care rămăseseră credincioși regelui Richard Inimă-de-leu, cel aflat departe de ţară, în captivitatea ducelui de Austria, dar mai ales spre răzvrătiţii care luptau în mlaștini și păduri împotriva normanzilor, spre Cavalerul Dezmoștenit și spre frumoasa Rowena. Dar trebuie să spun că acest conflict mă contraria teribil și-l urmăream cu destulă turburare, în asemenea măsură încât atunci când la 13 iulie 1940 flota și aviaţia britanică au atacat flota franceză concentrată în Nordul Africii, în baza de la Mers-el-Kébir, nu numai că acest

incident mi ˇs-a părut absurd și regretabli, dar nu l-am mai putut încadra, așa cum aș fi făcut-o mai înainte, în lupta seculară dintre cele două popoare și pe care, la timpul respectiv, o admisesem în *Ultimul mohican* și în *Aventurile căpitanului Corcoran.*

Englezii obţinuseră cea mai mare victorie navală din deoursul întregului război, dar în același timp pierduseră mai multe vase de război decât le putuseră scufunda cei împotriva cărora luptau: nemţii. Aș fi putut deci trece această absurditate la capitolul nedumeririlor pe care mi le provoca „logica" războiului, dar nu am făcut-o. Și aceasta nu pentru că ţineam neapărat la logica din *Ultimul mohican,* ci, dimpotrivă, pentru că începusem să le disociez.

„Atacul forţelor engleze împotriva bazei noastre de la Mers-el-Kébir, scrie generalul De Gaulle în *Memoriile* sale de război, a reprezentat punctul cel mai înalt al unei tragedii și neînţelegeri dintre noi și aliaţii noștri englezi". După cum se vede, cel care îşi amintește acel episod, pe care mai încolo îl numește „lamentabil", nu întrebuinţează totuși expresii ca „diavoli blestemaţi", dar nici nu cred că englezii, la rândul lor, să-și fi apostrofat musafirii nepoftiţi pe teritoriul ţărilor lor cu formule ca: „Blestemul Sfântului Withold să cadă asupra porcilor ăstora afurisiţi!", așa cum îi opostrofa pe normanzi saxonul Gurth.

„În același timp, scrie generalul De Gaulle, am fost informaţi că englezii puseseră mâna prin surprindere pe navele de război franceze refugiate în porturile din Anglia, că debarcaseră cu forţa și internaseră în lagăr, nu fără incidente sângeroase, pe ofiţeri și echipajele. în sfârșit, în ziua de 10 iulie se publică știrea că avioanele engleze au torpilat nava de linie *Richelieu,* ancorată în raza portului Dakar. Comunicatele oficiale și ziarele din Londra încercară să prezinte această serie de acte agresive ca un fel de victorie navală. Era clar că, pentru guvernul britanic și Amiralitatea britanică, teama de pericol, reminiscenţele unei vechi rivalităţi maritime, resentimentele adunate de la începutul bătăliei din Franţa și ajunse la paroxism odată

cu încheierea armistiţiului de la Vichy răbufniseră într-una din acele sumbre porniri prin oare instinctul refulat al acestui popor dărâmă toate zăgazurile.

Totuși, nicio clipă nu păruse verosimil ca flota franceză să fi pornit din proprie iniţiativă ostilităţile împotriva englezilor”.

Mai știi? Nu pot să-mi dau seama dacă cineva în Franţa sau în Anglia mai citea *Aventurile căpitanului Corcoran,* dar era pentru mine cert că oamenii se comportau exact ca acolo, reveniseră la vechile lor sentimente, care se divulgau în acţiunea acelei palpitante cărţi și de care luasem cunoștinţă încă din *Ultimul mohican.*

Faptul că, deși aliaţi, englezii și francezii ajunseseră la starea de război făcea parte din ciudăţeniile pe care se însărcinează să le explice totdeauna numai istoria. Logica ei atât de imprevizibilă a dat justificarea și altor aberaţii, încă mai mari. Faptul că în momentul când Hitler a atacat Polonia, ducele Mussolini, cu toată personalitatea lui copleșitoare, nu a intervenit cu armele în favoarea victimei, cu care avea o alianţă fermă în acest sens, nu a fost decât una din aceste ciudăţenii, poate nu cea mai inexplicabilă… Ca și economia de bombe a francezilor, sau faptul ei nu au atacat Spania, asigurându-și în felul acesta spatele, așa cum impunea o anumită logică, bazată pe experienţă.

Au mai fost însă și altele, care contraziceau logica imediată. Că Germania atacase pe rând tocmai ţările cu care încheiase tratate de nonbeligeranţă; că atât ea cât și ceva mai târziu Japonia atacau mai întâi și apoi declarau război, sau că a existat o ţară care a declarat război alteia și aceasta a luat în consideraţie agresiunea abia după câteva luni, răspunzând și ea în același sens, nu avea de ce să te mai mire… în sfârșit, a existat și o ţară oare a participat la cel de al doilea război mondial declarând război Germaniei exact în ultima zi, când de fapt aceasta făcuse demersurile pentru capitulare.

Contabilizând și comparând dezastrele pe care le-au

avut de suferit diversele ţări din cauza războiului, ˇs-ar putea spune că Hitler a făcut mai mult rău Germaniei, pe care o iubea cu o gelozie de tigru, decât Franţei, pe care o iubea doar de la distanţă…

Surprinzător, nu? Așa ceva nu se putea întâmpla în lumea lui Bill Gazon, a lui Percy Stuart, a lui Tom Shark, sau chiar a lui Hercule Poirot, detectivul imaginaţiei mai complicate a Agathei Christie. Acolo surprizele surveneau, dar după anumite reguli și erau totdeauna presupuse, constituiau soluţia unei probleme clar enunţate de la început. în sfârșit, cauzalitatea nu era invocată pentru a scuza, ba chiar a explica inconsecvenţele…

Tot ceea ce mi-era prezentat drept mare „eveniment” nu avea cum să fie prevăzut de logicieni și analiști la începutul conflagraţiei, deși oricine, și chiar și eu, simţeam că suntem departe de acele momente din trecut, când soldaţii francezi îi apostrofau pe adversarii lor britanici cu cavalerescul apel:

— Trageţi dumneavoastră mai întâi, domnilor englezi!…

Altfel se petreceau lucrurile acuma și desigur că și pentru aceasta exista o explicaţie. Rândurile pe care le-am citat mai sus din *Memoriile* generalului De Gaulle datează de prin 1955, după câte pot eu să-mi dau seama. De atunci, însă, a mai trecut timp…

XV

Raţiunea istorică este, prin urmare, ratio, logos, *un concept riguros. E important ca, asupra acestui punct, să nu subziste niciun dubiu. Dacă-l opunem raţiunii fizico-matematice, aceasta nu înseamnă că acordăm unele drepturi iraţionalismului. Dimpotrivă, raţiunea istorică este mai raţională decât fizica, mai riguroasă, mai exigentă decât aceasta. Fizica renunţă să mai și înţeleagă despre ceea ce vorbește. Ba mai mult, ea face din această renunţare ascetică metoda ei formală, și, prin aceasta însăși, dă termenului „înţelegere” un sens paradoxal împotriva căruia protesta deja Socrate atunci când, în* Phaidon, *ne relatează care a fost educaţia lui intelectuală,*

iar prin intermediul lui Socrate, protestează toţi filosofii, până la sfârșitul secolului al XVII-lea, dată la care se întemeiază raţionalismul empiric. Prin fizică înţelegem operaţia de analiză care constă în a reduce faptele complexe la un repertoriu de fapte mai simple. Numai că aceste fapte elementare și de bază ale fizicii sunt ininteligibile. Șocul e perfect opac intelecţiunii. Și e inevitabil să fie așa; e un fapt. Dimpotrivă, raţiunea istorică nu acceptă nimic ca pe un fapt pur; ea face totul fluid în acel fieri *de unde provine: ea* vede *cum se face faptul. Ea nu-și închipuie că ar putea explica fenomenele umane, reducându-le la un repertoriu de instincte, și de „facultăţi”, care ar fi, într-adevăr, fapte brutale, asemeni șocului și atracţiei, ci ea arată ce face omul cu aceste instincte și facultăţi, dar totodată ea ne declară cum au ajuns să fie „fapte” instinctele și facultăţile, care nu sunt, bineînţeles, decât idei, interpretări pe care omul le-a fabricat într-o anumită împrejurare a existenţei sale.*

J. ORTEGA Y GASSET, *Istoria ca sistem* înseamnă aceasta îndepărtarea mea de literatură? Desigur că nu, chiar dacă în decursul anilor care au urmat nu am mai amestecat lumea eroilor din cărţi cu aceea a gravelor evenimente istorice. Seriile paralele de întâmplări îşi continuau desfășurarea, chiar dacă lecturile mele se schimbau și se amplificau și chiar dacă raportul cu ele (și, în mod cu totul excepţional: punerea lor în raport) nu au fost de natură să-mi calmeze nedumeririle. în cărţi găseam însă totdeauna ceea ce aveam nevoie, linia fermă a acţiunii, perfecta potrivire între tot și parte, surpriza de efect, dar totdeauna justificată. Că ei imaginarul e printre altele și un triumf al logicii, în timp ce realul (dacă-i pot spune astfel) apărea cel puţin accidental când nu contradictoriu și incoerent.

Trecerea mea prin tot soiul de experienţe primejdioase și, judecate acum, semnificative (cutremure, schimbări de guvern, devastări, război, bombardamente) se împlinea desigur cu o oarecare participare din partea mea, chiar dacă ele surveneau împotriva voinţei mele. Nu

eram însă un punct neutru absolut de observare și înregistrare a lucrurilor; îmi admit și acum o cotă de subiectivitate în toate observaţiile și raţionamentele pe care eram în măsură cât de cât să le fac. Și observaţiile acestea le proiectam într-o oarecare perspectivă temporară, încât ceea ce trăiam nu se rezuma numai la un joc al înţelegerii instantanee.

Cu atât mai mult, acum după atâtea decenii, când am ajuns să mă concep ca un personaj între mai multe, nu vreau deloc să dau mărturiei mele un caracter absolut. Ba mai mult, cred că poate avea vreun interes nu numai acel „eu însumi” văzut de mine dar și același „eu” văzut de un altul.

Mă pot concepe deci foarte bine ca obiect al cunoaşterii pentru altcineva și mă gândesc uneori că Spiridon, de pildă, trebuie să fi păstrat despre mine o „imagine”, pe care eu nu mi-o pot decât cu greu închipui. Dispariţia mea definitivă din viaţa lui în misteriosul pentru el București și, mai departe, cine mai știe unde, va fi fost interpretată de el ca sfârșitul unui moment excepţional în viaţa lui sau ca începutul unei epoci noi? E probabil că va fi citit totuși *Moartea lordului Egware* și *Jim Blackwood Jockey*; nu-i exclus să mă fi integrat cu timpul în atmosfera acelor cărţi și, în amintirile lui din ce în ce mai obscure, eu să fi devenit un personaj fabulos, care-i lăsasem acele cărţi nu întâmplător (sau pentru că nici nu-mi plăcuseră prea mult) ci ca pe niște opere esenţiale, ca pe un testament de identitate, conţinând un cifru după care mă putea reconstitui sau înţelege. în imaginea lui era de crezut că eu apăream atunci, cu umbrela mea Chamberlain și, după eticheta de rigoare pe câmpurile de curse britanice, cu jacheta gris-perle și cu joben asortat, printre cei care asistau la Derbyul de la Epsom sau în ţinută de seară, la vila lui Sir Montagu Corner, în tovărășia fermecătoarei Geraldine Marsh, sau chiar în palatul tatălui ei din Regent Gate, cufundat în mister și în ceaţă.

Sau invers, dacă ne-am fi întâlnit după câţiva ani, în carne și oase, ar fi avut prilejul să constate deziluzionat că

ɕu nici nu citisem până la capăt *Moartea lordului Egware*; ceea ce i-ar fi dat lui pentru prima dată un avantaj zdrobitor pe acel teren unde de regulă ieșea înfrânt. Da, nu apucasem să termin această carte și nici nu m-a încercat vreodată vreun regret în acest sens n-am făcut nicio tentativă de a mi-o procura vreodată, din pură curiozitate, ca să văd cine dintre zecii de suspecţi din jurul lui l-a ucis totuși pe multimilionarul lord, exact așa cum nu am citit și nici nu am căutat vreodată să citesc *Vraja nudului,* în ciuda ispitei de moment pe care mi-a stârnit-o Coty.

Dar toate acestea sunt numai supoziţii. Experienţa mea descurajantă în ceea ce-l privea pe Spiridon îmi spunea că micul meu prieten făcea din lectură cu totul alt tip de experienţă, pot zice exact contrarie celei pe care o făceam eu. De fapt nici nu făcea „lectură”; cred că pentru el citirea unui text scris era o obligaţie strict școlărească pe care nu era tentat niciodată să o continue sau să o repete altminteri decât ca pe ceva silit sau ca pe o pedeapsă. între ceea ce „afla” acolo și viaţa lui de toate zilele nu era doar o prăpastie pe care ar fi putut-o și el trece (dacă nu pe loc, într-un viitor plin de speranţe), ci o incompatibilitate absolută, care împiedica orice comunicare, asemeni incompatibilităţii pe care o evocam eu mai înainte dintre o zebră și un cal. Pentru el faptul că aflase de existenţa unui straniu concurs de picioare sau că papagalii trăiesc mai mult de o sută de ani sau, în fine, că președintele Statelor Unite, ca să-și câștige popularitatea necesară spre a candida mai cu succes la magistratura supremă, participase la un concurs de mâncat sandvișuri nu erau niște „informaţii” care-i puteau îmbogăţi bagajul de cunoștinţe și nici să-i producă vreo perplexitate amuzată.

Existenţa mea în general, contactele lui cu mine nu-i erau cred de niciun folos, nu reprezentau un îndemn de a-și depăși condiţia proprie, așa cum informaţia că a existat o femeie care ˣs-a aruncat în acea teribilă Cascadă Niagara pe care indienii o numeau Tunetul Apelor și a

trecut-o nevătămată nu i-a dat lui curajul de a înfrunta un biet torent de zece metri lăţime al Ialomiţei în care apele abia îi ajungeau la genunchi! Așa că, atunci când în decursul anilor, lustruindu-mi pantofii ou cremă de ghete, fredonam din obișnuinţă, în mod mecanic:

Elegant și ferches, Johnny, Și-a călcat și pantalonii şi pantofii el și-a lustruit. Dar numai să vezi ce lustru E lustrul cel mai ilustru Când Johnny în pantofi ˇs-a oglindit! — Cu ce te-ai înnegrit, Johnny? De ești așa de negricios?

Cu „Gladys” ˇs-a vopsit Johnny De e atât de mândru și frumos!

versurile acestea, pe care le cunoștea și Spiridon, nu reprezentau pentru noi o cale de comunicare, pe o aceeași lungime de undă în hăul spaţiului și al timpului. Dar cred că nicio formulă de înţelegere sentimentală, de genul acela secret, inaparent, pe care-l căuta în raporturile emotive, dintre senzaţie și amintire, Proust.

Cred că două fenomene pot exista în simpla și pura conoomitenţă, fără să fie între ele nici cea mai miică relaţie. A le pune în relaţie înseamnă de multe ori a fabrica „întâmplarea”, care dintr-odată capătă sensul de înjghebare epică.

Concepţia senzorialistă și sentimentală a lui Proust pune la baza recâştigării timpului trecut senzaţia subiectivă. >1 revelatoare, postulând o concepţie, aș zice „verticală”, a momentului hotărâtor, pentru că se bazează pe profunzimea trăirii, dar și pe lipsa de pregnanţă a întâmplării evocate, de obicei ceva ou totul anodin, la care nu au cum participa în egală sau comparabilă măsură cei care ˇs-ar fi aflat de faţă. Și procesul are loc prin reîntâlnirea acestui moment cu unul mult tardiv, într-o coincidenţă cu totul întâmplătoare.

Eu n-am știut să te reţiu, Regretul meu e încă viu şi mult mă doare!

Versurile acestea, care încheie romanţa lui Ionel Fernic, ar putea fi considerate un – comentariu la nostalgia timpului pierdut. Pentru Proust însă mecanismul amintirii funcţionează sau mai bine zis oscilează între uitare și

retrăire, cea de a doua implicând-o pe prima, neputând căpăta realitate fără ea. Uitarea e presupusă tocmai pentru a da mai multă importanţă momentului „regăsirii 4 prin brusca rememorare. Oricum, la el perplexitatea se exclude pentru că trecutului nu i se descoperă o anumită semnificaţie, ci o calitate pur subiectivă în trăirea personală.

Mă gândeam la toate acestea pentru că la mine perplexitatea constituia materia principală a trăirii; ea era asumată cu toată resemnarea, până într-acolo încât să fie și depășită. Dacă ești mereu asaltat de lucruri surprinzătoare, sfârșești prin a nu le mai băga de seamă. Seria de contrasensuri care se urmau cu tot firescul te obliga la o rezervă faţă de etichetele grave și solemne, dar și alarmante pe care le primeau feluritele întâmplări de care luam cunoștinţă. Câţiva ani au fost de ajuns ca să le dau și eu acea-pretinsă de Hegel „raţionalitate”, rod deopotrivă al trecerii vremii și al câştigării unei perspective în care discordanţele începeau nu să-și piardă ceva din acuitate ci să-și atenueze efectul prin multitudine.

Refuz însă să cred că ceea ce am putut eu înregistra în ultimele zile de vacanţă și primele zile de război se datorează imaturităţii mele, care îmi propusesem prea devreme să ţin pas cu desfășurarea evenimentelor. Acestea din urmă și-au căpătat, ele, importanţa abia mai târziu, dar nu numai pentru mine. Am acest orgoliu.

S-au scris nenumărate istorii ale Revoluţiei franceze de la 1789 și totuși niciun istoriograf n-a parcurs în întregime cele 600.000 de file ale dosarelor care constituie arhiva Primăriei pariziene din acei ani și unde, după afirmaţiile unora, ˇs-ar afla documente „capitale” pentru înţelegerea evenimentelor istorice care au avut loc atunci. E mai mult ca sigur că ele nu au fost decât frunzărite, și asta doar în cel mai bun caz. Istoriografia taie o felie orizontală dar și verticală bine determinată din „oceanul infinit al devenirii” și acest domeniu e transformat în „temă” căreia, datorită hotărnicirii operate artificial, Bergson i-ar putea găsi și reproșa toate atributele

spaţialităţii. în această situaţie, metoda lui Taine, „după adunarea faptelor, căutarea cauzelor” este perfect justificată, pentru că astfel se transformă un fragment al devenirii în ceva asemănător cu un fenomen natural.

Numai că această concepţie pozitivistă merge împotriva constatărilor celor mai simple și mai generale pe care le face cel ce trăiește efectiv respectiva epocă, și deci nu-i sunt de niciun ajutor. Istoria pozitivistă instituie o logică, dar una *post eventwm.* Cum pe cea care conduce mersul lucrurilor nu o putem cunoaşte și nici prevedea în linii mari, Spengler procedează la o eliminare drastică a cauzalităţii, pentru a vorbi de destin. Graţie acestuia, el poate da alt sens cauzalităţii pe care o relegă la domeniul extensibilului, la spaţiu, la cantitativ. Este de fapt radicala deosebire dintre natură și istorie, care îşi au fiecare în parte forma ei specifică de expresie, trebuind deci să fie înţeleasă ca atare. „Direcţia și extinderea, scrie el, sunt semnalmentele capitale prin care se deosebește impresia lumii de tip istoric de aceea de tip natural. Omul este absolut neputincios să le lase pe ambele să acţioneze simultan spre a da o formă”. *(Problema istoriei universale,* în *Untergang des Abendiandes).* Și, ceva mai departe, el afirmă: „Cercetătorul naturii, omul de raţiune care lucrează fructuos în sensul propriu al cuvântului, indiferent că e un experimentator ca Faraday, un teoretician ca Galilei, sau un calculator ca Newton, găsește în lumea sa numai *cantităţi* lipsite de direcţie, pe care le măsoară, le examinează și le clasifică. Numai domeniul cantitativului poate fi formulat prin număr, el e determinat cauzal, poate deveni accesibil prin concept și poate fi formulat prin legi. Prin aceasta, sunt create posibilităţile oricărei cunoaşteri pure a naturii. Toate legile sunt raporturi cantitative, sau după expresia fizicienilor, toate evenimentele fizice se desfășoară în spaţiu /... / Impresiilor istorice le e străin tot ceea ce e cantitativ. Organul lor este altul. Lumea ca natură și lumea ca istorie au propria lor modalitate de percepere. O cunoaştem și o folosim zilnic, fără ca până acum să ne fi dat seama de contrariul ei.

Există o cunoaştere a naturii şi una a omului. Există experienţe ştiinţifice şi experienţe de viaţă”.

Înlocuind cauzalitatea cu destinul, Spengler îl exclude cu atât mai vârtos pe om din istorie. Peripeţiile, necazurile, ba chiar şi tragedia personală a câte unui individ nici nu mai merită să fie luate în consideraţie; ceea ce se întâmplă unui om nu contează decât în măsura în care poate fi ˇînsumat într-o situaţie generală. Raportul individului cu evenimentul nu este nicăieri prezentat şi nici măcar amintit. Istoria se vrea ştiută, aşa că se ocupă de general, începând prin a-l fabrica.

Situaţia lui de „observator” nu contează în genere pentru istoriografie, darămite pentru concepţia globalistă a unui Hegel sau Spengler; în schimb, cu ea se poate face literatură, pentru că în acest din urmă caz perplexităţile, contrasensurile, accidentele şi vicisitudinile sunt esenţiale pentru reconstituirea vieţii.

Indiferent de eşecuri şi de erori, omul caută explicaţia şi ajunge să atribuie oricărui accident o cauză, dar şi o explicaţie cât de cât plauzibilă. Numai incongruenţa acestora, sau schimbarea lor prea rapidă ajunge să te nedumerească, să te facă să le consideri inadmisibile.

„Cauza” sună a ştiinţă; „destin” te duce cu gândul la altceva, la un determinism cosmic, la misterul mecanismului universal, la magie. Când eşti sub stăpânirea repetată a cotidianului care te zoreşte şi te somează să răspunzi, să te decizi, să te orientezi, marea surpriză e să descoperi că „explicaţia” □ cu atât mai justificată cu cât e mai vagă şi mai generală. Astfel înclin să cred că din tot ceea ce mi ˇs-a explicat sau mi ˇs-a dat drept explicaţie, din tot ceea ce trebuia să facă explicabilă o catastrofă atât de mare cum a fost războiul am putut reţine ca un adevăr fundamental, pe deplin justificat şi lămurit următoarea sentinţă lapidară, pe care o redau în toată simplitatea şi sonora ei elocvenţă: Forţele întunericului este en entuneric.

În afară de lipsa de gramatică, pe care oricine o

poate remedia, e tot ce mi-a mai rămas ca formulă rezumativă, în seria de catastrofe care au urmat. Perfecţiunea ei circulară satisface logieismul pretins de orice construcţie mentală, când e vorba de explicarea lumii. Iar caracterul ei succint închide orice discuţie. Nu e posibilă nicio deducţie; un „observator” oricât de atent, vorba lui Balzac, ar fi rămas dezarmat în faţa ei.

Observatorii de acest tip nu se ocupă însă de general, după cum nici generalul nu-i are în vedere pe observatori. El este opera savanţilor de cabinet, preocupaţi de lămuriri tardive, dar și de ceea ce ˇs-ar ascunde „în întuneric”, chiar dacă nu se exprimă în astfel de termeni. Ciudat este că literaţii adoptă limbajul oamenilor de știinţă, mimează atitudinea observatorului, a experimentatorului, a omului de laborator. Ei îşi dau propriile născociri drept rezultatul unor „observaţii”, iar intrigile narate drept simple fragmente desprinse doar cu oarecare abilitate din realitatea prozaică, sesizabilă, dar confuză, la îndemâna oricui.

În comunicaţiunile sale foarte subiective, Proust vorbește despre adevăr, despre căutarea lui, despre maxima apropiere sau depărtare de el. Adevărul, ce cuvânt mare! Proust îndrăznește să și-l fixeze drept ţintă și se preface, mai mult decât alţi scriitori, că îl descoperă în experienţa lui reală, doar transpusă în ficţiune, extrăgându-l din câmpul realităţilor. Numai că el, neexperimentând virtuţile fanteziei, trece peste faptul că tocmai aceasta este născătoare de logică, sau, dacă vrem, e drumul cel mai simplu spre adevăr, întocmai cum alibiul unui criminal este totdeauna perfect construit, neconţinând niciun element întâmplător sau de prisos, nicio linie imperfect justificată, mai logic întotdeauna decât orice fapt din realitate.

Că adevărul unui basm e mai greu de fabricat decât realitatea însăși este ou totul altă poveste… Coerenţa lui nu e un simplu antidot împotriva haosului pe care poţi să-l observi în jur, este o invitaţie directă, impˇcrioasă, să participi la un mister simplu, care nu se propune ca atare,

dar în cadrul căruia, ca și în logica istoriei, nu numai că totul se justifică până la urmă, dar și începe cu sfârșitul.

De același autor:

Simple întâmplări cu sensul la urmă (proze), 1970

Marele Alpha (eseu), 1970

Clepsidra cu venin (proze), 1971

Semne și repere – Premiul Uniunii Scriitorilor pentru critică, 1971

La sfârșitul lecturii I, 1973; II, 1978; III Premiul Asociaţiei Scriitorilor din București, 1980

În jurul lui E. Lovinescu (eseu), 1975

Simple întâmplări în gând și spaţii (proze) Premiul Uniunii Scriitorilor pentru Publicistică, 1982

Caiet pentru... (roman), 1984

Petreceri cu gândul și inducţii sentimentale (proze), 1986

Traduceri:

Ph. van Tieghem, **Marile doctrine literare în Franţa,** 1972

Villiers de ITsle-Adam, **Povestiri crude și insolite, 1973**

Jean Starobinski, **Relaţia critică,** 1974 Remy de Gourmont, **Eseuri,** 1975 Salvatore Battaglia, **Mitografia personajului,** 1976

Émile Zola, **Saloanele mele,** 1976

Anatole France, **Viaţa literară,** 1978

Edmond și Jules de Goncourt, **Arta franceză a secolului al XVIII-lea, 1979** Jean-Pierre Richard, **Literatură și senzaţie,** 1980

Louis Hautecœur, **Literatură și pictură în secolele XVII – XX,** 1982

Voltaire, **Secolul lui Ludovic al XIV-lea,** 1983

Ediţii

V. A. Urechea, **Scrieri literare,** 1976

Pompiliu Eliade, **Ce este literatura?,** 1978

Masca (Antologie de proză fantastică românească), 1982

E. Lovinescu, **Opere,** I, 1982; II, 1983; III, 1984; IV, 1986

Proză umoristică românească (Antologie), 1985

Lector FLORIN MUGUR Tehnoredactor GH. CHIRU

Apărut 1987 Bun de tipar 16.03.1987 Format 16/54x84 Coli tipo 11,5

Tiparul executat sub cd. 5001/987 la ÎNTREPRINDEREA poligrafica bacau

Str. Mioriţei Nr. 27